

ISSN 1727-7531

АВІФАУНА УКРАЇНИ

Випуск 3

2006

Над випуском працювали:

відповідальні редактори — В.М. Грищенко, І.В. Скільський
відповідальний секретар — Є.Д. Яблонівська-Грищенко
комп'ютерний макет — В.М. Грищенко
малюнок на обкладинці — С.О. Лопарев
видання та розповсюдження — І.В. Скільський

Адреса: І.В. Скільський,
а/с 532,
58001, м. Чернівці,
Україна

Address: I.V. Skilsky
P.O. Box 532
58001, Chernivtsi
Ukraine

e-mail: aetos@narod.ru; berkut_ua@yahoo.com
http://www.geocities.com/berkut_ua/berkut.htm; <http://aetos.narod.ru/>

Edited by V.N. Grishchenko & I.V. Skilsky

Додаток до журналу
Беркут

Avifauna of Ukraine

Supplement to the journal “**Беркут**”. Issue 3. 2006

КРЫМСКИЕ ДНЕВНИКИ М.А. ВОИНСТВЕННОГО

Михаил Анатольевич Воинственский принадлежал к плеяде ученых, во многом определивших уровень и основные направления отечественной орнитологии второй половины XX в¹. Как всякий талантливый исследователь, он владел широким диапазоном научных знаний, включающих палеонтологию, зоогеографию, заповедное дело, философские основы биологии. Базой для формирования научных концепций М.А. Воинственного послужил обширный фактический материал, собранный во время многочисленных экспедиций по Украине, России, другим районам Европы и Азии.

Крымские экспедиции Института зоологии АН УССР, возглавляемые М.А. Воинственным, состоялись 14.05 – 9.07.1957 г. и 26.04 – 24.06.1958 г. и внесли значительный вклад в изучение орнитофауны полуострова. Базируясь в поселках Соколиное (1957 г.) и Рыбачье (1958 г.), Михаил Анатольевич с сотрудниками посетил множество пунктов и районов Крыма, в числе которых – горные массивы Ай-Петри, Караби, Демерджи и Карадаг, западные и восточные предгорья, полуостров Тарханкут, Лебяжьих острова, озеро Донузлав, Сиваш.

Из личных дневниковых записей Михаила Анатольевича следует, что работа экспедиций проводилась в двух направлениях. Первое и основное – фаунистические исследования. В дневниках нашли место сведения о 145 видах крымской орнитофауны, 37 найденных гнездах; приводятся результаты 23 количественных учетов. Интересны встречи таких редких для Крыма птиц, как египетская цапля (*Bubulcus ibis*) и чечевица (*Carpodacus erythrinus*), обнаружение новых мест гнездования могильника (*Aquila heliaca*), стервятника (*Neophron percnopterus*), филина (*Bubo bubo*), пестрого каменного дрозда (*Monticola saxatilis*). Наиболее весомый результат экспедиций – коллекция более чем из 500 тушек крымских птиц. К сожалению, далеко не все эти материалы были использованы М.А. Воинственным в последующих работах, большинство из них осталось недоступным для орнитологов.

Второе направление работы – палеонтологические исследования, в рамках которых было обследовано около 20 пещер и гротов. В дальнейшем этот материал нашел применение в ряде работ по истории орнитофауны Украины и Крыма².

---

¹ Использованы следующие источники: 1) Мельничук В., Клестов Н. (1996): Михаил Анатольевич Воинственский (к 80-летию со дня рождения). - Праці Укр. орнітол. т-ва. К. 1: 1-2. 2) Костин Ю.В. (1982): Крым. - Птицы СССР. История изучения. Гагары, поганки, трубноносые. М.: Наука. 72-77.

² 1) Воинственский М.А. (1963): Ископаемая орнитофауна Крыма. - Тр. компл. карстовой эксп. Академии Наук УССР. 1: 106-123. 2) Воинственский М.А. (1967): Ископаемая орнитофауна Украины. - Природная обстановка и фауны прошлого. 3: 3-76.

В середине 1970-х гг. две тетради своих записей М.А. Воинственский передал крымскому орнитологу Ю.В. Костину. Эти данные Юлий Витальевич использовал в очерках по 28 видам при написании своей монографии “Птицы Крыма”. Тем, что дневники дошли до нас в полной сохранности, мы обязаны сыну Ю.В. Костина, С.Ю. Костину, бережно сохранившему научный архив отца после его безвременной смерти.

Прикосновение к документальным свидетельствам, в которые вложена частица души таких людей, как М.А. Воинственский, всегда вызывает чувство волнения и ответственности. При работе с дневниками мы с максимальной полнотой сохранили все орнитологические наблюдения, описания биотопов и погодных условий, записи, относящиеся к перемещениям по полуострову, процессу сбора и обработки материалов. Как можно точнее сохранен оригинальный стиль письма Михаила Анатольевича. К сожалению, жесткие рамки научного журнала не позволили оставить строки, посвященные часам досуга, небольшим, но ярким эпизодам экспедиционной жизни, личным переживаниям, навеянным неповторимой природой Крыма...

Многое, очень многое из накопленного и сделанного нашими талантливыми предшественниками теряется безвозвратно – такова неумолимая реальность. Сохранить и сделать достоянием науки все, что еще не утрачено – лучшая дань ушедшим от благодарных последователей и учеников.

Настоящая публикация стала возможной благодаря С.Ю. Костину, любезно предоставившему нам дневники М.А. Воинственого для подготовки к печати. Мы глубоко признательны старшему научному сотруднику Института зоологии НАН Украины А.Н. Цвельху, давшему ряд ценных советов и разъяснений.

М.М. Бескаравайный

ДНЕВНИКИ КРЫМСКИХ ЭКСПЕДИЦИЙ 1957 И 1958 гг.

М.А. Воинственский

1957 г. (14.05 — 9.07)

14.05.57. Выехали из Киева в 10 ч. утра. Ночевали не доезжая Полтавы (в 45 км) в деревне.

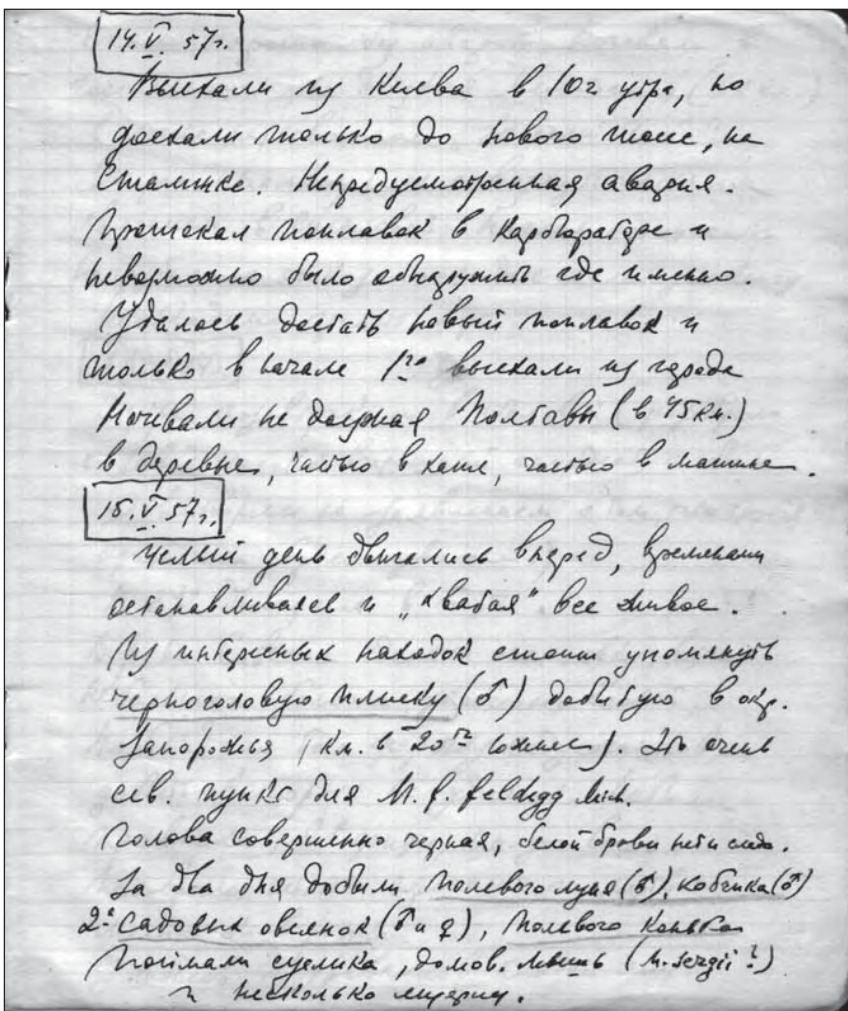
15.05.57. Целый день двигались вперед, временами останавливаясь и “хватая” все живое. Из интересных находок стоит упомянуть черноголовую плиску (m*), добытую в окр. Запорожья (км в 20-ти южнее). Это очень сев. пункт для *M. f. feldegg* Mich. Голова совершенно черная, белой брови нет и следа. За два дня добыли полевого луня (m), кобчика (m), 2-х садовых овсянок (m и f), полевого конька. Поймали суслика, домов. мышь (*M. sergii* ?) и несколько ящериц. Ночевали не доезжая Мелитополя (60 км) в месте, называемом “Зеленый Гай”.

16.05.57. В 8³⁰ двинулись в путь. В р-не Сиваша сделали остановку возле небольшого болота, заросшего осокой. Наблюдали там парочку ходулочников. Добыли травника, 2-х фифи, малую выпь, подобрали остатки перепелки и мертвого малого жаворонка. У чибисов и травников кладки яиц. На открытой воде на Сиваше сидело довольно много пеганок. На отмелях сидели стайки куликов (возможно куличков-воробьев). Много морских зуйков. Поймали несколько ящериц с очень желтым брюхом (*L. a. exigua*?) В Симферополь прибыли в 8 ч. вечера.

17.05.57. Сегодня с утра ходили по различным учреждениям. Зашли в ин-т мин. ресурсов, к спелеологам. Смотрели фотографии карстовых шахт и обсуждали докл. записку о необходимости исследования этих шахт. Говорили о необходимости комплексных, совместных исследований, вместе с археологами, геологами и другими. Выехали из Симферополя в 16 ч. До Бахчисарая доехали очень быстро, за минут 30–35. Над Бахчисараем очень интересные каменные навесы. Часов в 8 вечера приехали в пос. Соколиное, где и остановились, т. к. окрестности показались нам удобными и обещающими. Дальше начинаются сады. Дождь лил весь вечер.

18.05.57. С утра вышли на экскурсию довольно поздно. Вышли в полном составе, с паразитологом, энтомологом и археологом. Направились вверх к нависающим скалам, где виднелся большой водопад. Прошли полосу садов состоящих из груш, яблонь, черешни и пр. Дальше (и вперемежку тоже) идет полоса леса, состоящего гл. образом из грабовой поросли и, местами, отдельных больших старых дубов, грабов и лип. Местами проходить совершенно невозможно из-за колючих кустарников и частоты древостоя. Птиц очень мало, несмотря на солнечную с утра погоду. Наблюдали горихвосток, зябликов, зеленушек, щеглов, ч. дроздов (нашли гнездо с 4-мя яйцами свежими), славок (серую, черноголовую), сер. мухоловок, синиц (большую, лазоревку, московку), соек, б. п. дятлов, пустельг, горных овсянок, орла змееяда (?), сарычей. Добыли 9 птиц и поймали несколько ящериц (*L. taurica*) и квакш. В полдень пошел дождь, правда кратковременный и не сильный.

* – по техническим причинам общепринятые обозначения самца и самки пришлось заменить на буквенные: m – самец (male), f – самка (female) – *ред.*

Первая страница дневника М.А. Воинственского.

Погода хмурая, прохладно. Ночь темная, хоть глаз выколи. Кричат сплюшки и квакиши. Вечером расставили 95 капканчиков. Нашли гнездо москочки с почти еще голыми юв.

19.05.57. С утра (в 5¹⁵) пошли проверять капканчики. Поймалось всего только 5 лесных мышей. Убил 3-х птиц. Нашли гнездо дубоноса с птенцами

(голыми) и зяблика с птенцами. В 9³⁰ выехали машиной на 30 км шоссе и оттуда пошли к пещере Данильча-Коба. По дороге наловили ящериц (скалестых) и лягушек, убили 9 птиц, в том числе m и f горной трясогузки. Уже перепархивают птенцы певчего дрозда. У пеночки-желтобровки большие наседные пятна. Кормят птенцов горные трясогузки, московки. Летают уже выводки длиннохвостых синиц. После утомительного долгого подъема вышли к скалам у вершины. Там нашли пещеру (видимо Данильча-Коба). Пещера довольно глубокая, м 40–50 глубины. Раскопки в последнем самом глубоком гроте дали несколько современных костей. По словам нашего археолога, с точки зрения археологии в этой пещере делать нечего. По дороге к пещере шли великолепным буковым лесом, почти не тронутым человеком. Много порытостей и кала оленей. Видели следы барсука. Из птиц преобладают зяблики, черные дрозды, пеночки-пересмешки, [? ЮК]¹ малые мухоловки, [?] московки, малиновки. Изредка сойки, кукушки, б. синицы, лазоревки. Лес живее, чем нижний, грабовый. Машина нас ждала на 30-м километре и к 6 ч. 30 м. вечера мы были дома. Препарировку кончили поздно, в 1ч. ночи.

В садах под Соколиным преобладает следующий орнитокомплекс:

1. Горихвостка-лысушка – много.
2. Зяблик – тоже часто.
3. Черные дрозды – обычны.
4. Горные овсянки – обычны, но не много.
5. Славки серые – обычны.
6. Славки-черноголовки – обычны, но не много.
7. Соловьи западные – обычны, но не много.
8. Зеленушки – мало.
9. Щеглы – обычны, но не много.
10. Серые мухоловки – мало.
11. Дубоносы – мало.
12. Сойки – изредка.
13. Горные трясогузки (мало, 1–2 пары возле реки Бельбек).
14. Вечером совки-сплюшки. Обычны.
15. Синицы большие – обычны.
16. Лазоревки – мало.
17. Вертишейки – мало.
18. Б. п. дятел – изредка.
19. Горлицы – обычны.

20.05.57. Сегодня ездили на Ай-Петри. К самой вершине подходит лес из бука и граба, растущий среди скал. Много карстовых воронок. Некоторые с глубокими провалами. Всюду много норок, видимо полевок. Масса скали-

¹ В квадратные скобки заключены пометки Ю.В. Костина – *М.М. Бескаравайный*.

стых ящериц. На самой вершині Ай-Петри В. Бондаренко поймал медянку. Настреляли 16 птахів. Из птахів – в лесу на яйле преобладают зяблики, малиновки, черн. дрозды, лесные коньки (держатся среди скал). Реже встречаются пеночки-желтобровки, москочки, славки (черноголовая и серая), серые мухоловки, сорокопуд-жулан. Среди скал порядочно пестр. кам. дроздов, каменок, на луговинах – степные жаворонки, коноплянки. Над обрывами летают ласточки (береговые и деревенские), стрижи (белобрюхие и, реже, черные), пустельги, черн. коршуны [? ЮК], сарычи, вороны. Видел одну ворону. На яйле была ясная солнечная погода было жарко настолько, что все обожглись. В это время в Соколином шел дождь. Когда вернулись – дождя уже не было.

21.05.57. В 10⁰⁰ выехали из Соколиного. Приехали в Симферополь ок. 13 часов. Оставили Богачева и выехали на Алушту. По дороге заехали в Краснопещерную и осмотрели пещеры Кизыл-Коба верхнюю и нижнюю. Пещеры (несколько) расположены в вершине ущелья, по которому течет речка, выходящая из земли. В ущелье много кизила. Из птахів больше всего славков, (черногол.) черных дроздов, малиновок, сорокопудов (жуланов). На скале гнездится ворон (кричали птенцы, залетала в щель в скале старая птица) и пустельги. В верхней пещере нашли несколько костей, в том числе и птичьих. В смысле раскопок мне кажется перспективной преддверие верхней, да и нижней пещеры. Поймали одну летучую мышь (подковоноса). Пещеры сфотографировал. Вечером прибыли в Алушту.

22.05.57. Сегодня с утра поехали через заповедник из Алушты в Ялту. На Центральном кордоне ходили к гнезду грифа (килом. 5–6 вверх, в горы). Гнездо оказалось пустое, или разоренное человеком, или разрушенное бурей. Гриф все время кружился над нами. Гнездо сфотографировал. Лес на склонах – граб, бук, кизил, ясень (отд. старые деревья), можжевельник, сосна. Птахів не много. Основные виды – зяблики, пеночки-трещотки, малиновки, горихвостки, дрозды (черный, певчий, возм. деряба), изредка кукушка; б. пестрый дятел видимо не редок, т. к. всюду попадаются “кузницы” и слышали голоса. Оленьего кала множество, всюду тропы, порою, но самих оленей не видели. В 3 ч. вернулись на Центр. кордон и переехали на Алабач. Я остался в машине, а наша молодежь полезла на Роман-Кош копать полевков и смотреть виды. По дороге в Ялту пробовали на яйле раскопать колонию полевков. Перекопали чуть ли не целый гектар. Но полевки не поймали. На Роман-Коше поймали 2 малышей полевки, но по ним вида не определишь. Вечером спустились в Ялту.

23.05.57. Утром переехали на другой конец Ялты (возле метеостанции). Погода жаркая, солнечная, хотя с утра были тучи и туман. Проехали весь южный берег до Байдарских ворот не останавливаясь. Наиболее интересные места оказались в районе села Оползневое, не доезжая Байдарских во-

рот. Высокие скалы стояли над самой дорогой. Возле них растет лес из лиственных пород, сосны и можжевельника. Проехав Байдарские ворота спустились в Орлиное. (б. Байдары) и оттуда проехали в р-н с. Родниковское, где и ночевали возле пещеры Скельская. Пещера глубокая, но с палеонтологич. стороны не интересная. Это выход на поверхность подземной реки, причем пещера сразу же идет вниз на большую глубину. Никаких накоплений почвы при входе и в начале пещеры нет. Ночь была очень холодная.

24.05.57. Утром двинулись на СВ в направлении Соколиного, прямо через горы. В Соколиное пришли только к 6-ти часам вечера. Одно ущелье возле лесника (на перевале от с. Колхозного в котловину Бельбека) с нишами, но ниши недавние, со скалистым дном, без осад. пород. Лес: граб, бук, кизил, можжевельник. Много цветов. Зреет земляника. Птиц сравнит. мало. Валя Б¹ настрелял штук 5–6 птиц. Всего сегодня добыто 18 птиц. Поймана медянка, зеленая жаба, жук *Procerus*. Сделали много видовых фото. Фауна садов в районе деревни Колхозное (верховья Байдарской долины, на пути к ущелью Бельбека). Скворец, щегол, зяблик, зеленушка, коноплянка, б. синица, ч. дрозд, проснянка, горн. овсянка, сорокопуд-жулан, славка ястребинная, черноголовая, серая, славка-завирушка. Основной фон создают славки, сорокопуды, зеленушки. Реже – горихвостки, соловей, кукушка. В лесах на горах больше всего зябликов, черных дроздов, малиновок. Реже московки, пеночки, певчие дрозды и дерябы (?), длиннохв. синицы. Изредка козодой.

25.05.57. Сегодня целый день, почти не переставая лил дождь. С утра ходил на экскурсию, добыл 3 птиц. Потом полил дождь, все птицы спрятались. С утра получил письма и телеграмму о защите (30.05). Нужно ехать! Летают выводки длиннохвостых синиц и горных трясогузок. Кормит птенцов горихвостка.

26.05.57. Сегодня ездили в Симферополь, где я взял билет на поезд, оттуда в Алушту, затем в Ялту и Алупку. Назад ехали по дороге на Ай-Петри. Дорога идет через чудесный старый сосновый лес. Много птиц. Наблюдал там щеглов, зябликов, дубоносов, зеленушек, б. п. дятла, голубя-вяхиря. На 15 км подъема стоит дом, принадлежащий дорожникам. Сделали на машине в общей сложности ок. 250 км. Вечером укладывался и беседовал с товарищами о работе в мое отсутствие, т. к. завтра уезжаю в Киев.

В Киеве был с 27.05 по 4.06 (с дорогой). 5.06. после окончания всех дел вернулся в Соколиное.

5.06.57. Приехал в Соколиное к 13 часам. Наши все были на экскурсии. За время моего отсутствия собрано порядочно птиц. Поймано много ящериц, пара желтобрюхих полозов, из которых один очень большой – 160 см с лишним длины. Между прочим, интересно отметить, что полоз пойман и в

¹ Валериан Николаевич Бондаренко – *М.М. Бескаравайный*.

горах, в р-не с. Счастлиное, Куйбышевского р-на, примерно на высоте равной высоте Соколиного. В Крыму уже “птичье лето”. У подавляющего большинства птиц летные молодые. Наблюдал летный молодец больших синиц, лазоревок, малиновок, серых мухоловок, щеглов, зеленушек, зябликов, клестов. Только ласточки, сорокопуть, пеночки, славки еще сидят на яйцах, или имеют маленьких птенцов. Не видно еще и молодых соловьев. Вероятно вот-вот появятся. Скоро должны начаться вторые кладки.

6.06.57. Сегодня ездили на экскурсию в лес на южные склоны Ай-Петринской яйлы. Выехали в 7 ч. утра и в 8³⁰ остановились в р-не 15 км Ялтинского шоссе. Сразу же по выходе из машины я убил в лет вяхиря, по видимому молодого. Затем убил прекрасного старика, красавца. Летают выводки клестов. Добыл 2 молодых и 2 старых самцов; один из них пел. Птиц много, но видовой состав не богат. Летают выводки зябликов, зеленушек, щеглов, клестов и создают основной “фон” своими криками. Кроме этого встречаются часто черные дрозды, славки-черноголовки, б. пестр. дятел, малиновки, вяхирь, реже серая мухоловка. Слышал пение пеночки повидимому веснички (?). Довольно много москочок. Изредка выводки лазоревки и б. синицы. Из хищников наблюдал 2 сарычей. В воздухе носятся черные стрижи и городские ласточки. Затем мы переехали в Ореанду, где тщательно обследовали скалы, на которых надеялись найти крымского геккона. Увы, поиски пока оказались тщетными, хотя и тщательными. Искали и под камнями и под корой можжевельников. Поймали все вместе 3 желтопузиков, которых здесь очень много. Из ящериц преобладают *L. muralis* (скалистая) (возм. *L. taurica* отличия?). Попадают и *L. agilis axigua*. В р-не Ореанды лес такого же типа, как и под Ялтой, на 15 км, но под Ялтой он “больше сосновый”. Здесь же большая примесь лиственных пород – кизила, граба, клена, (бересклета или) вяза с проб. корой. Птиц мало. Видел зябликов, щеглов, москочок. Побывали на море в Алушке. Вернулись домой в 8 вечера, на Ай-Петри попали в ледяной ураган. Ветер и сильный холод. Вечером безусп. ходил стрел. сплюшек.

7.06.57. Сегодня в 12 ч. выехали на Лебяжь острова. Вся основная группа ждала в Симферополе, куда машина пришла только в 8 ч. вечера. Вечером доехали до Евпатории и ночевали в степи, в 8 км за городом. Вечером в откр. степи видел козодоя.

8.06.57. Утром выехали дальше и к 12 ч. приехали в Портовое. Пошли на экскурсию по берегу моря. Добыли всего 3птиц, но наблюдали почти всех представителей чайковых, характерных для этих мест. Много хохотуньи, м. крачек, часто пролетают чегравы. Птиц много. На запад от Портового есть хорошие островки, не заповедные, но с большим количеством птицы.

9.06.57. Сегодня с утра, часов в 9, выехали на острова небольшой рыбацкой лодкой. Пробыли на островах до 3³ часов дня. Море всюду очень мелкое,

т. что на 1-й остров свободно можно пройти пешком. Острова низкие, из ракушечника, местами поросли тростником, каким-то крестоцветным, которое жители наз. “дикой капустой”¹, высоким злаком с большим колосом и многими низкорослыми травами. Всего островов четыре, но самый большой, дальний остров, новым проливом недавно был разделен на две части, т. что фактически островов пять. Основной, самый многочисленный вид на островах – серебристая чайка. Она занимает своими колониями все острова (всего вероятно несколько десятков тысяч пар). Кроме серебр. хохотуни колониально гнездятся чегравы (большая колония пар в 200–300 на самом дальнем острове, на небольшой голой косе), черноголовый хохотун (на дальнем острове несколько десятков пар), речная крачка, малая крачка (оба вида в небольшом кол-ве, несколько десятков пар, на последнем о-ве, на косе, в начале острова), шилоклювка (несколько пар в начале последнего острова), кулик-сорока (неск. пар в разл. местах), серая цапля (много гнезд в тростниках на дальнем острове и, видимо также на других островах). Гнездятся отдельные пары галагазов и среднего крохалея, кулика-травника, болотного луня. Из мелочи гнездится в незнач. кол-ве желтая трясогузка и камышевка (видимо индийская (?)). Возле островов держатся линные утки (кряквы) и лебеди-шипуну. Благодаря растянутости кладок, у всех птиц и птенцы и яйца. Однако больш-во серебристых чаек уже закончили гнезд. период и птенцы большие, уходящие на воду. То же самое у черноголового хохотуна. У чеграв – яйца, частично маленькие птенцы, частично несколькодневные, порядочные птенцы, уходящие пешком к воде. У крачек в б-ве гнезд яйца, хотя встреч. и птенцы (очень малые). У шилоклювки яйца (сильно насиженные) и маленькие птенцы. У цапель и яйца и *juv* разл. возраста. У камышового луня – насиж. яйца. Интересны некоторые гнезда цапель – высокие, круглые, аккуратные, в виде помоста, видимо многолетние. Большинство гнезд – маленькие, обычного типа. Некоторые утки (кряквы-селезни) настолько линяют, что их можно поймать руками, т. к. отсутствуют все маховые перья. Осенью, по словам наблюдателя, скопляется много лебедей, лысух, уток различных видов. Лебеди зимуют. Из герпет – видел ящериц, но вида не определил. Много погадок, отрыжек, остатков рыбы, прекрасный материал по питанию. В погадках серебр. чайки шерсть и кости грызунов (суслики). В степи, на берегу, возле поселка “Портовое” и в самом поселке немного видов птиц. В степи – жаворонки – степной, малый, полевой, авдотки, большой кроншнеп. На низм. участках желтые трясогузки, кулики – морские зуйки. В поселке белые трясогузки, воробьи (домовые), удоны, деревенские ласточки, скворцы (много, поют иначе, чем наши, здорово подражают сусликам). Много крымской ящерицы, много норок грызунов (говорят, что много

¹ Вероятно, катран приморский (*Crambe maritima*) – М.М. Бескаравайный.

сусликов, тушканчиков, мышевидных грызунов). Авдотки и кроншнепы становятся слышными только вечером. Погода чудесная. Степь зеленая звучит, особенно по вечерам, голосами сверчков, кузнечиков. Много интересного в море – ракушки по берегам, раки отшельники, множество рачков.

10.06.57. Выехали из Портового в 7 ч. утра. Ехали степными дорогами, местами вблизи моря. Приехали в Оленевку, а оттуда в Прибойное, где остановился Л.А. Смогорж., часа в 2 дня. Очень своеобразное впечатление производит полуостров Тарханкут. Холмистые степи с пологими возвышенностями кончаются у моря (от Черноморска до Оленевки) вертикальными, известковыми, сильно выветрившимися обрывами. В обрывах гнездится определенный “скально-обрывной комплекс”: стрижи 2 видов, каменки-плетанки, городские ласточки, галки, сизые голуби, средние бакланы, пустельги, сиворакиши, скворцы, домовые сычи (мало), филин (видимо одна пара), сокол-балобан, (может сапсан?) по словам Л.А. Смогоржевского. У бакланов птенцы разного возраста, от совсем маленьких до порядочных, уже начин. оперяться. В море держатся все время галагазы (тут же где-то гнездятся), бакланы, серебр. чайки. Дальше в море попадаются немногочисл. клуши и малые буревестники. В степи есть авдотки, большие кроншнепы, козодой. Множество жаворонков (степной и малый /или серый/?). Добыли для скелета 3 вонючих бакланов, 3 малых буревестников, домового сыча (жертвы Л.А. Смог.). В населенных пунктах – воробьи домовые, черные стрижи, удои, множество скворцов (прекрасные “пурпурные” экземпляры).

11.06.57. Выехали в 6 ч. утра домой, в Соколиное. Остановились около прекрасного “птичьего” озера Донузлав, на полути между Оленевкой и Евпаторией. Мелководное озеро с песчаным, местами илистым дном, занимает громадную площадь. Местами по берегам заросли водолуб. трав (осока и др.) образуют хорошие “подлазы” к воде. Очень много птиц, гл. образом куликов и чаек. Попадают парочки галагазов. Из куликов больше всего шилоклювок, куликов-сорок, травников, морских зуйков. Есть и другие виды – слышал кроншнепа, видел издали какую-то куликовую мелочь. Из чаек видел явно средиземноморских, черноголовых и с ними много в промежут. наряде, таких же размеров. Возможно “первогодки” (т. е. вернее “второгодки”) *L. melanoceph.* Но может быть также и *L. genei*. Утром, при выезде из Прибойного, добыл 2 певших самцов чечевицы (неожиданность!) в садике возле дома. Л.А. говорил, что наблюдал здесь же черноголовую овсянку. Добыл на берегу Донузлава m пеганки и шилоклювку. Валя принес такую же пару, но пеганка f. Вчера добыли самку журавля-красавки, парочку куликов-сорок. Застрелил какого-то птенца (летнего), очень пестрого. Не знаю, что это такое. Желтые трясог. на Донузлаве черноголовые, без белой брови. Вечером, в 7 ч. вернулись в Соколиное. До позднего вечера обрабатывали материал.

12.06.57. Сегодня с утра ходил в сады над Соколиным. Добыл парочку соловьев (очевидно обе самки; из одной, при упаковке полился желток, очевидно была с яйцом на сносе), молодого дрозда-дерябу (сидят на черешнях), самца горихвостки, москovicу. Много славок, черных дроздов; летают выводки б. синицы, лазоревки, коноплянок.

13.06.57. Сегодня в 7 утра поехали на Ай-Петри и в р-н Симеиза, где нам обещали показать пещеру на горе Кошка. Пещеру осмотрели и даже нашли кое-что из косточек, правда не древних. Есть и остатки птицы, повидимому тетерева, или мелкой курицы.

14.06.57. С утра пошли в лес над Алушкой. Дошли до самых скал обрыва Ай-Петри. Видовой состав птиц довольно беден. Лес вначале с примесью кизила, тат. клена и др. лиственных пород, вверху становится почти исключительно сосновым. Лишь местами попадаются заросли кустарников и отдельные деревья, между прочим и осина. Из птиц внизу попадают славки (кустарник/ черногол., ястребиная, серая), б. синица, сорокопуд-жулан. Выше – обычный комплекс – черные дрозды, зяблики, москovicки, малиновки (реже), горихвостки. Видел выводок длиннохв. синиц. Встречаются вяхири, кукушки. Скалы пустынные, ничего на них не летает. Видел в полете 2 сипов белоголовых.

15.06.57. Ночевали на яйле Ай-Петри. С утра поехал на 15 (вернее 17 и 16 км) шоссе. Клестов летает много (выводки), но убить ни одного не удалось. Больше всего выводков зябликов, щеглов, москovicок; отдельные мухоловки (серые), горихвостки. Добыл пеночку-весничку (?). На яйле добыл т каменного дрозда. Валя убил самку (juv). Наблюдал самку ad, кормившую выводок. Поют лесные коньки, зяблики, летают выводки дроздов-деряб, коноплянок, зеленушек. Вернулись в Соколиное к 10 ч. утра.

16.06.57. Ходили с утра в сады над Соколиным, вместе со студентами. Настреляли свыше 10 птиц. Состав птиц тот же, что и всегда. Много выводков длиннохвостой синицы, горихвосток, лазоревок, б. синиц, коноплянок, зябликов, черных дроздов, деряб. Много соек. Поют славки (черногол., ястреб., серая). Валя вечером убил сплюшку.

17.06.57. С утра (в 9) поехали на яйлу Ай-Петри, к озеру Бештекне. Озеро скверное, все заболоченное, без птицы, к тому же огороженное и охраняемое военными. Но вокруг характерный ландшафт яйлы. Травянистые открытые пространства со скалистыми выходами. Местами кустарники, буковый лес. Из птиц – лесной конек, коноплянка, (много) каменные дрозды, каменка (больше всего). В лесу зяблики, сойки, малиновки, дерябы. Реже полевой конек, жаворонки (малый и степной). Множество скалистых ящериц. В озере много лягушек. Добыли свыше 10 птиц. Из выводков наблюдали кам. дроздов, деряб, каменок, серых славок, коноплянок, зябликов. Видел (и слышал пение) какую-то славку (или пеночки?) коричневого цвета

(пение незнакомое). Держалась в кустах на скалах. К сожалению, убить ее не удалось. Вернулись в Соколиное к 6 ч.

16.06. В. добыл молодых *Asio otus*.

17.06. На Ай-Петри – молодую *Strix aluco*.

18.06.57. Ходили по садам в районе Соколиного. Собрали обычный для этой станции комплекс птиц. Нашли гнездо черного дрозда со слегка насиж. яйцами (2-я кладка).

19.06.57. Народ ездил в Счастливое. Привезли обычных для садов птиц.

20.06.57. Ходил в лес, над Соколиным, через сады. Всюду летают выводки птиц – дроздов, соек, горихвосток, зябликов, синиц. Только у славок еще не видно молодняка, хотя молодые серые на днях уже были добыты. Наши ходили в буковый лес, в горы. Настреляли мало птиц, т. к. всюду летает молодняк и не дает заметить стариков. Вечером в садах активно кричат сплюшки.

21.06.57. Сегодня ездили в Счастливое и Ключевое, км в 15 от Соколиного. Ехали по ущелью, между 1-й и 2-й крымской грядой. Места красивые: всюду у речки сады, огороды, выше кустарники и корявая поросль. Еще выше – лес, отдельные участки соснового леса. В садах много старых грецких орехов. В их дуплах гнездятся стрижи (черные). Из птиц в садах поют лесные коньки, славки (серая и черноголовая). Много черных дроздов. Летают выводки щеглов, синиц-лазоревок. В неб. кол-ве сорокопут-жулан, серая мухоловка, горихвостка, вертишейка, горлицы. У ручья – крапивники, в нас. пунктах горные трясогузки и белые трясогузки. Добыл m горной трясогузки и завирушки (1-я за все время). Видел еще одну завирушку, но добыть не удалось.

22.06.57. Сегодня поехали на Ю. берег, в р-н обсерватории. Экскурсировали в лесу между нижним и верхним шоссе. Птиц очень мало. В основном зяблики, черные дрозды, коноплянки, щеглы. Добыли несколько птиц. Искали безуспешно гекконов.

23.06.57. Отдыхали у моря в р-не Алупки и Симеиза.

24.06.57. Сегодня вернулся в Соколиное. Наши экскурсировали в р-не р. Бельбек и садов. Добыли обычный ассортимент птиц.

25.06.57. Выехали на Караби-яйлу в 9³⁰ утра. В Симферополе застряли на сутки, т. к. ожидали Бибикова.

26.06.57. Утром ездили купаться на Симферопольское озеро. Вода грязная, дно глинистое, с острыми камнями. Нашел летного *juv* хохл. жав-ка. Выехали из Симферополя в 3 ч. дня и к 6 ч. приехали на Караби-яйлу, в р-н пещеры Аджи-Коба. Пещера большая, хорошая. Расположена в известняковых скалах на склоне оврага. В нише над входом в пещеру собрал немного птичьих костей (погадочные, или остатки пищи куницы, т. к. там дырка в скале). Возле пещеры хорошие навесы. На яйле много полевых жаворонков

(поют вовсю), полевых коньков, каменок, коноплянок. В лесу – зяблики, ч. дрозды. Их хищников видели какого-то орла и сарыча. На лесистом склоне оврага держится выводок соколов, видимо балобанов.

27.06.57. Встали рано, в 5 ч. и в 6 начали шурфовать навес слева от входа в Аджикобу. Выкопали 2 шурфа, глубиной свыше метра, но ничего существенного не нашли. Взяли неск. костей, недавнего происхождения. Добыл 2 молодых балобанов. Вечером переехали на пасеку возле Суата. Осмотрели два грота, один из которых продолжается в глубокую пещеру. Лес на склонах Суата: граб, дуб, бук, изредка дикая черешня. Подлесок – кизил, лещина, боярышник. Птиц не много. Больше всего черных дроздов, зябликов. Часто встреч. славки-черноголовки, пеночки-желтобровки, малиновки, горихвостки. Гнездится балобан, сарыч. В скалах на склоне лесистого оврага гнездятся стрижи, коноплянки. Встречаются выводки зеленушек, дубоносов. Водится филин (со слов лесника). Наблюдал 5 черных грифов (летали над овечьими отарами).

28.06.57. С утра вышел в лес, добыл горихвостку и малиновку. Позже – молодого дубоноса. Лазили вглубь пещеры, где нашли много костей (недавних) дом. животных. Раскопка отвала старого шурфа дала много обломков костей, явно древних, вероятно плейстоц. возраста. Тут стоит провести солидные раскопки. Нашли на яйле гнездо полевого конька с 4 свежими яйцами. Видели семью воронов и ворон. Наблюдали белолобого сипа. Прибыли в Симф-ль в 7 ч. вечера.

29.06.57. С утра пошли в долину р. Бодрак, в окрестн. дер. Скалистое. Деревня оправдывает свое название. По правому берегу р. Бодрак и по правой долине – выходы известковых скал (нуммулитовые известняки), достигающих местами значит. высоты (м 60–70 на глаз). На скалах громадные колонии городской ласточки, гнездящейся в отверстиях скал (иногда 2–3 гнезда в одном углублении). Гнездятся там же сизый голубь, пустельга, белобрюхий стриж (много), сизоворонка (един. пары), каменки. Много хороших навесов, некоторые с отлож. мягкой почвы. Один из них “шурфонули”, но ничего интересного не нашли. Дальше по долине, справа входящей в долину Бодрака, в гряде скал (нижней, т. к. там две, одна над другой) имеется пещерный город – Боксан. Среди ниш есть видимо и естественные, которые стоит разведать.

30.06.57. С утра выехали в Байдарскую долину через Алупку.

1.07.57. Вечером приехали в Байдарскую долину и заночевали в р-не села Широкое. По дороге, в р-не между Оползненным и Байдарскими воротами внимательно присматривался к скалам. Скалы высочайшие, отвесные. Видел на них белобрюхих стрижей, пустельгу, одного сизого голубя.

2.07.57. Сегодня с утра ходили к пещере Кара-Коба, по долине Черной реки. Долина очень живописная, с высокими крутыми скалами. Речка мес-

тами глубокая, с омутами и водопадами. Есть в ней форель, усач, маринка (поймали на удочку около 20 штук). Птиц мало. Поют крапивники, изредка дрозды. Обычный лесной комплекс. Видел какого-то хищника, видимо сарыча. Пещера не глубокая, но очень хорошая. Заложили шурф, глубиной м в 1,5–1,7. Собрали немного косточек, среди которых часть птичьих. Кремней нашли только два. Пещера перспективна в отношении палеонтологических раскопок. В 7 ч. поехали в Передовое. В 2–3 км за Передовым, в р-не пещеры Фатъма-Коба переночевали.

3.07.57. Ходили осматривать пещеры Фатъма-Коба, Шан-Коба и Карань-Коба. Раскопок не производили, т. к. эти пещеры уже копались и еще будут копаться археологами (Шан-Коба уже закончена). Первые две пещеры – это навесы в невысокой скалистой гряде, в долинке, выходящей в Байдарскую долину, к водохранилищу на Черной речке. Последняя – Карань-Коба – это уже настоящая пещера, видимо бывшее обиталище пещ. гиены, т.к. раскопки дали обильный костный материал, но почти не дали кремня. Пещера очень перспективная в смысле палеонтологических раскопок. В 11 ч. поехали в обратный путь, в Соколиное с заездом в Алупку.

4.07.57. Выехали из Соколиного около 2 ч. дня. Приехали в Бахчисарай, где осмотрели Старосельскую пещеру и пещерный город Чуфут-Кале. Сделал много снимков. К вечеру приехали в Скалистое, с заездом в Алехинский хутор. Ночью, часов до 12 кричал филин, козодой, сыч. Время от времени поднимали вдруг крик белобрюхие стрижи.

5.07.57. С утра ходили вдоль скал, потом днем к вечеру опять туда-же. На скалах колонии городской ласточки, белобрюхого стрижа. Гнездятся пустельги. Валя наблюдал как пустельга выдирала гнездо ласточки. Пара стервятников, которые все время держатся на скалах, гоняли воронов. Вероятно где-то их гнездо. Убил парочку голубей. Валя убил молодого балобана. Выводок держится на скалах. Наблюдал сойку, шарившую в зарослях крапивы под скалой. Птички очень беспокоились и гоняли сойку. Вероятно, она грабила гнезда. Просмотрели навесы, даже шурфовали некоторые, но кроме средневековых остатков культуры и костей дом. животных ничего не нашли. На скалах гнездятся следующие виды: колонии городской ласточки (громadne) и белобрюхого стрижа (по неск. десятков пар). В небольшом кол-ве есть и черный стриж. Довольно много пустельг (обыкновенных), сизых голубей. Отдельные пары сизоворонок. Пара балобанов с выводком, пара стервятников, филин, домовый сыч, горные овсянки, коноплянки, кам. дрозд (мало). В лесу, в долине – черные дрозды, сойки, дрозды дерябы и, кажется певчие, зяблики, соловьи, малиновки, серые мухоловки, горлицы. На открытых местах, где посеы и поляны – полевые коньки, жаворонки (кажется малые).

6.07.57. Утром ходил на скалы, но ничего интересного не встретил. Стервятники куда-то улетели. Настреляли с Вaley белобр. стрижей, убил одного голубя.

7.07.57. Провели день на Ю. берегу.

8.07.57. Весь день прошел в упаковке материалов и в оформлении документов.

9.07. В 9 ч. утра машина ушла в Киев. С Ай-Петри шел в Алупку пешком, вниз через лес, пешеходной тропой. Спустился в Кореиз, а оттуда дошел по шоссе, т. к. не знал сокращенной прямой тропы в Алупку через Крестовую гору. 11-го днем уехали в Симферополь, а 12-го в 10⁵² выехали 97 поездом в Киев.

1958 г. (26.04 — 24.06)

26.04. Выехали в 13³⁰ из Киева. Ехали вполне благополучно и к ночи проехали ок. 300 км. Остановились на ночлег в селе возле Полтавы (село наз. Цыганское). По дороге наблюдали пролет *L. ridibundus*. Появились ласточки.

27.04. Выехали в 6 ч. утра из Цыганского. Поет лесной конек, пеночка-весничка. Вторую остановку сделали недалеко от Запорожья, возле озера. Идет пролет желтых трясогузок. На озере – стайка трескунков и кулики-перевозчики. Идет спаривание *Bufo viridis*. На склонах оврагов много сусликов (малых). Цветет желтая махровая анемона и сон, фиолет. цвета с узкими колокольчиками.

28.04. Ночевали на ст. Зеленый Гай, в гостиннице. Выехали в 8 утра. Делали остановку возле озера, там где и в прошлом году (возле Сивашей). Идет массовый пролет турухтанов, куличков-песочников и, видимо шилоклювок, т. к. на одном болоте возле Джанкоя было их очень много (десятки). Добыл 1 m и неск. f турухтана (2 самки пойманы без выстрела, т. к. повреждены крылья, очевидно от удара о провод), фифи, нашел мертвого чирка (для скелета). Поймали несколько крупных степных гадюк и ящерицу. Нашел разбитое яйцо скворца (очев. сносок). В степной части Крыма цветут красные тюльпаны. В Симферополь приехали в 5 ч. вечера, быстро сделали все дела и поехали дальше. По дороге из Симф. в Алушту убил сарыча, очень рыжий экземпляр. В горах (на Чатыр-Даге) еще лежит снег, но цветет черешня, вишни. На южном берегу во всю цветут сады, но вечера и утра еще прохладные.

29.04. Ночевали в Алуште. Утром в 9 ч. выехали в Рыбачье. По дороге наблюдали первый раз на южном берегу каменку-плешанку. Поют соловьи, дрозды, горные овсянки, славки-черноголовки, сл.-завирушки. [? ЮК]. В Рыбачьем остановились на квартире в 2-х эт. домике. Вечером у одного пастуха взял шкуру сипа белоголового, пойманного собакой. Фотографировали гору Демерджи.

30.04.58. Сегодня выехали в 8 утра на экскурсию в р-н южных склонов Караби-яйлы. Леса почти нет, горы покрыты реденькой дубовой порослью и

чахлой травой. Только у самых скал обрыва яйлы сохранились местами старые участки дубового леса. Много различных цветов, на яйле еще цветет сон. На падали наблюдали белогола. сипов и черных грифов. Поставили вокруг падали капканы. Лес очень мало населен птицами. Больше всего зябликов, черн. дроздов (нашли гнездо с 2 холодными яйцами), овсянок горных. Идет пролет пеночек, славов, мухоловок (видел пеструшку), пастушковых (добыли на водоеме *Gallinula chloropus*). Добыли с В. Бергером по одному самцу плешанки. Очевидно этот вид здесь гнездится т. к. гениталии очень развиты. Наблюдал сарыча, сокола-балобана, иволг, удонов, сиворакаш, зимородка.

1.05. Ходили опять по тем же местам (южные отроги Караби-яйлы, 10–12 км севернее пос. Рыбачьего), с 10-ти утра до 5-ти вечера. Возле водоема наблюдали рыжих цапель, куликов чернышей и перевозчиков. Провели опыт качественно-колич. (приблизительного) учета птиц во время экскурсии. Больше всего зябликов, садовых овсянок, черных дроздов. Убили 8 птиц, в том числе т иволги и т кам. дрозда. Поднимались по ущелью до самой Караби-яйлы. Наверху – буковый лес. Бук еще в почках. Дуб зацветает, но еще голый, без листьев. Птиц в буковом лесу мало. Видел москотов, которые, видимо, приступают к гнездованию. Нашли какое-то большое гнездо, но птицы в нем не было. Видел как сокол-сапсан нырнул в щель скалы очень высоко. Очевидно там гнездо. Скворец строит гнездо и поет. Деревенская ласточка строит. У дроздов начинается кладка яиц. У коноплянки в яйцеводе большое, но еще не сформиров. яйцо. Вернулись поздно, до поздна препарировали. Фотографировал виды. В.Б. никуда не ходил с утра, препарировал. Вечером выходил в окр. деревни убил несколько птиц.

Данные относительного учета проведенного 1.05 в окр. Рыбачьего, на южных склонах Караби-яйлы.

Биотоп – редкий дубовый лес (молодняк) на холмах. Местами выходы скал.

С 10-ти до 11-ти утра. Погода солнечная, ветреная.

<i>Fringilla coelebs</i>	18	<i>Sylvia atricapilla</i>	2
<i>Emberiza hortulana</i>	7	<i>Carduelis cannabina</i>	2
<i>Turdus merula</i>	8	<i>Garrulus glandarius</i>	1
<i>Luscinia megarhynchos</i>	3	<i>Phylloscopus trochilus</i>	1
<i>Corvus corone cornix</i>	3	<i>Oriolus oriolus</i>	1
<i>Cuculus canorus</i>	3	<i>Oenanthe pleschanka</i>	1
<i>Emberiza calandra</i>	2	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	1
<i>Turdus viscivorus</i>	2	Всего встречено 55 птиц	

Возле водоема и у речки встречены 3 рыжих цапли, 3 черныша и 3 перевозчика.

2.05.58. С утра шел дождь, но на экскурсию все вышли в 8 ч. Ходили по садам и по южным отрогам Караби-яйлы. Проводили учет встреченных птиц,

продолжал вчерашнюю работу. Птиц не много, в основном те же зяблики, садовые овсянки, черные дрозды, соловьи. Возле водоема опять были рыжие цапли. Наблюдали ок. 10 летающих сипов. Очевидно, где-то вблизи их колония. Нашли гнездо зяблика с 1 яйцом и другое с 4 яйцами. Гнездо глубокое, глубже чем у нашего зяблика. Нашли гнездо белой трясогузки с 5 яйцами, довольно сильно насиженными. У щегла (f) в яйцевом почти готовые яйца. Очевидно кладка началась. У длиннохв. синицы очевидно идет насижив. т. к. добыта самка с загнутым хвостом. Настреляли в общем свыше 10 птиц. Фотографировали мало – цветущ. сад и др.

2.05. Учет в том же биотопе, с 9³⁰ до 11⁰⁰. Погода вначале пасмурная, потом пошел дождик (небольшой).

<i>Fringilla coelebs</i>	14	<i>Carduelis cannabina</i>	2
<i>Turdus merula</i>	14	<i>Streptopelia turtur</i>	1
<i>Emberiza hortul.</i>	9	<i>Falco cherrug</i>	1
<i>Luscinia megarhynch.</i>	4	<i>Phylloscopus collybita</i>	1
<i>Phylloscopus trochilus</i>	3	<i>Phylloscopus trochilus</i>	2
<i>Corvus corone cornix</i>	3	<i>Emberiza calandra</i>	1
<i>(Motacilla alba</i>	4)	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	1
<i>Upupa epops</i>	2	<i>Lanius collurio</i>	1
<i>Cuculus canorus</i>	2		

Всего встречено 67 птиц (не считая *Garrulus glandar.* 6, тех, что встреч. у водоема). У водоема 3 рыжих цапли. и 4 белых трясогузки. В воздухе наблюдали 6 сипов белоголовых.

3.05.58. Ездили на экскурсию по Судакскому шоссе, почти до пос. Приветное. Оттуда возвращались вдоль берега моря пешком. Проходили очень интересную рощу из старых можжевельников. Проводили отнosit. учет. Здесь уже картина другая, больше славков, соловьев, т. к. шли долиной речки, где много кустарников. Нашли 2 гнезда дрозда дерябы с птенцами возраста 7–8 дней (колодочки рулевых и маховых перьев). Гнезда расположены на можжевельниках, на высоте 2–2,5 м от земли. Большие, аккуратные, с большой примесью мха. Н. Щербак нашел 2 гнезда зяблика с полной кладкой (4 яйца). Убили f кукушки с еще слабо развитым яичником. Вечером ходили на поиски летучих мышей к пещере на берегу моря. Убили еще парочку плешанок. Поймали одного подковоноса.

3.05.58. Биотоп – поросшие невысокими деревьями и кустарником холмы, пересекаемые оврагами и руслом речки (пересохшей в это время) выходящей к морю. Растит. – дуб, дикая груша, держи-дерево, шиповник, возле речки заросли вербы. У берега моря роща старых можжевельников. “Канадская балка”¹, между Приветным и Рыбачьим у берега моря. Яркая, солнечная, теплая погода. Экскурсия с 10³⁰ до 11³⁰.

¹ Канадская балка – *М.М. Бескаравайный*.

<i>Turdus merula</i>	13	<i>Phoenicurus phoenic.</i>	2
<i>Fringilla coelebs</i>	15	<i>Sylvia atricapilla</i>	1
<i>Luscinia megarhynch.</i>	7	<i>Sylvia communis</i>	1
<i>Carduelis carduelis</i>	7	<i>Charadrius alexandr.</i>	1
<i>Emberiza calandra</i>	5	<i>Phyllosc. trochilus</i>	1
<i>Parus major</i>	3	<i>Merops apiaster</i>	1
<i>Emberiza hortul.</i>	3	<i>Buteo buteo</i>	1
<i>Lanius collurio</i>	3	<i>Parus caeruleus</i>	1
<i>Corvus corone cornix</i>	3	<i>Sylvia nisoria</i>	2
<i>Turdus viscivorus</i>	2	<i>Chloris chloris</i>	2
<i>Oriolus oriolus</i>	2	<u>Всього 76 пtiц</u>	

4.05.58. Ездили в Алушту. По дороге заехали в сторону Демерджи-яйлы, к лесничеству и дальше в горы. Прекрасный лес, почти не тронутый рубкой, с множеством лужаек. Дуб, бук, граб, дикая груша, кизил. Лес поднимается и на скалы. По словам лесников здесь есть орлы, вероятнее всего грифы и сипы, судя по тому, что мы наблюдали в окрестностях. Прodelали маршрут-ный учет; обнаружили опять преобладание зябликов и дроздов, но к ним примешались синицы (лазор. и моск.), пеночки (2 вида), малиновки, вяхирь, дятел (б. п?). Настреляли птиц не много. Добыли 2 чернолобых сорокопутов, возле Алуштинской дороги. Найдено гнездо дерябы с большими птенцами. У вяхиря яйца (по словам лесников).

4.05.58. Южные склоны Демерджи яйлы (по соседству с Караби-яйлой). Дубово-буковый лес с примесью граба, кизила, дикой груши. Высота ок. 600–800 м. над ур. моря. С 10 до 11³⁰.

<i>Fringilla coelebs</i>	17	<i>Coccothr. coccothr.</i>	2
<i>Turdus merula</i>	16	<i>Cuculus canorus</i>	2
<i>Parus caeruleus</i>	12	<i>Phyllosc. trochilus</i>	1
<i>Erithacus rubecula</i>	7	<i>Columba palumbus</i>	1
<i>Parus ater</i>	6	<i>Dryobates major</i>	1
<i>Sylvia atricapilla</i>	5	<i>Luscinia megarhynch.</i>	1
<i>Phyllosc. sibilatrix</i>	4	Всього зустрічено 78 пtiц	
<i>Parus major</i>	3		

5.05.58. Сегодня поднимались на Караби-яйлу в р-не пос. Генеральское. Поднялись до высоты ок. 900 м. Погода отвратительная – туман, дождь, ветер, а потом даже снег. Все же птиц было порядочно. Биотоп – буковый лес, с буреломами, со старыми, большими деревьями, яйла с выходами скал. Птицы – в основном зяблики, малиновки, москочки, дрозды (черные, дерябы, певчие), пищухи, дятлы. Добыли ок. 10 птиц. У самок малиновки и москочки в яичниках большие, почти сформированные яйца. Очевидно идет кладка. Вернулись домой ок. 3 ч. дня.

6.05.58. Ничего не стреляли. Погода плохая, очень холодная, ветреная.

Но все же все цветет. Зацветает иудино дерево, глициния и многие другие растения.

7.05.58. Утром ходили к морю, в надежде встретить возле берега гагару, поганку или чайку. Много клуш, но держатся далеко от берега. Иногда встречаются чернозоб. гагары и поганки. Добыли хохл. жаворонка и парочку воробьев. В 8 ч. утра поехали в Канадскую балку, в 8 км к востоку от Рыбачьего. Добыли ок. 10 птиц. Нашли 3 гнезда дерябы с большими птенцами на можжевельниках, в 2–2,5 м от земли. В.Б. видел сегодня летного *juv* дерябу. Провели относит. учет птиц в можжевельник. роще. Начали экскурсию в долине речки, поросшей густыми кустарниками (дереза, шиповник, тамарикс, виноград, дикая груша, татарский клен, дик. яблоня, айва, держи-дерево), а затем продолжили на буграх, поросших можжевельником. Экскурсия продолжалась с 9¹⁵ до 11¹⁵. Погода солнечная, но прохладная, времен. пасмурно.

<i>Fringilla coelebs</i>	12	<i>Luscinia megarhynchos</i>	3
<i>Emberiza calandra</i>	10	<i>Cuculus canorus</i>	3
<i>Turdus merula</i>	10	<i>Muscicapa striata</i>	2
<i>Carduelis carduelis</i>	5	<i>Phylloscopus trochilus</i>	2
<i>Parus major</i>	4	<i>Upupa epops</i>	4
<i>Turdus viscivorus</i>	4	<i>Sylvia communis</i>	1
<i>Emberiza hortulana</i>	3	<i>Corvus corone cornix</i>	1
<i>Sylvia nisoria</i>	2	Всего птиц 66	

8.05.58. Сегодня были на перевале между Белогорском и Приветным (выс. ок. 1000 м). Экскурсировали в горном лесу, состоящем из граба, дуба и бука. Есть участки старого высокоствольного леса. Дуб и бук только-только распускаются. Цветет черешня, груша. Птиц много, но состав обычный. Нашли гнездо дубоноса с 4 свежими яйцами. Настреляли ок. 10 птиц. Провели колич. относит. учет в течение 2 часов. Вернулись домой ок. 3 ч. дня и рано закончили препарировку. Фотографировал буковый лес.

8.05.58. Горный лес, выс. ок. 800–900 м. В основном молодняк, среди которого старые дубы, грабы, буки, груши, черешня. Есть участки старого букового леса. Погода вначале солнечная, потом пасмурно и дождь.

9²⁰–11²⁰ утра

<i>Fringilla coelebs</i>	22	<i>Sylvia atricapilla</i>	4
<i>Parus ater</i>	20	<i>Anthus trivialis</i>	4
<i>Turdus merula</i>	12	<i>Phoenicurus phoenic.</i>	3
<i>Erithacus rubecula</i>	7	<i>Turdus philomelos</i>	3
<i>Phyllosc. sibilatrix</i>	6	<i>Phyllosc. trochilus</i>	3
<i>Dryobates major</i>	6	<i>Parus caeruleus</i>	3
<i>Garrulus glandar.</i>	6	<i>Certhia familiaris</i>	2
<i>Parus major</i>	6	<i>Turdus viscivorus</i>	2

<i>Coccothra. coccothr.</i>	5	<i>Columba palumbus</i>	1
<i>Cuculus canorus</i>	5	<u>Всього 120 птиц</u>	

9.05.58. Сегодня с утра была очень скверная погода. Низкая обложная облачность, ночью шел дождь. Выехали поздно, в 8³⁰ утра, в направлении водоема сев. Рыбачьего. Ходили от водоема вверх по ущелью. Провели от-носит. качеств. учет, осмотрели большое гнездо, принадлежащее возможно черному грифу. Гнездо еще пустое, но лоток подмощен свежими палочками. Подстилки (мягкой) нет. На обратном пути наблюдали массовый пролет сиворакаш (Н. Щербак наблюдал стаю, прилетевшую из-за моря) и кобчиков. Настреляли немного птиц, т. к. ничего особенно интересного не встретили. Наблюдали как пустельга в воздухе била сарыча. Н. Щербак на берегу моря убил сыча. Наблюдал чаек, бакланов. Еще идет пролет рыжих цапель.

9.05.58. Погода пасм. с пробл. солнца. Южные склоны Караби-яйлы, се-вернее Рыбачьего. С 9 до 11.

<i>Fringilla coelebs</i>	7	<i>Lanius collurio</i>	2
<i>Turdus merula</i>	9	<i>Parus major</i>	2
<i>Luscinia megarhynchos</i>	4	<i>Emberiza calandra</i>	2
<i>Sylvia atricapilla</i>	3	<i>Carduelis carduelis</i>	1
<i>Cuculus canorus</i>	3	<i>Anthus campestris</i>	1
<i>Sylvia communis</i>	3	<i>Erythacus rubecula</i>	1
<i>Emberiza hortul.</i>	3	<u>Всього 41 птица</u>	

10.05.58. В 9³⁰ выехали в лес около Ялты. Погода с утра туманная, сырая и холодная. Доехали до Ялты к 12 ч. дня. Погода яркая, солнечная. К 2 ч. дня приехали на 15 км к домику дорожного мастера, где и остановились. В 2 вышли на экскурсию, откуда вернулись к 6 вечера. Убили несколько клестов, 2 чижей, дятла, дл. синицу. Слышал пение крапивника. Провели качеств. учет птиц с 4 до 5³⁰ вечера. Биотоп – старый сосновый лес (крымская сосна) с примесью дуба и граба. В подлеске молодые сосенки, граб, кизил, держи-дерево, шиповник. Сосновый лес расположен на крутых склонах Ай-Петри. Местами выходы скал. В.Б. убил завирушку. Судя по состоянию гени-талий, у чижей должны быть яйца, а клесты уже закончили кладку и у них птенцы. У крапивника наверное уже кладка, т. к. проделывает типичную то-ковую песню. У дятла (f) в яичнике уже большие яйца. Очевидно вот-вот кладка. У длиннохв. синицы (f) в яйцеводе большие яйца: очевидно уже идет кладка яиц.

10.05.58. Лес на южном склоне Ай-Петри. С 4³⁰ до 18. Сосна, граб, дуб, тат. клен, кизил.

<i>Loxia curvirostra</i> (с juv.)	12	<i>Carduelis carduelis</i>	2
<i>Fringilla coelebs</i>	11	<i>Buteo buteo</i>	1
<i>Dryobates major</i>	6	<i>Corvus corax</i>	1
<i>Parus ater</i>	5	<i>Cuculus canorus</i>	1

<i>Turdus merula</i>	4	<i>Certhia familiaris</i>	1
<i>Erithacus rubecula</i>	4	<i>Troglodytes troglodytes</i>	1
<i>Parus major</i>	3		
<i>Columba palumbus</i>	3	<u>Всього зустрічено 55 птахів</u>	

Старий сосновий ліс на південних схилах Ай-Петри. Найбільший масив кримської сосни на півдн. березі.

11.05.58. Сьогодні ночували на 15 км шосе Ай-Петри – Ялта. Встали дуже рано і пішли на екскурсію. Птахів дуже багато, в основному зяблики, клесты, зеленушки (возле дома), москвички. Провели відносн. учет на екскурсії вчора ввечері і сьогодні вранці. Фотографував ліс. Знайшли гніздо зяблика з 4 яйцями. У клестов уже літніє *juv*, але ще з майже прямими кілками. Літають виводками і кормлять. Судячи з станом геніталій, к розмноженню повинні були вже приступити крапивники, пилюхи, москвички. Убив белку, але вона застрягла на дереві і не достав. Л.Ч. знайшла колонію полевків і 3 поймала (*M. arvalis*).

11.05.58. Сосновий ліс на схилах Ай-Петри. Ранок, з 6³⁰ до 10³⁰. Погода пасмурна, трохи-трохи накр. дощик.

<i>Loxia curvirostra</i>	15	<i>Chloris chloris</i>	2
<i>Fringilla coelebs</i>	14	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	2
<i>Parus major</i>	10	<i>Phylloscopus trochilus</i>	2
<i>Dryobates major</i>	9	<i>Turdus merula</i>	2
<i>Parus ater</i>	7	<i>Sylvia communis</i>	2
<i>Erithacus rubecula</i>	4	<i>Carduelis spinus</i>	3
<i>Sylvia atricapilla</i>	4	<i>Certhia familiaris</i>	3
<i>Troglodytes troglodytes</i>	2 (m і f)	<i>Streptopelia turtur</i>	1

Всього зустрічено 82 птахи

12.05.58. Сьогодні їздили в окр. Сонячногорська, на південні схили Карабі-яйли (возле лісництва). Ліс прекрасний, хоч і не старий, але густий, з непролазним підліском. Основні породи – дуб, граб, клен, іноді дикий груша. Везде кизил, держи-дерево, шиповник. Знайшли гніздо чорного дрозда з 5 свіжими яйцями. Убили всього 3 птахів, але спостерігали велику кількість птахів і як би відкрили місце гніздування білоголов. сипов (в окр. “Мокрої балки”). В будь-якому випадку один слетів з скали і в повітрі бачив ще штук 3–4. Провели кільк. відносн. учет з 10 до 12 ранку.

12.05. Кільк. відносн. учет на південних схилах Карабі-яйли, км в 7–8 сев. Сонячногорська. Ліс – не старий, але густий з хорошим підліском. Дуб, граб, клен, дикий груша. В підліску – кизил, граб, держи-дерево, шиповник. Местами дуже густий травостій, багато квіток.

З 10 до 12 ранку. Ясна, сонячна погода. Пройдено всього ок. 6 км.

<i>Fringilla coelebs</i>	16	<i>Phyllosc. sibilatrix</i>	2
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	16	<i>Turdus viscivorus</i>	2

<i>Parus major</i>	15	<i>Buteo buteo</i>	2
<i>Turdus merula</i>	13	<i>Falco tinnunculus</i>	2
<i>Parus caeruleus</i>	11	<i>Turdus philom.</i>	1
<i>Sylvia atricapilla</i>	10	<i>Luscinia megarhynch.</i>	1
<i>Anthus trivialis</i>	8	<i>Columba palumbus</i>	1
<i>Dryobates major</i>	6	<i>Erithacus rubec.</i>	1
<i>Parus ater</i>	4		
<i>Garrulus glandar.</i>	3	<u>Всього зустрічено 114 птахів</u>	

13.05.58. Выехали из Рыбачьего в 9 ч. утра. Ехали через Судак. Дорога идет все время через предгорья, вдоль берега моря. Склоны или совсем голые, или поросшие редкими деревьями и кустарником. В Кара-Даг приехали часов в 5 вечера. Ходил на экскурсию на гору, к зубцам. Провел относительный учет и пробную “разведку” качественного состава фауны.

Наблюдал след. виды:

В 18 ч. до 19³⁰

Какого-то хищника, серого цвета. Вид не определил, возможно сапсан?

Козодой	1	Зяблик	3
Пустельга обыкновенная	3	Дрозд черный	1
Ворон	2 (видимо возле гнезда)		
Горная овсянка	1	Пеночка веснянка	1
Славка серая	3	Кукушка	1
Сл. черноголовая	2	Удод	1
Сорокопут-жулан	2	Сизоворон	1
Чернолобый сорок	1	Горихвостка	1
Садовая овсянка	2	Просянка	2

14.05.58. Ночевали в Кара-Даге, в комнатах для приезжающих. Ходил вдоль речки, вверх по долине. Склоны поросли травой и редким кустарником. В долине речки и в боковых балках растет настоящий лес из дуба, ясеня, клена с подлеском из кизила, держи-дерева, шиповника. Птиц много, но все уже встречавшиеся раньше виды. Убил старого самца чечевички с хорошо развитыми семенниками (вероятно гнездится). Нашли брошенное гнездо зяблика с 2 яйцами. Провели качественный учет орнитофауны с 9 до 12. Убил лазоревку f с большим наседным пятном. Вероятно насиживает, или уже закончила насиживание. У m полевого конька также очень сильно развиты тестикулы. Наблюдали какого-то хищника, скорее всего орла-змееяда. Кроме записанных в списке птиц наблюдали сапсана, ворона, белобрюхих стрижей, черных стрижей, скворцов, ласточек (городских).

14.05.58. Кара-Даг. Экскурсия с 9 до 12 утра. День ясный, солнечный, жаркий.

Склоны поросшие кустарником, долина речки севернее биостанции. В долине лес из дуба, ясеня, клена, изредка дикая груша. В подлеске кизил, держи-дерево, шиповник и др.

<i>Fringilla coelebs</i>	13	<i>Sylvia nisoria</i>	2
<i>Emberiza hortulana</i>	9	<i>Corvus corone cornix</i>	2
<i>Lanius collurio</i>	7	<i>Streptopelia turtur</i>	2
<i>Emberiza calandra</i>	6	<i>Phylloscopus trochilus</i>	2
<i>Lanius minor</i>	5	<i>Luscinia megarhynchos</i>	2
<i>Turdus merula</i>	5	<i>Parus caeruleus</i>	1
<i>Carduelis carduelis</i>	4	<i>Oriolus oriolus</i>	1
<i>Cuculus canorus</i>	4	<i>Muscicapa striata</i>	1
<i>Sylvia atricapilla</i>	3	<i>Jynx torquilla</i>	1
<i>Anthus campestris</i>	3	<i>Parus major</i>	1
<i>Coracias garrulus</i>	3		
<i>Columba palumbus</i>	3		

Всього 80 птiц, 22 вида

15.05.58. Сегодня утром выехали из Карадага в 10 ч. и к 3 приехали в Рыбачье. По дороге делали остановку неподалеку от Судака, на склонах поросших можжевельником. Жаркая солнечная погода создавала впечатление настоящей пустыни. Раскаленные камни и полное отсутствие жизни. Лишь зяблики и пеночка-весничка пели. По дороге убили кеклика.

16.05.58. Ходили вверх по речке из Рыбачьего. Нашли гнездо орла, видимо могильника, с 2 маленькими пуховыми птенцами (дня 3 не больше, как из яйца). В гнезде лежали остатки пищи – половина молодого зайца и остаток голубя (вахиря?). Провели учет на холмах и в долине речки, в садах.

16.05.58. С 9 до 11 утра. Погода солнечная, жаркая. Холмы (вернее склоны Караби) севернее Рыбачьего (граб, груша, дуб, глод, держи-дерево, шиповник, тат. клен).

<i>Turdus merula</i>	9	<i>Cuculus canorus</i>	3
<i>Fringilla coelebs</i>	6	<i>Luscinia megarhynch.</i>	3
<i>Emberiza calandra</i>	5	<i>Sylvia nisoria</i>	2
<i>Lanius collurio</i>	5	<i>Streptopelia turtur</i>	2
<i>Emberiza hortulana</i>	5	<i>Parus major</i>	2
<i>Corvus corone cornix</i>	6	<i>Corvus corax</i>	2
<i>Sylvia atricapilla</i>	4	<i>Lanius minor</i>	1
<i>Sylvia communis</i>	4	<i>Falco tinnunculus</i>	1

Всього 60 птiц

16.05.58. Яркая солнечно. погода. Сады и долина речки сев. Рыбачьего. 2 вида вербы, дикая груша, лох, боярышник, дереза, шиповник, держи-дерево. С 13²⁰ до 15²⁰. По сторонам – фруктовые сады и виноградники, выше, по склонам – обычные кустарники.

<i>Fringilla coelebs</i>	20	<i>Turdus merula</i>	5
<i>Luscinia megarhynchos</i>	17	<i>Streptop. turtur</i>	5
<i>Emberiza hortulana</i>	12	<i>Parus major</i>	4
<i>Sylvia atricapilla</i>	11	<i>Sylvia communis</i>	2

<i>Lanius collurio</i>	10	<i>Muscicapa striata</i>	1
<i>Sylvia nisoria</i>	10	<i>Emberiza calandra</i>	6
<i>Carduelis carduelis</i>	7		
<i>Passer domesticus</i>	1 (возле села)	<u>Всего 111 птиц</u>	

17.05.58. Сегодня ездили к пос. Генеральскому и оттуда долиной речки прошли к Малореченску и потом к Солнечногорску. В долине пышные сады (яблоня, груша, черешня, айва) и виноградники. Вдоль речки густые заросли вербы, тополя, держидерева и др. кустарников. Провели качественный учет птиц. Видели стаю розовых скворцов, из которой я выбил 2 штуки (все-го в стае было 20–25 штук). Нашли гнездо сойки с 6 сл. насиж. яйцами на тополе, на высоте 3–3,5 м. от земли. Там же нашли гнездо черного дрозда с 1 яйцом. В.Б. убил летного молодого даярябу. С утра был густой туман, т. что выехали на экскурсию только в 9³⁰ утра. Днем было жарко и солнечно, а вечером, в Рыбачьем опять спустился густой туман. Очевидно поедем пока в Перевальное, или в Белогорск.

17.05.58. Учет проведен в долине речки, выходящей к морю возле Малореченского, от Генеральского вниз по речке. Погода солнечная, жаркая. Биотоп – фруктовые сады, местами виноградники, вдоль речки заросли вербы, тополя, клена, держи-дерева и кустарников.

С 10 утра до 12

<i>Turdus merula</i>	15	<i>Jynx torquilla</i>	3
<i>Luscinia megarhynchos</i>	14	<i>Cuculus canorus</i>	2
<i>Pastor roseus</i>	23	<i>Streptopelia turtur</i>	2
<i>Sylvia atricapilla</i>	14	<i>Garrulus glandarius</i>	2
<i>Sylvia communis</i>	9	<i>Parus caeruleus</i>	1
<i>Parus major</i>	6	<i>Muscicapa striata</i>	1
<i>Sylvia nisoria</i>	6	<i>Phoenic. phoenic.</i>	1
<i>Lanius collurio</i>	6	<i>Fringilla coelebs</i>	4
<i>Emberiza hortulana</i>	3	<u>Всего птиц 112</u>	

18.05.58. Ходили опять к гнезду орла-могильника. Видовая принадлежность птиц бесспорна, т. к. удалось в бинокль хорошо рассмотреть старых птиц. Светлая голова, белые плечи – все говорит о том, что это могильник. В гнезде лежала голова молодого барашка, видимо не падаль, т. к. глаза с хорошим тургором. Сфотографировал птенцов ок. 10 раз, с кольцом. Очень жарко, устали.

Провели учет птиц на холмах с 7¹⁵ до 8³⁰.

<i>Fringilla coelebs</i>	9	<i>Parus major</i>	2
<i>Turdus merula</i>	7	<i>Sylvia nisoria</i>	1
<i>Emberiza hortulana</i>	6	<i>Lanius collurio</i>	1
<i>Luscinia megarhynchos</i>	4	<i>Anthus campestris</i>	1
<i>Sylvia communis</i>	3	<i>Chloris chloris</i>	1

<i>Cuculus canorus</i>	2	<i>Turdus viscivorus</i>	1
<i>Emberiza calandra</i>	2		
<i>Sylvia atricapilla</i>	2	<u>Всього птиц 42</u>	

19.05.58. Выехали из Рыбачьего ок. 9³⁰ утра и в 3 ч. дня были в Белогорске. После обеда поехали в р-н пос. “Белая Скала”, 6–7 км С.В. Белогорска. На берегу речки, с широкой долиной, где растут прекрасные фруктовые сады, наблюдали много лесных птиц – иволгу, щегла, коноплянку, ворону, сороку, сплюшку, чернол. сорокопутов, славку черноголовку, серую славку, дом. воробьев. В зарослях возле речки слышали пение дроздовидной камышевки и крик коростеля. Над долиной реки высится гряда высоких известковых скал, с отвесным обрывом, местами высотой до 200 м. Гнездится типичный скальный комплекс – пустельга, пестрый кам. дрозд, два вида стрижей, сизоворонка, удод, городская ласточка, галка, кам.-плешанка, об. каменка, ворон, сизый голубь, садовая овсянка. Слышал пение горной овсянки, но не добыл ее. Вечером наблюдал парочку стервятников. Делали пробную раскопку навеса (до гл. 1,5 м). Нашли неск. косточек, одну Aves. Вечером залезли в пещеру, где поймали на гнезде живого стрижа. Гнездо еще пустое.

20.05.58. Рано утром вышли на экскурсию на скалы, в надежде убить стервятника; но их сегодня не было. Наблюдали тот же скальный комплекс, что и вчера. Поехали в Белогорск, а оттуда на Караби-яйлу, где расположились в р-не метеостанции. Ходили на экскурсию в направлении к обрывам Караби яйлы. Птиц мало, в основном жаворонки (полевые), полевые коньки, каменки, коноплянки, лесные коньки. Нашли гнездо лесного конька с 5 яйцами (свежими).

21.05.58. С утра переехали машиной на новое место, по дороге в Генеральское. Остановились на границе Караби-яйлы и букового леса. Экскурсировали в буковом лесу, где провели качественный учет. Н.Щ. нашел гнездо сарыча с 1 яйцом и убил возле него самца. Наблюдали летные выводки черных дроздов, певчих дроздов, зеленушек. После хождения по лесу посетили пещеру Кара-Тау, где я сделал ряд снимков с помощью лампы “Блиц”. Встретили машину института ботаники. Над яйлой наблюдали 2 белогол. сипов, несколько ворон.

21.05.58. Утренняя экскурсия с 7³⁵ до 9³⁵ в старом буковом лесу, с подлеском из поросли бука. Высота ок. 800–900 м.

<i>Fringilla coelebs</i>	23	<i>Sylvia atricapilla</i>	2
<i>Erithacus rubecula</i>	17	<i>Turdus viscivorus</i>	2
<i>Parus ater</i>	12	<i>Strix aluco</i>	1
<i>Turdus merula</i>	10	<i>Buteo buteo</i>	2
<i>Muscicapa striata</i>	8	<i>Carduelis cannabina</i>	1
<i>Chloris chloris</i>	6 (и летн. выводки)		
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	9	<i>Dryobates major</i>	1

<i>Turdus philomelos</i>	4	<i>Anthus trivialis</i>	5
<i>Columba palumbus</i>	3	<i>Troglodytes troglodytes</i>	1
<u>Всього птiц 107</u>			

22.05.58. Я ходил на небольшую экскурсию, вдоль берега моря. Убили 3 птиц. Завтра собираемся ехать в Батилиман и Севастополь.

23.05.58. Утром, в 8³⁰ выехали в Батилиман. В Алуште побывали в заповеднике (управл.), оставили там энтомологов, затем заехали в Ялту. Вечером, часов в 7, прибыли в Батилиман, спустившись вниз по головокружильной дороге. Поймали с Н.Щ. вечером при свете фонарика 3 гекконов. (В Ялте Н.Щ. поймал одного маленького). Одного упустили. Пойманный мной геккон пищал в руке и ранее, сидя на стене. Все экз. пойманы на каменных стенках.

24.05.58. Встали рано и отправились ок. 6 утра на экскурсию. Ландшафт очень живописен: сверху высится громадная отвесная скала. Под ней на склонах, местами образующих настоящий хаос из обрушившихся громадных камней, растет лес из можжевельников (с примесью дуба, сосны и др. деревьев). Птиц очень мало. Провели учет, который дал следующий результат (пасмурно 6²⁵ до 8⁰⁰).

<i>Fringilla coelebs</i>	18	<i>Garrulus glandarius</i>	1
<i>Muscicapa striata</i>	5	<i>Turdus viscivorus</i>	1
<i>Carduelis carduelis</i>	3	<i>Phylloscopus trochilus</i>	1
<i>Lanius collurio</i>	2	<i>Parus ater</i>	1
<i>Aegithalos caudatus</i>	2	<u>Всього птiц 34</u>	

По словам местных жителей, на скалах много голубей. На обратном пути из Батилимана остановились на часок в лесу, на сев. склоне хребта (недалеко от Орлиного). Лес в основном молодой – дуб, грабинник, клен, кизил, держи-дерево, шиповник. Птиц не много, в основном те же лесные виды. Часов в 5 прибыли в Севастополь.

25.05.58. До 4 ч. были в Севастополе. В 4 ч. выехали и вечером приехали в окр. Скалистого, где заночевали. Вечером ходил на экскурсию на скалы. Видел стервятника, вечером слушал пение козодоев, соловья, сплюшки. Филина что-то не слышно.

26.05.58. Утром ходили на экскурсию на скалы 2 раза. Добыл парочку голубей. Нашел летного птенца голубя, еще с волосовидными пуховыми перьями и с молодыми, набрякшими в стержне контурными перьями. Убил самку пустельги, щегла, коноплянку, полевого конька, самку кукушки с еще недоразвитыми яйцами в яичнике. Кладка еще видимо не началась. Наблюдал стервятника, но только одного. Филина нет. Вечером слышал громкий неприятный крик какой-то птицы, напоминающий не то отчаянный крик кошки, не то звук раздираемого брезента. На скале тот же комплекс птиц – галки, голуби, пустельги, сизоворонки, городские ласточки, 2 вида стрижей,

горихвостка. Наблюдал в воздухе летящего беркута. Ночевали в машине, возле скал. Ездили днем в обсерваторию, где я спрашивал сотр. обсерват. Балкового о пойманном в Ялте гекконе. Геккон хранится в Ялтинском музее. Днем шел дождь, мокро.

27.05.58. Ночевали в р-не пещ. города Баклы, возле Скалистого, там же, где и вчера. С утра ходил на скалы, безуспешно стрелял по белоголовому сипу на довольно близком расстоянии. Всего их было 3 штуки. Возможно, что вчера вечером это один из них кричал таким своеобразным, “страшным” криком. В одиннадцатом часу выехали в Симферополь. В Симферополе побывали в ин-те мат. ресурсов, где я условился о совместной поездке в Кизил-Кобу и на Чатыр-Даг. В 7 ч. вечера вернулись в Рыбачье.

28.05.58. Сегодня ходил на экскурсию к орлиному гнезду. Сидел в засидке под гнездом с телеобъективом. Удалось сделать один снимок старого орла, когда он прилетел с кормом. Принес маленького зайчика, см. 15 длиной. В гнезде перья удода и кость овцы (ягненка). Старший птенец убил младшего, т. к. В.Б. позавчера наблюдал как он бил его, а сегодня мы его обнаружили в гнезде мертвым. Старые орлы ведут себя очень осторожно и к гнезду, когда там люди, не подлетают. Просидел под гнездом ок. 2 часов (от 11³⁰ до 13³⁰) и орел прилетел с кормом только один раз. Гнездо устлано свежими дубовыми ветками, которые видимо обновляются.

29.05.58. Сегодня выехали в р-н Кизил-Кобы, ок. 13 ч. Приехали в “пещерное” ущелье ок. 6 ч. вечера. Птиц мало, обычный “лесной” комплекс. Много летучих мышей.

30.05.58. Встали рано и пошли сразу же на экскурсию к пещере. Недалеко зашел в пещеру, но скоро вылез, т. к. не нашел ничего для себя интересно. Поют крапивники, малиновки, зяблики, дрозды, серые и черноголовые славки, соловьи. Провели колич. относит. учет. Нашли гнездо славки-черноголовки с 5 свежими яйцами и черного дрозда с 6 яйцами. Осмотрели окрестные скалы, но ничего подходящего в смысле раскопок не нашли. Ночевали на прежнем месте, возле речки в пещерном ущелье.

30.05.58. Окр. пещеры Кизил-Коба. Овраг, заросший лесом (молодым) с густым кустарниковым подлеском (грабинник, орешник, кизил, держи-дерево, шиповник и др.). Течет горная речка. Вверху скалы. Погода ясная, солнечная. С 8 до 10 утра.

<i>Parus major</i>	8	<i>Sylvia atricapilla</i>	4
<i>Fringilla coelebs</i>	9	<i>Sylvia communis</i>	3
<i>Turdus merula</i>	9	<i>Anthus trivialis</i>	2
<i>Troglodytes trogl.</i>	8	<i>Garrulus glandarius</i>	2
<i>Phoenicurus phoenic.</i>	6	<i>Cuculus canorus</i>	2
<i>Erithacus rubecula</i>	2	<i>Phylloscopus trochilus</i>	1
<i>Aegithalos caudatus</i>	2	Всего птиц 58	

Кроме перечисленных видов наблюдали и слышали желтобровку, козодоя, сокола-сапсана (?), ястреба-тетеревятника, черных стрижей, ворона, просянку, коноплянку, зеленушку, дубоноса.

31.05.58. С утра пошел на экскурсию к гнезду орла-змееяда, найденного вчера В.Б. Возле гнезда он убил *f.* Гнездо на липе, на высоте ок. 20 м от земли. Сложено из палок, подстилка из дубовых листьев и мелких веточек. Д гнезда – 72 см, Д лотка 34 см. В гнезде одно белое яйцо с большим сформировавшимся птенцом в середине (яйцо разбито, вероятно сойкой). Там же нашли гнездо сарыча, тоже с 1 яйцом. Гнездо на дубе, на высоте ок. 10 м от земли. Сложено из палок, подстилка из веточек дуба со свежими, зелеными листьями. На обратном пути нашли гнездо дерябы с 4 птенцами в колодочках и 2 гнезда черного дрозда – с 3 и 6 яйцами. Там же нашли гнездо славки-черноголовки с 5 яйцами. Застрелили *б.* синицу (*f*) с яйцом в яйцевом (очевидно вторая кладка). Наблюдали пеночек-желтобровок и крапивников, отводивших от гнезда. Видели выводок дубоносов (летные *juv*). Во второй половине дня переехали ближе к селу и начали раскопки грота Красного. Нашли несколько зубов какого-то млекопитающего (пещ. медведь?) и несколько обломков костей. Материала мало. Раскапывать дальше нет смысла.

1.06.58. Сегодня с утра пошли в пещеру Кизил-Кобу. Лазили около 3 часов под землей. Посетили только что открытые новые галереи, где я сделал много снимков с помощью лампы “Блиц”. Искали в подземном озере жизни, но ничего не нашли, кроме каких-то бледных ракообразных, вроде мокриц, живущих на стенах. Вечером, после обеда совершили экскурсию в ущелье возле пос. Краснопещерного. Добыл 3 горных овсянок. Наблюдал как сойка разоряла гнездо коноплянок и улетела с птенцом в лапах. Здесь, в Крыму, сойка безусловно вредит гнездам мелких птиц.

2.06.58. Утром встали в 5⁰⁰ и отпрепарировали добытых вчера вечером птиц. В 7 ч. встретили Кособродова Дмитрия Дмитриевича, нашего проводника на Чатыр-Даг. Здесь осмотрели бездонный колодец и ряд пещер (Тысячеголовая, Длинная и др.). В Тысячеголовой нашли множество костей человека. В смысле раскопок перспективна пещера Длинная, которая явл. вернее гротом, а не пещерой. Птиц мало. Наблюдали зябликов, малиновок, ч. дроздов, полевых и степных жаворонков, лесных коньков, пеночек-желтобровок, кукушек, ворон, воронов, коноплянок.

3.06.58. С утра пошли на экскурсию по плато Чатыр-Даг. Провел учет в смешанном биотопе – буковый лес и карстовые воронки с луговой травянистой растит. и выходами скал. Птиц мало. В бездонном колодце живет несколько пар сизых голубей. Днем пошел дождь, стало холодно. После дождя ходил еще на одну экскурсию, а затем, под вечер выехали с Чатыр-Дага и переехали в р-н с. Лучистого, в 4 км от шоссе Симферополь – Алушта, в 10 км от Алушты. Места очень живописные. Кругом скалы, обвалы камней

(под горой Демерджи), вверху буково-грабовый лес. Сходили на короткую экскурсию, во время которой наблюдали сипов, змеяда, линную лисицу. Наблюдали выводок длиннохвостых синиц, уже летных, но без длинных хвостов.

3.06.58. Погода пасмурная. Ночью и рано утром дождь. Учет проводился с 8 до 10 утра в буковом лесу и на полянах на нижнем плато Чатыр-Даг. Кроме бука в лесу граб, пол. клен, на полянах – можжевельниковый сланец.

<i>Alauda arvensis</i>	14	<i>Anthus campestris</i>	3
<i>Anthus trivialis</i>	11	<i>Corvus corax</i>	3
<i>Erithacus rubecula</i>	10	<i>Oenanthe oenanthe</i>	2
<i>Fringilla coelebs</i>	10	<i>Sylvia atricapilla</i>	2
<i>Parus ater</i>	6	<i>Turdus merula</i>	2
<i>Cuculus canorus</i>	5	<i>Phoenic. phoenic.</i>	1
<i>Apus apus</i>	5	<i>Emberiza calandra</i>	1
<i>Phylloscopus sibilatr.</i>	4	<i>Sylvia communis</i>	1
<i>Carduelis cannabina</i>	4	<i>Gyps fulvus</i>	1

Всего 85 птиц

4.06.58. Сегодня рано утром пошли на экскурсию в буковый лес и на скалы, где вчера Н.Щ. и В.Б. видели сипа (залетел в нишу). Прошли к самой нише, куда поднялись по лесу с большим трудом, т. к. очень крутой подъем. Сипа в нише не было, гнезда тоже нет, видимо он там только ночует (утром видели в бинокль, как он сидел в нише). Местность очень живописная: обвалы камней, скалы, на скалах лес (бук, граб, пол. клен) и отдельные сосны. Птиц много. Провели колич. учет. Днем пошел дождь и под дождем выехали домой в Рыбачье. По дороге дважды пришлось “откапывать” машину, которая по скользкой глине съезжала в кювет. Приехали в Рыбачье часов в 7 вечера. В.Б. убил зайчиху с 5 эмбрионами. Добыл juv (летного) неясйти. Было 3 или 4 шт.

4.06.58. С 7²⁰ утра до 10²⁰. С утра солнце, потом пасмурно и небольшой дождик. Южные склоны горы Демерджи, в окр. с. Лучистое, возле Алушты. Биотоп – буковый лес, с примесью граба, дикой ябл. и груши, полевого клена на крутых склонах. Местами выходы скал. Высота ок. 600 м. н. у. м.

<i>Fringilla coelebs</i>	13	<i>Sylvia nisoria</i>	3
<i>Parus ater</i>	9	<i>Turdus philom.</i>	3
<i>Erithacus rubecula</i>	9	<i>Phylloscopus sibil.</i>	2
<i>Turdus merula</i>	7	<i>Gyps fulvus</i>	2
<i>Garrulus glandar.</i>	7	<i>Falco peregrinus</i>	2
<i>Cuculus canorus</i>	6	<i>Dryobates major</i>	2
<i>Troglodytes troglod.</i>	5	<i>Sylvia atricapilla</i>	2
<i>Phoenicurus phoenicur.</i>	4	<i>Columba palumbus</i>	2
<i>Emberiza cia</i>	4	<i>Corvus corax</i>	2

<i>Parus major</i>	3	<i>Acanthis cannab.</i>	2
<i>Anthus trivialis</i>	3		
<i>Strix aluco</i>	1 ad + 3juv = 4	<u>Всього птиц</u>	<u>96</u>

5.06.58. Приводили в порядок материалы.

6.06.58. Сегодня ездили к озеру, откуда прошли к гнезду орла-могильника. Сидел в засаде возле гнезда с 9 утра до 12³⁰. Старый орел не залетал, но когда я ушел, в 13 ч. орел уже был на гнезде. Птенец большой, еще в белом пуховом наряде, но уже колодочки маховых перьев прорезываются. Птенец был голоден и все время кричал. Когда я влез к гнезду, он шел ко мне и пищал. Давал себя гладить. Сделал ряд фотографий птенца телеобъективом и вблизи, норм. объективом.

7.06.58. Сегодня с утра предполагали поехать в р-н с. Генеральского, но всю первую половину дня лил проливной дождь. Под вечер сделал небольшую экскурсию в окр. Рыбачьего. Добыл парочку щеглов и 3 хохл. жаворонка. У ф жаворонка в яйцевом больше яйца: очевидно вторая кладка, т. к. остальные две добытые птицы – летные молодые.

8.06.58. Сегодня ездили в р-н пос. Генеральское. Ходили на экскурсию в сады. Погода неважная. С утра солнце, потом раза 4 начинался дождь. Холодно. Птицы, однако, поют и активны. Добыл 3 соловьев, из которых один – летный молодой. Летают выводки скворцов, дроздов (черных и деряб), зеленушек. У плешанок уже давно закончена кладка яиц. Вечером ходили вдоль моря в надежде поймать подстреленных вчера Николаем чаек. Одну из них нашли (*L. argentatus*). Остальные 2 (*L. fuscus*) исчезли бесследно. Добыли вечером парочку щеглов и плешанку. У деревенской ласточки голые птенцы.

9.06.58. Сегодня ездили на южные склоны Караби-яйлы, в надежде убить сипа или грифа. Взяли с собой 8 дохлых овец и отвезли их в горы. Сидели возле них до 4 ч. дня, но ни один не появился. Добыли несколько птиц, среди них ф кам. дрозда (Н.Щ.). У кам. дроздов уже закончилась кладка и, вероятно уже птенцы. У садовой овсянки в яйцевом больше яйца. Нашли гнездо сойки с 6 свежими яйцами и гнездо перепелятника с 6 сильнонасиженными яйцами (на дубе, на высоте ок. 9 метров, в буковом лесу, возле скал). Н.Щ. и В.Б. посетили Туакскую пещеру. Принесли неск. костей, но все кости молодые. Пещера в смысле раскопок малоперспективна.

10.06.58. В 9 ч. выехали из Рыбачьего в Ялту. По дороге побывали в Никитском саду, но погода неудачная – накрапывал дождь. Часам к 7 приехали на 15 км по Ай-Петринскому шоссе. Вечером сходили на экскурсию в сосновый лес. Добыли молодую летную сойку и москвку. Поют зяблики, дрозды. Очень холодно. Вчера на Ай-Петри выпал снег и т° была –1,5. В Ялте вчера выпал град.

11.06.58. Сегодня экскурсировали в р-не 15–16 км по Ай-Петринскому шоссе. Летают летные выводки клестов, зеленушек, щеглов, б. п. дятлов,

синиц-московок, соек. Вылетели из гнезд молодые вяхири. Пищуха поет. В основном поют зяблики, дрозды, малиновки, крапивник. День холодный, сырой, с утра и несколько раз днем наполнил холодный сырой туман. Сегодня несколько раз наблюдал стайки чижей, очевидно выводки, но добыть не удалось. Добыли ок. 15 птиц.

12.06.58. Были на Ай-Петринской яйле. Смотрели с геологами из ИМР карстовые воронки, где предполагается проводить работы в будущем году. Часов в 12 пошел дождь. Птицы пели во всю несмотря на дождь. Больше всего зябликов, дроздов (черных), лесных коньков, малиновок, жаворонков (степных и полевых). Добыл 3 завирушек. Впервые слышал пение завирушки. Утром, перед поездкой на Ай-Петри, возле ручейка наблюдал стайку чижей, в которой большая часть была летные молодые птицы. Нашел гнездо певчего дрозда с 4 яйцами. Вечером ходил на экскурсию. Добыл еще одного *m* завирушки и белку. Очень много молодых клестов кормится на соснах. В желудках и зобах щеглов, зеленушек и клестов – семена сосны.

13.06.58. Сегодня отправились назад в Рыбачье. С утра ходил на экскурсию на 15 км. Добыл еще одного самца завирушки, наблюдал стайку чижей. Часов в 9 пошли пешком в Ялту, через лес. Нашли гнездо сарыча с птенцами и дерябы с птенцами в колодочках. Поют малиновки, зяблики, дрозды, крапивники, завирушки, щеглы, зеленушки, вяхири. Часов в 7 вечера приехали в Рыбачье, где до конца дня были заняты препарировкой и приведением в порядок собранного материала.

14.06.58. Сегодня никуда на экскурсию не ходили. Сидели у моря, приводили в порядок прежние сборы.

15.06.58. Сегодня ходили на экскурсию по берегу моря в Канацкую балку. Н.Щ. добыл над морем у берега египетскую цаплю, *f* с яйцами в яйцевом, безусловно гнездовый экземпляр. Интересно, где они могут здесь гнездиться. В можжевельниковой роще те же птицы, что и раньше, но меньше пения, много молодняка (дрозды, щеглы и др.). Поют зяблики, черные дрозды, соловей, славки (серая и ястребиная). У *f* хохл. жаворонка в яйцевом большие яйца. Очевидно со дня на день они должны приступить ко второй кладке. Добыли парочку *mm* малого зуйка. Этот куличок гнездится на галечной отмели, при впадении речки, текущей по Канацкой балке, (сейчас высохла) в море.

16.06.58. Ездили в сторону “Мокрой балки”. До 2 часов экскурсировали в горном лесу (дуб, граб, выше бук, и обычные примеси – клен полевой, кизил и др.). Провели учет встреченных птиц. Летают выводки синиц (московок, больших, лазоревок, длиннохвостых), дроздов, горихвосток, малиновок. Появились слетки крапивников. В воздухе наблюдали сипов и грифов, очевидно гнездящихся на восточных (ЮВ) склонах Демерджи.

16.06.58. с 9 до 11 утра. Горный лес – дуб, граб, кизил, клен, ясень и др.

<i>Fringilla coelebs</i>	17	<i>Erithacus rubecula</i>	10
<i>Turdus merula</i>	13	<i>Cuculus canorus</i>	4
<i>Parus caeruleus</i>	13 (выводки юв.)	<i>Sylvia communis</i>	3
<i>Parus major</i>	9 (выводки)	<i>Columba palumbus</i>	2
<i>Parus ater</i>	8 (выводки)	<i>Sylvia atricapilla</i>	2
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	5 (выводки)	<i>Turdus philomelos</i>	2
<i>Anthus trivialis</i>	3 (выводки)	<i>Streptopelia turtur</i>	1
<i>Dryobates major</i>	2 (птенцы в дупле)	<i>Sylvia nisoria</i>	1
<i>Garrulus glandar.</i>	2 (выводки)	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	1
<i>Aegithalos caudatus</i>	2 (выводки)		
<i>Turdus viscivorus</i>	2 (выводки)		
<i>Troglodytes troglod.</i>	2 (выводки)		
		<u>Всего птиц</u>	<u>104</u>

17.06.58. Сегодня никуда не ходили. Весь день лил дождь, хмурая, не приветливая холодная погода. Занимались упаковкой коллекций.

18.06.58. Ездили на экскурсию к гнезду орла. С утра очень сильный ветер – почти ураган. Ласточки целыми кучами спасались в укрытиях. На веранде дома, где живет Н. Щербак, в том месте, где укрывались ласточки (городские), было найдено два свежих яйца. Очевидно идет кладка; ветер “посадил” в поселке белоголового сипа. За ним гонялся с ружьем Н.Щ., но безуспешно. В гнезде птенца не оказалось. Куда он исчез – неизвестно. В подстилке гнезда нашли нижнюю челюсть какого-то хищника – возможно кошки, нужно проверить. Наблюдали трижды, на речке и водоемах кулика-черныша. Очевидно он где-то тут гнездится. Видели змеяда и ястреба-тетеревятника. Летают выводки серых ворон. К обеду ветер стих и вечером была хорошая, теплая, тихая погода.

19.06.58. Никуда не ходили, были заняты укладкой.

20.06.58. Выехали из Рыбачьего в 8³⁰ утра. Заночевали в окр. села Вишенного, возле Белой скалы (Ак-Кая), где уже были раньше. Вечером наблюд. сычей.

21.06.58. Утром, в 5 ч. отправились на экскурсию на скалы. Наблюдали обычный скальный комплекс (стрижи, 2 вида, удод, сизоворонка, галка, сизый голубь, пустельга, плешанка, стервятник, городская ласточка, дом. сыч. Там же раньше наблюдали кам. дрозда). В саду, по течению реки Кара-Су, поют соловьи, иволги, камышевки (дроздовидная и *Acr. palustris*). Есть сойки, вороны, полевые воробьи. В 10 утра поехали дальше, через Нижнегорск, и выехали к Сивашам, несколько южнее дер. Утиное (раньше наз. Южное). Ровная полынная и солончаковая степь. Берег очень изрезан. Всюду бухточки, заливы, острова. Вода не глубокая (по щиколотку), теплая, очень соленая. В степи – 3 вида жаворонков – малый (*C. cinerea*), степной и полевой. Из берегового комплекса наблюдали пеганку, шилоклювку, кулика-сококу, зуйка (*Ch. alexandrinus*), большого кроншнепа, травника, чибиса, степ-

ную и луговую тиркушек, чайконосую крачку, речную крачку, серебрист. чайку – добыли неск. птиц из этого комплекса. В.Б. нашел кладку шилокловки, кулика-сороки, речной крачки. У f малого жаворонка и шилокловки в яйцеводе большие яйца. У тиркушки кладка яиц уже закончена, очевидно уже птенцы. В.Б. наблюдал бегающих птенцов шилокловки. У тиркушек гнездовая колония – пар 20 – (приблизительно). У кроншнепа очевидно птенцы, т. к. он отводит от гнезда.

22.06.58. Сегодня с утра ходили вдоль моря. В колонии оказались уже не луговые, как вчера, а степные тиркушки (черные подк.). В.Б. нашел гнездо тиркушки с птенцами. Фотографировали раненную тиркушку. Наблюдали авдотку, 4 степных журавля. У крачек, зуйков, шилокловок, куликов-сорок есть еще яйца, но есть и маленькие птенцы. Провели колич. учет. В 4 ч. выехали дальше и заночевали на берегу Чонгарского пролива, недалеко от моста. Вечером при свете фонаря охотились за тушканчиками. Добыли одного.

22.06.58. Окр. Южного (Утиног). Присивашская степь (солончаки, польнь, чахлая травянистая растит., грязевые отмели).

<i>Vanellus vanellus</i>	50 (стаями)	<i>Tadorna tadorna</i>	8
<i>Larus melanoceph.</i>	80 (стаями)	<i>Haematopus ostralegus</i>	2
<i>Calandrella cinerea</i>	23	<i>Gelochelidon nilotica</i>	5
<i>Alauda arvensis</i>	17	<i>Riparia riparia</i>	2
<i>Glareola nordmanni</i>	(гнезд. колония неск. десятков)		
<i>Melanocorypha calandra</i>	12	<u>Всего 199 птиц</u>	

23.06.58. Сегодня с утра (с 4 ч.) ходил вдоль берега Чонгарского пролива. Много птиц, особенно много шилокловок (целая гнездовая колония) и морских зуйков. Налетали все время стайки морских голубков, средиземноморских чаек, крачек чайконосых и др. Возле пресноводного водоема с болотом колония черногол. желтых трясогузок, тиркушек, травников. Много бродячих куличков (воробьи, фифи и др.). В 12 ч. дня двинули дальше и остановились на ночлег между Запорожьем и Ново-Московском, возле озера, где останавливались на пути в Крым, весной.

24.06.58. С утра двинулись дальше (в 6 часов). Сделали за день ок. 400 км и остановились на ночлег в 70 км от Киева, в лесу, возле речки Трубеж.

Список птиц, гнездящихся в Крыму

1. <i>Tetrao tetrix</i>	+ископ.
2. <i>Lagopus lagopus</i>	+ископ.
3. <i>Coturnix coturnix</i>	гнезд. степь, предг.
4. <i>Perdix perdix</i>	гнезд.
5. <i>Columba livia</i>	гнезд.

6. <i>Columba palumbus</i>	гнезд.
7. <i>Streptopelia turtur</i>	гнезд.
8. <i>Rallus aquaticus</i>	+ископ.?
9. <i>Porzana porzana</i>	?
10. <i>Porzana parva</i>	?
11. <i>Porzana pusilla</i>	?
12. <i>Crex crex</i>	гнезд.
13. <i>Gallinula chloropus</i>	?
14. <i>Fulica atra</i>	?
15. <i>Grus grus</i>	гнезд. степь.
16. <i>Otis tarda</i>	гнезд. степь.
17. <i>Otis tetrax</i>	?
18. <i>Burhinus oedicnemus</i>	гнезд. степь.
19. <i>Glareola pratincola</i>	гнезд. степь.
20. <i>Glareola nordmanni</i>	гнезд. степь.
21. <i>Vanellus vanellus</i>	гнезд. степь.
22. <i>Charadrius dubius</i>	гнезд. побер.
23. <i>Charadrius alexandrinus</i>	гнезд. степь., побер.
24. <i>Tringa totanus</i>	гнезд.
25. <i>Tringa ochropus</i>	гнезд.
26. <i>Tringa glareola</i>	гнезд.?
27. <i>Tringa hypoleucos</i>	гнезд.
28. <i>Himantopus himantopus</i>	гнезд. ? степь
29. <i>Recurvirostra avosetta</i>	гнезд. степь
30. <i>Numenius arquata</i>	гнезд. степь
31. <i>Scolopax rusticola</i>	гнезд. горн. лес
32. <i>Haematopus ostralegus</i>	гнезд. степь

Указатель видов птиц, упоминаемых в тексте

<i>Acanthis cannabina</i>	1957 (20.05, 24.05, 12.06, 15.06, 16.06, 17.06, 22.06, 26.06, 27.06, 5.07) 1958 (1.05, 19.05, 20.05, 26.05, 30.05, 1.06, 2.06, 3.06, 3.06, 4.06)
<i>Accipiter gentilis</i>	1958 (30.05, 18.06)
<i>A. nisus</i>	1958 (9.06)
<i>Actitis hypoleucos</i>	1958 (27.04, 1.05, 1.05)
<i>Acrocephalus agricola</i>	1957 (9.06)
<i>A. arundinaceus</i>	1958 (19.05, 21.06)
<i>Acrocephalus palustris</i>	1958 (21.06)

Составил М.М.Бескаравайный. Курсивом набраны даты, под которыми приводятся результаты количественных учетов.

<i>Aegithalos caudatus</i>	1957 (19.05, 24.05, 25.05, 14.06, 16.06); 1958 (2.05, 10.05, 24.05, 30.05, 16.06, 16.06)
<i>Aegyptius monachus</i>	1957 (22.05, 27.06) 1958 (30.04, 4.05, 9.05, 16.06)
<i>Alauda arvensis</i>	1957 (20.05, 9.06, 26.06) 1958 (20.05, 2.06, 3.06, 12.06, 21.06, 22.06)
<i>Alcedo atthis</i>	1958 (30.04)
<i>Anas platyrhynchos</i>	1957 (9.06)
<i>A. querquedula</i>	1958 (27.04)
<i>Anthropoides virgo</i>	1957 (11.06) 1958 (22.06)
<i>Anthus campestris</i>	1957 (15.05, 17.06, 26.06, 28.06, 5.07) 1958 (14.05, 18.05, 20.05, 26.05, 3.06)
<i>Anthus trivialis</i>	1957 (20.05, 15.06, 17.06, 21.06) 1958 (27.04, 8.05, 12.05, 20.05, 21.05, 30.05, 2.06, 3.06, 4.06, 12.06, 16.06)
<i>Apus apus</i>	1957 (20.05, 6.06, 10.06, 21.06, 5.07) 1958 (14.05, 19.05, 26.05, 26.05, 30.05, 3.06, 21.06)
<i>Apus melba</i>	1957 (20.05, 10.06, 29.06, 1.07, 4.07, 5.07, 6.07) 1958 (14.05, 19.05, 26.05, 21.06)
<i>Aquila chrysaetos</i>	1958 (26.05)
<i>A. heliaca</i>	1958 (16.05, 18.05, 28.05, 6.06, 18.06)
<i>Ardea cinerea</i>	1957 (9.06)
<i>A. purpurea</i>	1958 (1.05, 1.05, 2.05, 9.05)
<i>Asio otus</i>	1957 (16.06)
<i>Athene noctua</i>	1957 (10.06, 4.07, 5.07) 1958 (9.05, 20.06, 21.06)
<i>Bubo bubo</i>	1957 (10.06, 27.06, 4.07, 5.07) 1958 (25.05, 26.05)
<i>Bubulcus ibis</i>	1958 (15.06)
<i>Burhinus oedicnemus</i>	1957 (9.06, 10.06) 1958 (22.06)
<i>Buteo buteo</i>	1957 (18.05, 20.05, 6.06, 26.06, 27.06, 2.07) 1958 (28.04, 30.04, 3.05, 9.05, 10.05, 12.05, 21.05, 21.05, 31.05, 13.06)
<i>Calandrella cinerea</i>	1957 (16.05, 9.06, 10.06, 17.06, 5.07) 1958 (21.06, 22.06)
<i>C. rufescens</i>	1957 (10.06)
<i>Calidris minuta</i>	1957 (16.05) 1958 (23.06)
<i>Caprimulgus europaeus</i>	1957 (24.05, 7.06, 10.06, 4.07) 1958 (13.05, 25.05, 30.05)
<i>Carduelis carduelis</i>	1957 (18.05, 19.05, 24.05, 26.05, 5.06, 6.06, 15.06, 21.06, 22.06) 1958 (1.05, 2.05, 3.05, 7.05, 10.05, 14.05, 16.05, 19.05, 21.05, 24.05, 26.05, 7.06, 8.06, 11.06, 12.06, 13.06, 15.06)
<i>Carpodacus erythrinus</i>	1957 (11.06) 1958 (14.05)

<i>Certhia familiaris</i>	1958 (5.05, 8.05, 10.05, 11.05, 11.05, 11.06)
<i>Charadrius alexandrinus</i>	1957 (16.05, 9.06, 11.06) 1958 (3.05, 21.06, 23.06)
<i>Ch. dubius</i>	1958 (15.06)
<i>Chloris chloris</i>	1957 (18.05, 19.05, 24.05, 26.05, 5.06, 6.06, 15.06, 27.06) 1958 (3.05, 11.05, 11.05, 18.05, 21.05, 21.05, 30.05, 8.06, 11.06, 12.06, 13.06)
<i>Circaetus gallicus</i>	1957 (18.05) 1958 (14.05, 31.05, 3.06, 18.06)
<i>Circus aeruginosus</i>	1957 (9.06)
<i>C. cyaneus</i>	1957 (15.05)
<i>Coccoth. coccothraustes</i>	1957 (19.05, 26.05, 27.06, 28.06) 1958 (4.05, 8.05, 8.05, 30.05, 31.05)
<i>Columba livia</i>	1957 (10.06, 29.06, 1.07, 5.07, 6.07) 1958 (19.05, 24.05, 26.05, 3.06, 21.06)
<i>C. palumbus</i>	1957 (26.05, 6.06, 14.06) 1958 (4.05, 4.05, 8.05, 10.05, 12.05, 14.05, 16.05, 21.05, 4.06, 11.06, 13.06, 16.06)
<i>Coracias garrulus</i>	1957 (10.06, 29.06, 5.07) 1958 (30.04, 9.05, 13.05, 14.05, 19.05, 26.05, 21.06)
<i>Corvus corax</i>	1957 (20.05, 21.05, 28.06, 5.07) 1958 (10.05, 13.05, 14.05, 16.05, 19.05, 30.05, 2.06, 3.06, 4.06)
<i>C. cornix</i>	1957 (20.05, 28.06) 1958 (1.05, 2.05, 3.05, 7.05, 14.05, 16.05, 19.05, 21.05, 2.06, 18.06, 21.06)
<i>C. monedula</i>	1957 (10.06) 1958 (19.05, 26.05, 21.06)
<i>Coturnix coturnix</i>	1957 (16.05)
<i>Crex crex</i>	1958 (19.05)
<i>Cuculus canorus</i>	1957 (19.05, 22.05, 24.05, 14.06) 1958 (1.05, 2.05, 3.05, 4.05, 7.05, 8.05, 10.05, 13.05, 14.05, 16.05, 17.05, 18.05, 26.05, 30.05, 2.06, 3.06, 4.06, 16.06)
<i>Cygnus olor</i>	1957 (9.06)
<i>Delichon urbica</i>	1957 (6.06, 10.06, 29.06, 5.07) 1958 (14.05, 19.05, 26.05, 18.06, 21.06)
<i>Dendrocopos major</i>	1957 (18.05, 19.05, 22.05, 26.05, 6.06) 1958 (4.05, 4.05, 5.05, 8.05, 10.05, 10.05, 11.05, 12.05, 21.05, 4.06, 11.06, 16.06)
<i>Emberiza calandra</i>	1957 (24.05) 1958 (1.05, 2.05, 3.05, 7.05, 13.05, 14.05, 16.05, 16.05, 18.05, 30.05, 3.06)
<i>E. cia</i>	1957 (18.05, 19.05, 24.05, 5.07) 1958 (29.04, 30.04, 13.05, 19.05, 1.06, 4.06)
<i>E. hortulana</i>	1957 (15.05) 1958 (1.05, 1.05, 2.05, 2.05, 3.05, 7.05, 13.05, 14.05, 16.05, 16.05, 17.05, 18.05, 19.05, 9.06)

<i>E. melanocephala</i>	1957 (11.06)
<i>Erithacus rubecula</i>	1957 (19.05, 20.05, 21.05, 22.05, 24.05, 5.06, 6.06, 14.06, 17.06, 27.06, 28.06, 5.07) 1958 (4.05, 4.05, 5.05, 8.05, 10.05, 11.05, 12.05, 21.05, 30.05, 30.05, 2.06, 3.06, 4.06, 11.06, 12.06, 13.06, 16.06, 16.06)
<i>Falco cherrug</i>	1957 (10.06, 26.06, 27.06, 5.07) 1958 (30.04, 2.05)
<i>F. peregrinus</i>	1957 (10.06) 1958 (1.05, 14.05, 30.05, 4.06)
<i>F. tinnunculus</i>	1957 (18.05, 20.05, 21.05, 10.06, 29.06, 1.07, 5.07) 1958 (9.05, 12.05, 13.05, 16.05, 19.05, 26.05, 21.06)
<i>F. vespertinus</i>	1957 (15.05) 1958 (9.05)
<i>Ficedula hypoleuca</i>	1958 (30.04)
<i>F. parva</i>	1957 (19.05)
<i>Fringilla coelebs</i>	1957 (18.05, 19.05, 20.05, 22.05, 24.05, 26.05, 5.06, 6.06, 14.06, 15.06, 16.06, 17.06, 20.06, 22.06, 26.06, 27.06, 5.07) 1958 (30.04, 1.05, 1.05, 2.05, 2.05, 3.05, 3.05, 4.05, 4.05, 5.05, 7.05, 8.05, 10.05, 11.05, 11.05, 12.05, 13.05, 14.05, 14.05, 15.05, 16.05, 16.05, 17.05, 18.05, 21.05, 24.05, 30.05, 30.05, 2.06, 3.06, 4.06, 10.06, 11.06, 12.06, 13.06, 15.06, 16.06)
<i>Fulica atra</i>	1957 (9.06)
<i>Galerida cristata</i>	1957 (26.06) 1958 (7.05, 7.06, 15.06)
<i>Gallinula chloropus</i>	1958 (30.04)
<i>Garrulus glandarius</i>	1957 (18.05, 19.05, 16.06, 17.06, 20.06, 5.07) 1958 (1.05, 2.05, 8.05, 12.05, 17.05, 17.05, 24.05, 30.05, 1.06, 4.06, 9.06, 10.06, 11.06, 16.06)
<i>Gavia arctica</i>	1958 (7.05)
<i>Gelochelidon nilotica</i>	1958 (21.06, 22.06, 23.06)
<i>Glareola nordmanni</i>	1958 (21.06, 22.06, 22.06)
<i>G. pratincola</i>	1958 (21.06)
<i>Gyps fulvus</i>	1957 (14.06, 28.06) 1958 (29.04, 30.04, 2.05, 4.05, 12.05, 21.05, 27.05, 3.06, 3.06, 4.06, 4.06, 16.06, 18.06)
<i>Haematopus ostralegus</i>	1957 (9.06, 11.06) 1958 (21.06, 22.06, 22.06)
<i>Himantopus himantopus</i>	1957 (16.05)
<i>Hirundo rustica</i>	1957 (20.05, 9.06) 1958 (1.05, 8.06)
<i>Hydroprogne caspia</i>	1957 (8.06, 9.06)
<i>Ixobrychus minutus</i>	1957 (16.05)
<i>Jynx torquilla</i>	1957 (19.05, 21.06) 1958 (14.05, 17.05)
<i>Lanius collurio</i>	1957 (20.05, 21.05, 24.05, 14.06, 21.06) 1958 (2.05, 3.05, 13.05, 14.05, 16.05, 16.05, 17.05, 18.05, 24.05)
<i>L. minor</i>	1958 (4.05, 13.05, 14.05, 16.05, 19.05)

<i>Larus argentatus</i>	1958 (8.06, 21.06)
<i>L. cachinnans</i>	1957 (8.06, 9.06, 10.06)
<i>L. fuscus</i>	1957 (10.06) 1958 (7.05, 8.06)
<i>L. genei</i>	1958 (23.06)
<i>L. ichthyaetus</i>	1957 (9.06)
<i>L. melanocephalus</i>	1957 (11.06) 1958 (22.06, 23.06)
<i>L. ridibundus</i>	1958 (26.04)
<i>Loxia curvirostra</i>	1957 (5.06, 6.06) 1958 (10.05, 10.05, 11.05, 11.05, 11.06, 12.06)
<i>Luscinia megarhynchos</i>	1957 (19.05, 24.05, 5.06, 12.06, 5.07) 1958 (29.04, 1.05, 2.05, 2.05, 3.05, 3.05, 4.05, 7.05, 12.05, 14.05, 16.05, 16.05, 17.05, 18.05, 25.05, 30.05, 8.06, 15.06, 21.06)
<i>Melanocorypha calandra</i>	1957 (20.05, 9.06, 10.06, 17.06) 1958 (2.06, 12.06, 21.06, 22.06)
<i>Mergus serrator</i>	1957 (9.06)
<i>Merops apiaster</i>	1958 (3.05)
<i>Milvus migrans</i>	1957 (20.05)
<i>Monticola saxatilis</i>	1957 (20.05, 15.06, 17.06, 5.07) 1958 (1.05, 19.05, 9.06, 21.06)
<i>Motacilla alba</i>	1957 (9.06, 21.06) 1958 (2.05, 2.05)
<i>M. cinerea</i>	1957 (19.05, 25.05, 21.06)
<i>M. feldegg</i>	1957 (15.05, 9.06, 11.06) 1958 (23.06)
<i>M. flava</i>	1958 (27.04)
<i>Muscicapa striata</i>	1957 (18.05, 19.05, 20.05, 5.06, 6.06, 15.06, 21.06, 5.07) 1958 (7.05, 14.05, 16.05, 17.05, 21.05, 24.05)
<i>Neophron percnopterus</i>	1957 (5.07, 6.07) 1958 (19.05, 20.05, 25.05, 26.05, 21.06)
<i>Numenius arquata</i>	1957 (9.06, 10.06, 11.06) 1958 (21.06)
<i>Oenanthe oenanthe</i>	1957 (20.05, 17.06, 26.06, 29.06) 1958 (19.05, 20.05, 3.06)
<i>Oe. pleschanka</i>	1957 (10.06) 1958 (29.04, 30.04, 1.05, 3.05, 19.05, 8.06, 21.06)
<i>Oriolus oriolus</i>	1958 (30.04, 1.05, 1.05, 3.05, 14.05, 19.05, 21.06)
<i>Otus scops</i>	1957 (18.05, 19.05, 16.06, 20.06) 1958 (19.05, 25.05)
<i>Parus ater</i>	1957 (18.05, 19.05, 20.05, 24.05, 6.06, 12.06, 14.06, 15.06) 1958 (1.05, 4.05, 4.05, 5.05, 8.05, 10.05, 11.05, 11.05, 12.05, 21.05, 24.05, 3.06, 4.06, 10.06, 11.06, 16.06, 16.06)
<i>P. caeruleus</i>	1957 (18.05, 19.05, 5.06, 6.06, 12.06, 16.06, 21.06)

	1958 (3.05, 4.05, 4.05, 8.05, 12.05, 14.05, 14.05, 17.05, 16.06, 16.06)
<i>P. major</i>	1957 (18.05, 19.05, 24.05, 5.06, 6.06, 12.06, 14.06, 16.06) 1958 (3.05, 4.05, 7.05, 8.05, 10.05, 11.05, 12.05, 14.05, 16.05, 16.05, 17.05, 18.05, 30.05, 31.05, 4.06, 16.06, 16.06)
<i>Passer domesticus</i>	1957 (9.06, 10.06) 1958 (16.05, 19.05)
<i>P. montanus</i>	1958 (21.06)
<i>Phalacrocorax aristotelis</i>	1957 (10.06)
<i>Philomachus pugnax</i>	1958 (28.04)
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	1957 (18.05, 19.05, 22.05, 24.05, 25.05, 12.06, 14.06, 15.06, 16.06, 20.06, 21.06, 27.06, 28.06) 1958 (2.05, 3.05, 8.05, 12.05, 13.05, 17.05, 26.05, 30.05, 3.06, 4.06, 16.06, 16.06)
<i>Phylloscopus collybita</i>	1958 (2.05)
<i>Ph. sibilatrix</i>	1957 (19.05, 20.05, 22.05, 27.06) 1958 (1.05, 4.05, 8.05, 11.05, 12.05, 21.05, 30.05, 31.05, 2.06, 3.06, 4.06, 16.06)
<i>Ph. trochilus</i>	1957 (6.06, 15.06) 1958 (27.04, 1.05, 2.05, 3.05, 4.05, 7.05, 8.05, 11.05, 13.05, 14.05, 15.05, 24.05, 30.05)
<i>Pica pica</i>	1958 (19.05, 21.06)
<i>Prunella modularis</i>	1957 (21.06) 1958 (10.05, 12.06, 13.06)
<i>Puffinus puffinus</i>	1957 (10.06)
<i>Recurvirostra avosetta</i>	1957 (9.06, 11.06) 1958 (28.04, 21.06, 22.06, 23.06)
<i>Riparia riparia</i>	1957 (20.05) 1958 (22.06)
<i>Spinus spinus</i>	1958 (10.05, 11.05, 11.06, 12.06, 13.06)
<i>Sterna albifrons</i>	1957 (8.06, 9.06)
<i>S. hirundo</i>	1957 (9.06)
<i>Streptopelia turtur</i>	1957 (19.05, 21.06, 5.07) 1958 (2.05, 11.05, 14.05, 16.05, 16.05, 17.05, 16.06)
<i>Strix aluco</i>	1957 (17.06) 1958 (21.05, 4.06, 4.06)
<i>Sturnus roseus</i>	1958 (17.05, 17.05)
<i>S. vulgaris</i>	1957 (24.05, 9.06, 10.06) 1958 (28.04, 1.05, 14.05, 8.06)
<i>Sylvia atricapilla</i>	1957 (18.05, 19.05, 20.05, 21.05, 24.05, 6.06, 14.06, 16.06, 21.06, 27.06) 1958 (29.04, 1.05, 3.05, 4.05, 8.05, 11.05, 12.05, 13.05, 14.05, 16.05, 16.05, 17.05, 18.05, 19.05, 21.05, 30.05, 30.05, 31.05, 3.06, 4.06, 16.06, 16.06)
<i>S. communis</i>	1957 (18.05, 19.05, 20.05, 24.05, 14.06, 16.06,

	17.06, 20.06, 21.06) 1958 (3.05, 7.05, 11.05, 13.05, 16.05, 16.05, 17.05, 18.05, 19.05, 30.05, 30.05, 3.06, 15.06)
<i>S. curruca</i>	1957 (24.05) 1958 (29.04)
<i>S. nisoria</i>	1957 (24.05, 14.06, 16.06) 1958 (3.05, 7.05, 14.05, 16.05, 16.05, 17.05, 18.05, 4.06, 15.06, 16.06)
<i>Tadorna tadorna</i>	1957 (16.05, 9.06, 10.06, 11.06) 1958 (21.06, 22.06)
<i>Tringa glareola</i>	1957 (16.05) 1958 (28.04, 23.06)
<i>T. ochropus</i>	1958 (1.05, 1.05, 18.06)
<i>T. totanus</i>	1957 (16.05, 9.06, 11.06) 1958 (21.06, 23.06)
<i>Troglodytes troglodytes</i>	1957 (21.06, 2.07) 1958 (10.05, 10.05, 11.05, 11.05, 21.05, 30.05, 30.05, 31.05, 4.06, 11.06, 13.06, 16.06, 16.06)
<i>Turdus merula</i>	1957 (18.05, 19.05, 20.05, 21.05, 22.05, 24.05, 6.06, 12.06, 14.06, 16.06, 18.06, 21.06, 22.06, 26.06, 27.06, 5.07) 1958 (30.04, 1.05, 1.05, 2.05, 2.05, 3.05, 4.05, 5.05, 7.05, 8.05, 10.05, 11.05, 12.05, 12.05, 13.05, 14.05, 16.05, 16.05, 17.05, 17.05, 18.05, 21.05, 21.05, 30.05, 30.05, 31.05, 3.06, 4.06, 8.06, 12.06, 15.06, 16.06)
<i>T. philomelos</i>	1957 (19.05, 22.05, 24.05, 5.07) 1958 (5.05, 8.05, 12.05, 21.05, 21.05, 4.06, 12.06, 16.06)
<i>T. viscivorus</i>	1957 (22.05, 24.05, 12.06, 15.06, 16.06, 17.06, 5.07) 1958 (1.05, 3.05, 3.05, 4.05, 5.05, 7.05, 7.05, 8.05, 12.05, 17.05, 18.05, 21.05, 24.05, 31.05, 8.06, 13.06, 16.06)
<i>Urupa epops</i>	1957 (9.06, 10.06) 1958 (30.04, 2.05, 7.05, 13.05, 19.05, 28.05, 21.06)
<i>Vanellus vanellus</i>	1957 (16.05) 1958 (21.06, 22.06)

ПТАХИ ПІРСЬКОГО ТА НИЗИННИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ ЗАКАРПАТТЯ. ЗИМОВИЙ АСПЕКТ

Я.В. Мазютинець

Birds of mountainous and lowland settlements of the Transcarpathians. Winter aspect. - Ya.V. Mazyutinets. - Avifauna of Ukraine. 3. 2006. - Birds were counted during the winter season 1997/1998. 38 species were registered. 36 from them were found in lowland, 25 – in mountains. Population density is given in the Table. The House Sparrow dominates in all types of settlements. The Tree Sparrow, that is the subdominant in the lowland village, was replaced by the Great Tit in the

Зимова численність птахів гірського та низинних населених пунктів
Закарпаття (ос./км²)

Winter population density of birds in mountainous and lowland settlements of
the Transcarpathians (ind./km²)

Вид	с. Антонівка (гірське)	с. Вовкове (низинне, мале)	сmt Середнє (низинне, велике)
<i>Buteo lagopus</i>	—	1,5	—
<i>B. buteo</i>	—	6,8	—
<i>Streptopelia decaocto</i>	—	76,5	86,0
<i>Picus canus</i>	3,0	—	—
<i>Dendrocopos major</i>	13,5	9,0	9,5
<i>D. syriacus</i>	1,5	7,5	8,0
<i>D. medius</i>	—	—	2,0
<i>Lanius excubitor</i>	—	2,0	—
<i>Garrulus glandarius</i>	4,8	2,8	2,5
<i>Pica pica</i>	—	9,3	22,0
<i>Corvus frugilegus</i>	—	—	35,0
<i>C. cornix</i>	—	3,3	1,3
<i>C. corax</i>	—	1,1	—
<i>Turdus pilaris</i>	48,5	9,5	12,5
<i>T. merula</i>	4,5	6,0	7,0
<i>Aegithalos caudatus</i>	—	3,0	—
<i>Parus palustris</i>	12,0	3,5	3,5
<i>P. caeruleus</i>	7,5	17,5	16,5
<i>P. major</i>	112,0	36,5	41,5
<i>Sitta europaea</i>	5,0	1,5	2,5
<i>Certhia familiaris</i>	2,5	—	—
<i>Passer domesticus</i>	340,5	469,5	443,0
<i>P. montanus</i>	26,5	128,5	23,5
<i>Fringilla coelebs</i>	—	—	3,5
<i>Chloris chloris</i>	2,5	—	—
<i>Carduelis carduelis</i>	9,0	9,5	9,0
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	4,5	6,5	8,5
<i>Coccothr. coccothraustes</i>	3,0	1,5	—
<i>Emberiza citrinella</i>	—	19,5	8,5
Рідкісні види*	4,4 (8 видів)	7,1 (11 видів)	3,2 (6 видів)
Всього:	605,2	839,4	749,0

* Перелік рідкісних видів наведено в тексті.

mountainous village. There are differences between bird communities in village and small town. Winter distribution of some bird species in river valleys and neighbouring areas is non-uniform. [Ukrainian].

Key words: fauna, the Carpathians, wintering, number, population density.

Address: Ya. V. Mazyutynets, Vozzyednannya str. 9, Seredne, Uzhgorod district, Transcarpathian region, 89452, Ukraine.

Взимку 1997/1998 рр. з кінця грудня до початку лютого проведені обліки птахів у трьох населених пунктах Ужгородського району (села Антонівка (Анталовці) і Вовкове та смт Середне). Антонівка розташована на висоті близько 400 м н. р. м. в ущелині хр. Маковиця, який покритий буково-грабовим лісом. На відміну від нього, с. Вовкове розміщене в низині й оточене полями, а смт Середне знаходиться на межі низовини і передгір'я. На час спостережень зима була м'якою, малосніжною.

Збирання матеріалу проводилося маршрутним методом за допомогою бінокля, як у самих населених пунктах, так і на їх околицях. У всіх трьох випадках з обліками птахів пройдено по 20 км. Ширина спостережної смуги сягала для більшості видів 50 м, для воронових – 100 м, а для крука (*Corvus corax*) і хижих – до 200 м. За чисельністю птахи віднесені нами до рідкісних (менше 1 ос./км²), звичайних (від 1 до 9,9 ос./км²), багаточисельних (від 10 до 99,9 ос./км²) і дуже багаточисельних (більше 100 ос./км²) (Кузякин, 1962).

Всього в населених пунктах нами відмічено 38 зимуючих видів птахів, з яких у низині виявлено 36, а в горах – 25; їх численність наведена в таблиці. Встановлено, що за винятком хатнього горобця (*Passer domesticus*), який є беззаперечним домінантом у всіх населених пунктах, склад дуже багаточисельних і багаточисельних видів у гірському та низинному селах помітно відрізняється. Польовий горобець (*P. montanus*), субдомінант у низинному селі, в гірському заміщується великою синицею (*Parus major*), що пов'язано з переважанням поблизу цих населених пунктів відповідних ландшафтів.

Багаточисельні в низинному селі садова горлиця (*Streptopelia decaocto*) та звичайна вівсанка (*Emberiza citrinella*), в гірському не були відмічені взагалі. Окрім них, до багаточисельних видів низини відносяться також велика та голуба (*Parus caeruleus*) синиці. У групу багаточисельних птахів гірського села ввійшли зовсім інші представники: дрізд-чикотень (*Turdus pilaris*), польовий горобець, великий строкатий дятел (*Dendrocopos major*) і болотяна гаїчка (*Parus palustris*). Висока чисельність останніх двох з перелічених видів пов'язана з безпосередньою близькістю лісу.

Серед звичайних і рідкісних представників орнітофауни низинного села зустрічаються і такі, які жодного разу не були відмічені в гірському населеному пункті: сорока (*Pica pica*), сіра ворона (*Corvus cornix*), довгохвоста синиця (*Aegithalos caudatus*), сірий сорокопуд (*Lanius excubitor*), зимняк (*Buteo lagopus*), звичайний боривітер (*Falco tinnunculus*) і польовий лунь (*Circus*

cyaneus). Більшість хижих птахів спостерігали на околицях сіл. Крім зазначених видів, у низині також рідко траплялися сивий дятел (*Picus canus*), зяблик (*Fringilla coelebs*), малий яструб (*Accipiter nisus*), чубатий жайворонок (*Galerida cristata*). Останні три види в горах не відмічені взагалі. А такі птахи, як великий яструб (*Accipiter gentilis*), середній дятел (*Dendrocopos medius*), малий підсоколик (*Falco columbarius*), зелений дятел (*Picus viridis*) і кропивник (*Troglodytes troglodytes*) були рідкісними і в низинному, і в гірському селах.

Якщо ж порівняти зимовий склад орнітофауни низинних селища міського типу (Середнє) та села (Вовкове), то вимальовується наступна картина. Незважаючи на те, що Вовкове знаходиться на віддалі всього 3 км від Середнього, помітна суттєва різниця у складі їх пташиного населення. До дуже багаточисельних видів Середнього належить лише хатній горобець. Садова горлиця та велика синиця багаточисельні як у Середньому, так і в межах Вовкового, але перевагу надають більшому за площею селищу міського типу. Грак (*Corvus frugilegus*), який так само є багаточисельним у Середньому, у Вовковому не виявлений. Група багаточисельних видів Середнього включає також сороку та дрозда-горобинника, які у Вовковому зустрічаються рідше. А ось такі птахи, як польовий горобець та голуба синиця (вони так само багаточисельні в Середньому) більш часто зустрічаються в селі.

До групи звичайних і рідкісних видів Середнього належать ті ж самі, що й для Вовкового, окрім звичайної вівсянки, яка у Вовковому є багаточисельним видом. За даними В.М. Грицака (1993), який проводив подібні дослідження в населених пунктах долини р. Уж, до групи багаточисельних видів птахів гірських сіл належали звичайна вівсянка та сіра ворона. Нами ж ці види в горах не були виявлені. Тобто зимовий розподіл окремих представників орнітофауни долинами річок і на прилеглих ділянках є нерівномірним.

ЛІТЕРАТУРА

- Грицак В.М. (1993): Зимуючі птахи населених пунктів долини р. Уж. - Міжнародна конференція "Фауна Східних Карпат: сучасний стан і охорона" (Ужгород, 13–16 вересня 1993 р., мат-ли). Ужгород. 111-115.
- Кузякин А.П. (1962): Зоогеография СССР. - Уч. зап. МОПИ им. Н.К. Крупской. 109 (1): 1-182.

Мазютинець Я.В., вул. Возз'єднання, 9, смт Середнє, Ужгородський р-н, Закарпатська обл., 89452, Україна (Ukraine).

НОВІ ДАНІ ПО ОРНІТОФАУНІ ПОДІЛЛЯ

В.О. Новак

New data about the ornithofauna of Podolia. - V.O. Novak. - Avifauna of Ukraine. 3. 2006. - Data about 19 species collected in 2003–2005 are presented. 11 from them are included in the Red Book of Ukraine. [Ukrainian].

Key words: fauna, Khmelnitskiy region, rare species, vagrant.

Address: V.O. Novak, Goloskiv, Letychiv district, 31535 Khmelnitskiy region, Ukraine.

Протягом 2003–2005 рр. нами продовжувались дослідження орнітофауни Хмельницької області, частково або більш-менш повно були обстежені території Хмельницького, Летичівського, Деражнянського, Старосинявського, Старокостянтинівського, Білогірського, Красилівського, Теофіпольського, Славутського, Шепетівського, Ярмолинецького, Волочиського районів. За цей час у межах області нами було відмічено 192 види птахів, з яких для 139 доведено гніздування або вони спостерігались у гніздовий період. Найбільша кількість видів протягом одного місяця зафіксована: у 2003 р. – 91 вид у травні, у 2004 р. – 103 види у квітні, у 2005 р. – 103 види у червні, найменша: у 2003 р. – 27 видів у лютому, у 2004 р. – 30 видів у лютому, у 2005 р. – 30 видів у лютому.

З видів, занесених до Червоної книги України, за час досліджень були відмічені: чорний лелека, гоголь, скопа, орлан-білохвіст, орел-карлик, малий підорлик, беркут, зміїд, польовий лунь, сірий журавель, сірий сорокопуд.

В даному повідомленні наводяться нові неопубліковані дані про спостереження деяких червонокнижних та регіонально рідкісних видів птахів у Хмельницькій області за вказаний вище період досліджень.

Гагара чорношия (*Gavia arctica*). 26.10.2003 р. відмічена на ставку в долині р. Південний Буг поблизу смт Меджибіж Летичівського району.

Мала біла чапля (*Egretta garzetta*). 30.06.2005 р. 1 особина годувалась на ставку в околицях с. Теліженці Старосинявського району та 4 особини на ставку поблизу смт Стара Синява в долині р. Іква.

Чорний лелека (*Ciconia nigra*). Кілька разів спостерігався поблизу с. Голосків Летичівського району: 21.03.2004 р. 1 особина пролітала над лісом у північному напрямку; 24.08.2004 р. 1 особина пролітала над полем на південь; 26.03.2005 р. 2 птахи пролітали в північному напрямку над урочищем Жолобки

Фламінго (*Phoenicopterus roseus*). 21.05.2005 р. 8 особин пролітали в північному напрямку над полем в околицях с. Волосівці Летичівського району. Очевидно птахи кочували з риборозплідних ставків у долині р. Бужок (2–3 км південніше місця спостереження) на риборозплідні ставки в долині р. Іква (10–12 км північніше).

Мала білолоба гуска (*Anser erythropus*). 29.03.2003 р. 9 особин, а 30.03.2003 р. – 2 особини спостерігались у зграях з білолобими (*A. albifrons*) і сірими (*Anser anser*) гусями на розливах р. Південний Буг поблизу с. Голосків Летичівського району.

Гоголь (*Bucephala clangula*). На розливах Південного Бугу поблизу с. Голосків Летичівського району було відмічено: 29.03.2003 р. – 1 самець і 2 самки, 1 самець і 5 самок та група з 12 особин, 30.03.2003 р. – 1 пара, 4 самці і 6 самок; 11.04.2004 р. – 3 самці 1 самка, 2 самці 1 самка, 1 самка, 2 самки, 7.04.2005 р. 2 самці і 1 самка годувались на водосховищі Нижні Анаставці в долині р. Бужок поблизу смт Меджибіж Летичівського району.

Скопа (*Pandion haliaetus*). 30.08.2003 р. 1 особина здійснила невдалу спробу полювання на ставку в с. Волосівці Летичівського району, після чого полетіла в західному напрямку (там за 3 км від села є ще один ставок під лісом). 6.04.2003 р., 26.04.2003 р., 8.04.2004 р. поодинокі птахи деякий час годувались на розливах р. Південний Буг поблизу с. Голосків Летичівського району, після чого летіли в північному напрямку. 10.05.2005 р. 1 особина пролітала на схід, а 25.08.2005 р. – на південний схід поблизу с. Голосків.

Орел-карлик (*Hieraaetus pennatus*). З 29.05 по 17.08.2003 р. над полями біля с. Голосків Летичівського району нерідко спостерігали 1–2 особини, очевидно ця пара гніздувалась в урочищі Чорний ліс. 7.06.2005 р. 1 особина відмічена поблизу с. Кудинка Летичівського району. Птах тримався серед дерев на крутих схилах каньйону р. Південний Буг.

Беркут (*Aquila chrysaetos*). Поблизу с. Русанівці Летичівського району 20.04.2003 р. спостерігався молодий птах, який сидів на вербі у верхів'ях ставка в долині р. Храбусна, що впадає в Південний Буг. Пізніше він полетів у північно-західному напрямку.

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). 1.09.2004 р. 1 особина пролітала в південному напрямку поблизу с. Голосків Летичівського району. В околицях смт Летичів 5.12.2004 р. спостерігався птах, який сидів на кризі Щедрівського водосховища неподалік ополонки, де скупчилося понад 200 крижнів (*Anas platyrhynchos*).

Зміїд (*Circaetus gallicus*). 28.09.2003 р. 1 птах пролетів у південно-східному напрямку в околицях с. Голосків Летичівського району.

Лучний лунь (*Circus pygargus*). 29.05.2003 р. самець годувався на луках в долині р. Південний Буг поблизу с. Голосків Летичівського району.

Малий підсоколик (*Falco columbarius*). 25.03.2005 р. спостерігалось невдале полювання підсоколика на шпаків (*Sturnus vulgaris*) у долині р. Південний Буг поблизу с. Голосків Летичівського району.

Сірий журавель (*Grus grus*). Під час міграції в околицях с. Голосків Летичівського району спостерігались: 14.04.2005 р. – 1 особина, яка летіла

на північний захід; 16.10.2005 р. – 33 особини, які летіли на південь; 2.10.2005 р. – 3 особини, що пролітали на південний схід.

Золотиста сивка (*Pluvialis apricaria*). 1.04.2005 р. 40 особин годувались на розливах р. Південний Буг поблизу с. Голосків Летичівського району.

Чорний дятел (*Dryocopus martius*). 28.04.2003 р. самець пролітав на північ (до дубового лісу) над околицею с. Голосків Летичівського району. Це перше спостереження виду в регіоні за останні 50 років.

Рогатий жайворонок (*Eremophila alpestris*). 12.01.2003 р. 7 особин годувались на полі поблизу с. Русанівці Летичівського району. 10.01.2004 р. 1 особина спостерігалась на полі східніше с. Голосків Летичівського району.

Червоногрудий щеврик (*Anthus cervinus*). 16.05.2005 р. самець спостерігався на луках в долині р. Південний Буг північніше с. Голосків Летичівського району. Це перше спостереження виду в регіоні за останні 50 років.

Пуночка (*Plectrophenax nivalis*). 3.01.2004 р. 3 особини годувались на полі озимини в околицях с. Шрубків Летичівського району. 10.01.2004 р. – 10 особин – на стерні поблизу с. Голосків Летичівського району.

*Новак В.О., с. Голосків, Летичівський р-н,
Хмельницька обл., 31535, Україна (Ukraine).*

АВІФАУНІСТИЧНІ ЗНАХІДКИ У ЗАХІДНІЙ І ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЧЕРКАЩИНІ У СЕРПНІ 2006 р.

В.М. Грищенко, Є.Д. Яблоновська-Грищенко

Avifaunistic records in west and central parts of Cherkasy region in August of 2006. - V.N. Grishchenko, E.D. Yablonovska-Grishchenko. - Avifauna of Ukraine. 3. 2006. - Data about 13 species are presented. 4 from them are included in the Red Book of Ukraine. [Ukrainian].

Key words: fauna, Cherkasy region, distribution, rare species, vagrant.

Address: V.N. Grishchenko, Kaniv Nature Reserve, 19000, Kaniv, Ukraine;

e-mail: vgrishchenko@mail.ru.

Матеріал зібрано під час експедиції 1–5.08.2006 р.

Руда чапля (*Ardea purpurea*). 2.08 один птах спостерігався над ставком біля с. Охматів Жашківського району. 4.08 дві чаплі відмічені на болоті у верхів'ї ставка біля с. Конельська Попівка Жашківського району.

Велика біла чапля (*Egretta alba*). Поодинокі птахи та невеликі групи чапель постійно зустрічались на зарослих ставках та водосховищах. 2.08 дві чаплі пролітали над долиною р. Гнилий Тікич біля с. Хлипнівка Звенигородського району; 3.08 3 особини відмічені на ставку біля сіл Зюбриха

Монастирищенського району і Острожани Жашківського району, 1 птах на ставку біля с. Івахни Монастирищенського району; 4.08 5 чапель трималися у заростях у верхів'ї ставка біля с. Конельська Попівка Жашківського району; 5.08 велика біла чапля відмічена на водосховищі біля с. Юрпіль Маньківського району.

Квак (*Nycticorax nycticorax*). Вдень 2.08 один птах спостерігався над ставком біля с. Охматів Жашківського району.

Чорний лелека (*Ciconia nigra*). 2.08 два дорослих птахи трималися на болотах між селами Сорокотяга і Сабадаш Жашківського району.

Лебідь-шипун (*Cygnus olor*). 2.08 на ставку біля с. Охматів Жашківського району трималось кілька груп дорослих лебедів загальною чисельністю 28 особин.

Сіра гуска (*Anser anser*). 3.08 зграя з 7 дорослих птахів спостерігалася у верхів'ях ставу біля с. Зюбриха Монастирищенського району. За даними місцевих жителів, гуси влітку зустрічаються на ставку біля сіл Соколівка і Конельська Попівка Жашківського району.

Нерозень (*Anas strepera*). 4.08 4 птахи спостерігалися на ставку біля с. Соколівка Жашківського району.

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). 3.08 орлан відмічений на ставку біля с. Зюбриха Монастирищенського району. Дорослий птах сидів на сухому дереві на острівці серед ставу. У зв'язку з ростом чисельності і розселенням орланів на території України протягом останніх десятиліть можлива поява їх на гніздуванні і біля великих риборозплідних ставків на заході Черкаської області. Після спаду чисельності у ХХ ст. випадки гніздування в Центральній Україні за межами Придніпров'я поки що невідомі (Грищенко и др., 1993; Клестов, 1994; Гаврилюк, 2002, 2004).

Сірий журавель (*Grus grus*). Можливе гніздування на болотах біля с. Конельська Попівка Жашківського району. За неперевіреними даними місцевих жителів, журавлі влітку зустрічаються на болотах, вилітають годуватися на поля. До недавнього часу випадки гніздування сірого журавля у правобережній частині Лісостепу України взагалі не були відомі. Південна межа гніздового ареалу проходила через Полісся (Клестов, Гаврись, 1996). В останні роки окремі пари журавлів почали гніздитися у Черкаському районі на заболочених ділянках Михайлівського лісу та на Ірдинських болотах (Грищенко та ін., 1998; Грищенко, 2002; Гаврилюк та ін., 2005). Можливе подальше розселення журавлів на Правобережжі Дніпра і поява їх і в західних районах Черкаської області.

Лиска (*Fulica atra*). 3.08 на ставку біля сіл Зюбриха Монастирищенського району і Острожани Жашківського району трималися великі зграї лисок загальною чисельністю близько 1000 особин.

Великий кроншнеп (*Numenius arquata*). 2.08 один птах спостерігався над Шуляцьким болотом біля с. Зарубинці Монастирищенського району.

Жовтоногий мартин (*Larus cachinnans*). Кочуючі молоді і дорослі жовтоногі, а також сиві (*Larus canus*) мартини зустрічалися на великих ставках у Жашківському і Монастирищенському районах. Жовтоногі мартини можуть належати як до дніпровської популяції, яка з липня мігрує на захід (Grishchenko, 2003), так і до місцевих птахів. Колонія є, наприклад, на одному з риборозплідних ставків у Вінницькій області (Лопарев, Батова, 1997).

Сиворакша (*Coracias garrulus*). 2.08 спостерігалась біля с. Неморож Звенигородського району.

ЛІТЕРАТУРА

- Гаврилюк М.Н. (2002): Орлан-білохвіст в Україні: сучасний стан, біологія та охорона. - Дис. ... канд. біол. наук. Черкаси. 1-241.
- Гаврилюк М.Н. (2004): Изменения численности орлана-белохвоста на территории Украины в XX ст. и возможные их причины. - Беркут. 13 (2): 205-225.
- Гаврилюк М.Н., Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2005): Нові дані про рідкісних та маловивчених птахів Центральної України. - Беркут. 14 (1): 28-37.
- Грищенко В.Н. (2002): К распространению серого журавля в Среднем Приднепровье. - Журавли Евразии (распределение, численность, биология). М. 44-45.
- Грищенко В.Н., Борейко В.Е., Бабко В.М., Горбань И.М., Михалевич И.В., Серебряков В.В., Стригунов В.И. (1993): Результаты проведения "Года орлана-белохвоста" на Украине в 1989 г. - Беркут. 2: 34-41.
- Грищенко В.М., Лопарев С.О., Гаврилюк М.Н., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (1998): Птахи Червоної книги України у Канівському заповіднику та його околицях. - Запов. справа в Україні. 4 (1): 70-74.
- Клестов М.Л. (1994): Орлан-білохвіст. - Червона книга України. К.: Укр. енциклопедія. 333.
- Клестов Н.Л., Гавриль Г.Г. (1996): Серый журавль (*Grus grus*) в Украине: территориальное размещение, численность и охрана. - Праці Укр. орнітол. т-ва. 1: 192-201.
- Лопарев С.А., Батова Н.И. (1997): Об охране птиц на некоторых хозяйственно используемых землях Центральной Украины. - Запов. справа в Україні. 3 (2): 46-51.
- Grishchenko V. (2003): Migrations of yellow-legged gull *Larus cachinnans* ringed in the middle Dnieper area, Ukraine. - 4th Confer. of Europ. Ornithol. Union. Chemnitz, Germany 16-21 August 2003. Abstract Volume. Vogelwarte. 42 (1-2): 144.

*Грищенко В.М., Канівський заповідник, м. Канів,
Черкаська обл., 19000, Україна (Ukraine).*

ДО ОРНИТОФАУНИ ЗОЛОТОНІСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

М.М. Борисенко

About ornithofauna of Zolotonosha district (Cherkasy region). - M.M. Borysenko. - Avifauna of Ukraine. 3. 2006. Data about 7 bird species are presented. [Ukrainian].

Key words: Cherkasy region, fauna, rare species.

Address: M.M. Borysenko, Zaliznyaka Str. 8, Zolotonosha, Cherkasy region, 19700, Ukraine.

Спостереження проводилися у 2005–2006 рр. у м. Золотоноша та його околицях – поблизу хуторів Бакаївка, Ярки; біля сіл Антипівка, Мицалівка, а також на дамбі Кременчуцького водосховища між с. Чапаївка і залізничним мостом через р. Дніпро.

Сіра чапля (*Ardea cinerea*). Біля хутора Бакаївка, неподалік від Красногірського монастиря, на краю заболоченого вільхового лісу відома колонія цих птахів. В 2005 р. в ній було нараховано близько 130 гнізд (чи всі вони були зайняті, не встановлено). 16.04.2006 р. нараховано близько 110 гнізд. У 2006 р. частина пташенят досить довго залишалася на гніздах і біля них, востаннє вони були виявлені в колонії 4.08.

Кулик-сорока (*Haematopus ostralegus*). Зустрічається на дамбі через водосховище. 29.05.2006 р. спостерігались 3 особини, 1.06.2006 р. – 2 птахи.

Жовтоголова плиска (*Motacilla citreola*). Самці у шлюбному вбранні спостерігались 14.05.2005 р., 13.05.2006 р., 23.05.2006 р. та 5.06.2006 р. біля водойми в південній частині м. Золотоноша, 13.05.2006 р. – поблизу болота на південній околиці м. Золотоноша, 7.06.2006 р. – біля залізничного моста через р. Золотоношку південніше м. Золотоноша. 2.08.2006 р. на болоті біля південно-західної окраїни м. Золотоноша спостерігалась самка.

Сірий сорокопуд (*Lanius excubitor*). Спостерігався 26.11.2005 р. і 26.01.2006 р. біля р. Золотоношки між м. Золотоношею і хутором Ярки.

Чорнолобий сорокопуд (*L. minor*). 13.06.2005 р. спостерігався в полі біля хутора Бакаївка. 17.06.2006 р. – серед полів у двох місцях: між с. Антипівка і хутором Бакаївка та біля хутора Бакаївка.

Синьошийка (*Luscinia svecica*). Часто зустрічається біля річки на території м. Золотоноша і на болоті біля нього. 23.05.2006 р. у траві на березі р. Золотоношки на південній окраїні міста було знайдене недобудоване гніздо. Воно знаходилось у виїмці ґрунту, зверху було прикрите травою. 30.05 при наближенні до гнізда з нього злетіла самка, яка насиджувала 6 яєць. 5.06 місце, де знаходилось гніздо, було сильно витопане, гніздо загинуло. Того ж дня було знайдене інше гніздо неподалік першого, воно також знаходилось у траві на березі річки, в ньому було 6 частково оперених пташенят. Са-

мець, що спостерігався біля гнізда з комахами у дзьобі, мав руду пляму на грудях.

Чечевиця (*Carpodacus erythrinus*). Співаючий самець спостерігався 23.05.2006 р. на південній околиці м. Золотоноша поблизу болота, він був сфотографований. 30.05 голос чечевиці знову було чути на тому ж місці. 7.06 чечевиця була знайдена в іншій частині болота, на південно-східній околиці м. Золотоноша, на відстані близько 1,5 км від місць попередніх зустрічей.

*Борисенко М.М., вул. Залізняка, 8, м. Золотоноша,
Черкаська обл., 19700, Україна (Ukraine).*

РІДКІСНІ ПТАХИ СХІДНИХ ОКОЛИЦЬ КРИВОГО РОГУ

І.С. Янчук

Rare birds of eastern outskirts of Kryviy Rig. - I.S. Yanchuk. - Avifauna of Ukraine. 3. 2006. - Data about 12 species collected in 2002–2006 are presented. [Ukrainian].

Key words: fauna, Dnipropetrovsk region, rare species, distribution.

Address: Yanchuk I.S., Kotlyarevskiy Str. 11/42, Kryviy Rig, 50048, Ukraine;
e-mail: bomgar@rambler.ru.

Дослідження проводилися протягом 2002–2006 рр. на східних околицях м. Кривий Ріг, на ділянці площею близько 20 км². На цій території розміщені, крім двох багатоповерхових житлових масивів, штучне лісонасадження площею близько 4 км², старий плодовий сад, кілька невеликих водойм, найбільша з яких – оз. Солоне (площа близько 0,2 км²), ділянки сільськогосподарських угідь, які займаються в основному під озимі культури та соняшник, кілька полезахисних лісосмуг та ділянка зрошувального каналу Дніпро – Кривий Ріг довжиною близько 3 км. За цей час на згадуваній території було зареєстровано 9 видів птахів, занесених до Червоної книги України.

Польовий лунь (*Circus cyaneus*). Поодинокі птахи, переважно самці, щороку відмічаються на зимівлі, починаючи з січня. Взимку 2005/2006 рр. три птахи – самка та два самці – трималися в байраці оз. Солоного з 31.12. 2005 р. до лютого 2006 р. Така кількість і тривалість перебування, більш за все, зумовлена багатою кормовою базою – протягом січня 2006 р. спостерігалась висока чисельність чикотнів (*Trudus pilaris*), шпаків (*Sturnus vulgaris*) та інших дрібних горобиних птахів. Крім того, було зафіксовано випадок вдалого полювання самки польового луна на водяного пастушка (*Rallus*

aquaticus). 23.03.2006 р. було знайдено мертвого самця польового луна, вбитого місцевим жителем з пневматичної рушниці.

Лучний лунь (*Circus pygargus*). Рідкісний пролітний птах. Самка відмічена в жовтні 2005 р. в байраці оз. Солоного.

Беркут (*Aquila chrysaetos*). Рідкісний залітний вид. Один дорослий птах відмічений 30.03.2005 р. над полем озимини.

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). Рідкісний зимуючий вид. Відмічений 29.01.2006 р. над оз. Солоним під час проведення всеукраїнського зимового обліку птахів.

Балабан (*Falco cherrug*). Рідкісний, можливо гніздовий вид. Відмічався в жовтні 2003 р. та в березні 2004 р. 18.05.2006 р. спостерігався під час полювання біля колонії граків (*Corvus frugilegus*).

Сірий журавель (*Grus grus*). Звичайний під час сезонних міграцій. В 2005 р. навесні з 23.03 по 18.04 відмічено 123 птахи, восени протягом жовтня – 184. Навесні 2006 р. з 11.03 по 8.04 – 266 птахів. Збільшення кількості пов'язано, передусім, із залученням до обліків попередньо проінструктованих учнів та вчителів Криворізького гуманітарно-технічного ліцею. Восени 2005 р. та навесні 2006 р. невеликі групи сірих журавлів (5–8 особин) зупинялись на ночівлю на заболоченій луговині на порубі старого плодового саду в районі платформи “93 км”.

Деркач (*Crex crex*). Нечисленний гніздовий вид. У 2004 та 2005 рр. в гніздовий період (червень – серпень) відмічений на території старого плодового саду, знайдено 2 гнізда за допомогою косарів. 7.05.2005 р. на 1 км облікового маршруту зафіксовано 7 самців по голосу і два птахи візуально. Чисельність на гніздуванні, більш за все, буде зменшуватись у зв'язку з переходом саду у приватну власність і охороною його за допомогою службових собак.

Довгоніг (*Himantopus himantopus*). Нечисленний гніздовий вид, на згадуваній території відмічений з 2004 р. У 2006 р. знайдено 3 гнізда з кладками по 3 і 5 яєць. Всього на заболоченій ділянці відмічається до 10 птахів.

Ставковий коловодник (*Tringa stagnatilis*). Рідкісний пролітний вид, спостерігався під час весняної міграції. 26.03.2006 р. відмічено 6 птахів разом з іншими куликами – звичайними (*T. totanus*) та лісовими (*T. ochropus*) коловодниками.

Сипуха (*Tyto alba*). Рідкісний залітний вид. У грудні 2002 р. мертвого птаха представив місцевий житель, відмовившись надати інформацію про обставини знахідки.

Біла сова (*Nyctea scandiaca*). Рідкісний залітний вид. Єдина зустріч – 27.02.2005 р. в байраці оз. Солоного.

Жовтоголова плиска (*Motacilla citreola*). Нечисленний гніздовий вид. У 2004 р. – 2, у 2005 р. – 3 пари гніздилися на заболочених ділянках. У

квітні – травні 2006 р. тут відмічалось до 7 самців з проявами територіальної поведінки.

Янчук І.С., вул. Котляревського 11/42, м. Кривий Ріг,
Дніпропетровська обл., 50048, Україна (Ukraine).

ВСТРЕЧИ РЕДКИХ ЗИМУЮЩИХ ПТИЦ В ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТИ В 2002–2006 гг.

С.Ю. Шибанов

Records of rare wintering birds in Dnipropetrovsk region in 2002–2006. - S.Yu. Shibarov. - **Avifauna of Ukraine. 3. 2006.** - Night Heron, Black Redstart, Bluethroat, Ring Ousel and Penduline Tit were found during wintering in Dnipropetrovsk and environs. A vagrant male of Pine Bunting was caught on 17.03.2002. [Russian].

Key words: fauna, Dnipropetrovsk region, wintering, rare species, vagrant.

Address: Shibarov S.Yu., Komandir Yunin Str. 49, Dnipropetrovsk-114, 49114, Ukraine.

Наблюдения проводились во время еженедельных зимних экскурсий как в черте Днепропетровска, так и в 70 км от него в г. Вехнеднепровске и в Самарских плавнях. На р. Шиянка в месте сброса теплой воды с городской ТЭС в Приднепровске, находящемся в черте Днепропетровска, 13.02.2006 г. в группе из 15 камышниц (*Gallinula chloropus*) и 10 пастушков (*Rallus aquaticus*) держалась кваква (*Nycticorax nycticorax*). Температура воздуха ночью достигала -20°C , а днем -15°C . Птицы сосредоточились на краю полосы зарослей камыша возле открытой воды, активно кормились. Кваква неподвижно сидела на кусте вербы и перелетела на другой берег речки при приближении к ней. Неделью спустя вся группа птиц снова была отмечена на том же участке речки.

В Днепропетровске возле школы № 87, по ул. Живописная, 43, 10.01.2005 г. встречена горихвостка-чернушка (*Phoenicurus ochruros*), державшаяся у окон здания. Птица наблюдалась, когда температура воздуха ночью опускалась до -7°C , а днем поднималась до $+5^{\circ}\text{C}$. Еще одна горихвостка-чернушка в течение зимы 2005–2006 гг. отмечалась в помещении цеха завода им. Артема.

В камышах на заболоченной территории около мясокомбината “Юбилейный” в Днепропетровске 1.01.2006 г. был отловлен самец варакушки (*Luscinia svecica*), принадлежавший к белозвездной форме. Птица была без видимых травм: вылетев в помещении из клетки, несколько минут легко ви-

лась под потолком. После передержки через три месяца была выпущена в месте отлова.

Возле г. Верхнеднепровска в балке с густым боярышником 18.12.2004 г. был пойман белозобый дрозд (*Turdus torquatus*), который находился в стае дроздов-рябинников (*Turdus pilaris*).

В Самарских плавнях около с. Александровка 8.02.2006 г. отмечена стайка из 7 ремезов (*Remiz pendulinus*). При температуре -13°C они вместе с лазоревками (*Parus caeruleus*) передвигались по тростнику в поисках корма.

Кроме того, в ранневесенний период 17.03.2002 г. неподалеку от Днепропетровска в балке с кустами бересклета и боярышника был пойман самец белошапочной овсянки (*Emberiza leucocephala*). Этот вид является залетным в районе наблюдений.

Шибанов С.Ю., ул. Командира Юнина, 49,
г. Днепропетровск-114, 49114, Украина (Ukraine).

О ВСТРЕЧЕ БЕРКУТА В ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ В ГНЕЗДОВОЙ ПЕРИОД

С.Г. Витер, А.А. Волонцевич

About record of Golden Eagle in Kharkiv region during the breeding period. - S.G. Viter, A.A. Volontsevich. - Avifauna of Ukraine. 3. 2006. - Golden Eagle is a migratory and wintering species in Kharkiv region. An adult bird was observed to the south-east from Kharkiv on 14.05.2006. [Russian].

Key words: Golden Eagle, *Aquila chrysaetos*, Kharkiv region, distribution.

Address: Viter S.G., pr. Pobedy 79/57, Kharkiv, 61174, Ukraine.

Беркут (*Aquila chrysaetos*) в Харьковской области относится к зимующим и пролетным видам (Сомов, 1897; Рудинский, Горленко, 1937; Ветров, 1993), хотя отмечались и единичные случаи спорадического гнездования вплоть до 1936 г. (Сомов, 1897; Рудинский, Горленко, 1937). В последующие годы он отмечался только на пролете и зимовках (следует отметить преобладание встреч молодых птиц и крайне редкие наблюдения взрослых).

Авторам за период с 2002 по 2006 гг. неоднократно приходилось встречать молодых беркутов, преимущественно на зимовках. Встречи приурочены к долине р. Северский Донец и крупным нагорным дубравам лесостепной части области. 14.05.2006 г. мы наблюдали одиночную взрослую (не моложе шестилетнего возраста) птицу в ур. Малиновская лесная дача (Скрипаевское лесничество Змиевского лесхоззага) над обширной старой (15-лет-

ней) заростаючої вирубки в бору (площадь вирубки 50 га) і над пойменними лісами. Птиця медлено парила на висоті около 100 м, время от времени піднімаючись вище і совершая одиночні піке с послуючим інерційним кабрируванням.

Данна територія розположена по обоим берегам р. Северський Донец на участку между с. Скрипаї (Змієвський район) і г. Чугуєв. Правобережжя займає обширний масив нагорної дубрави (ур. Мохначанська лісна дача, протяженністю до 12 км і шириною лісного масива от 7 до 12 км) с висотами місцевості от 97–100 до 188 м н. у. м., расчлененний глибокими ярами на несколько врівнених масивов плато. Надлугова терраса Северського Донца занята борами і суборями (ур. Малиновська лісна дача), естественного происхожденія на севері (Малиновське лісництво) і преимущественно насадженими на юге (Скрипаєвське лісництво); ширина ленти борів колаблется от 2 до 4 км, протяженність її – 13 км.

Данна територія по своїм характеристикам може бути привлекательною для гніздування беркута.

ЛИТЕРАТУРА

- Ветров В.В. (1993): Состав и распределение хищных птиц бассейна Северского Донца. - Птицы басс. Сев. Донца. Донецк: Изд-во Донецкого ун-та. 33-38.
- Рудинский О.М., Горленко Л.С. (1937): До фауни хижих птахів середньої течії р. Північного Дінця. - Зб. пр. Зоол. муз. АН УРСР. 20: 141-155.
- Сомов Н.Н. (1897): Орнитологическая фауна Харьковской губернии. Харьков. 1-680.

*Витер С.Г., пр. Победы 79, кв 57,
г. Харьков, 61174, Украина (Ukraine).*

КУЛИКИ РІЧКИ КАГАМЛИК

Ю.Ф. Роговий

Waders of the river Kagamlyk. - Yu.F. Rogoviy. - Avifauna of Ukraine. 2. 2006. - Kagamlyk is a small left tributary of the Dnieper. It flows in Globino and Kremenchug districts of Poltava region. Data were collected in 1978–2003. 18 wader species were registered. Only 2 from them breed. [Ukrainian].

Key words: Poltava region, fauna, migration, measurement.

Address: Rogoviy Yu.F., Pirogi, Globino district, Poltava region, 39045, Ukraine.

Кагамлик (Сухий Кагамлик) – ліва притока Дніпра, зараз впадає у Дніпродзержинське водосховище. Протікає по території Глобинського і Кре-

менчуцького районів Полтавської області. Долина р. Кагамлик типова для малих річок лісостепового агроландшафту. Великих площ луків практично немає, на значній території вони відсутні повністю. На берегах випасається худоба, пасовищне навантаження перевищує можливості рослинних угруповань. Сприятливих біотопів для гніздування куликів мало, тому їх чисельність досить незначна.

Дослідження проводилися на території Глобинського району у 1978–2003 рр. Всього в долині р. Кагамлик нами зареєстровано 18 видів куликів, гніздиться з них лише два – чайка та звичайний коловодник. Строки міграцій деяких видів куликів наводяться в попередніх публікаціях (Роговой, 1992; Роговий, 1994).

Малий зуйок (*Charadrius dubius*). Рідкісний пролітний і літучий вид. Відмічався нами лише кілька разів. 9.05.1983 р. 5 птахів спостерігалися біля с. Яроші. Птахи бродили по мілководдю, збираючи їжу. Того року зуйки затрималися аж до липня – 1.07 4 птахи відмічені там же. У 1984 р. біля с. Пирого 8.04 і 14.07 спостерігалися відповідно 3 та 4 особини. Спроб гніздування не виявлено.

Чайка (*Vanellus vanellus*). Регулярно гніздиться в долині р. Кагамлик та зустрічається під час обох прольотів. Останнім часом кількість гніздових пар помітно зменшилась. Екологія виду більш детально описана в окремій роботі (Роговий, 1995). Чайка, закільцьована пташеням 24.05.1985 р. в с. Пирого, була здобута на зимівлі 10.01.1990 р. у Франції на узбережжі Біскайської затоки (Роговий, 1996).

Довгоногі (*Himantopus himantopus*). Рідкісний пролітний вид. Зустрічається не щороку і лише поодинокі птахи або невеликі групи. Перше спостереження довгоногів відноситься до 1984 р. Тоді два птахи трималися біля с. Пирого 16–17.04. Ще дві особини відмічалися біля с. Яроші 2 та 25.05. У 1996 р. 4 довгоноги трималися біля с. Пирого з 1 по 14.08. Найближче місце гніздування даного виду відоме для Сульської затоки Кременчуцького водосховища (Клестов и др., 1994).

Кулик-сорока (*Haematopus ostralegus*). Залітний вид. Спостерігався нами лише раз – 23.03.1978 р. біля с. Устимівка. На гніздуванні відмічався в Сульській затоці (Клестов, 1991).

Лісовий коловодник (*Tringa ochropus*). Нечисленний пролітний і літучий вид. Відмічається не щороку, поодинокі птахи. Частіше всього зустрічається неподалік від річки біля балок та калюж. Весною найраніше спостерігався 6.04.1987 р. – 3 птахи на луках біля с. Пирого. 11.04.1985 р. 2 коловодники відмічені неподалік від с. Устимівка. Бродячі птахи зустрічалися 3.07.1984 р. – 4, 18.07.1986 р. – 1. М.І. Гавриленко (1929) вважав лісового коловодника звичайним пролітним і гніздовим птахом Полтавщини.

Болотяний коловодник (*T. glareola*). Звичайний пролітний вид. Часті-

ше трапляється наприкінці літа. Весною найраніше відмічався 12.04.1985 р. Влітку перші зграйки починають з'являтися вже в липні. Здобутий 26.08.1996 р. птах мав такі розміри (мм): крило – 124, цівка – 39, середній палець – 26,5, дзьоб – 28, вага – 73 г.

Великий коловодник (*T. nebularia*). Залітний вид. Відмічений лише раз – здобутий 26.08.1990 р. Виміри (мм): крило – 195, цівка – 62, дзьоб – 52.

Звичайний коловодник (*T. totanus*). Звичайний гніздовий та мігруючий вид. Весною найраніше відмічався 18.03.1988 р. Середня дата появи (1978–1999) – 29.03. Гніздиться окремими парами. Гніздо, знайдене у кущику трави на невеликому острові неподалік від гнізда чайки, мало розміри (см): діаметр гнізда – 10, діаметр лотка – 8, глибина лотка – 4. Розміри яєць (мм): 44 x 31, 43 x 31, 44 x 32, їх вага (г): 21,0; 19,5; 20,5. У травні – липні можна зустріти зграйки з 15–20 бродячих коловодників.

Чорний коловодник (*T. erythropus*). Залітний вид. Відмічений лише раз – 3.09.1994 р. один птах здобутий біля с. Опришки. Його розміри (мм): крило – 173, цівка – 55, середній палець – 38.

Поручайник (*T. stagnatilis*). Залітний вид. Відмічений лише раз – 29.03.1989 р. біля с. Устимівка. Відомостей про гніздування в районі досліджень нема, хоча М.І. Гавриленко (1929) вважав поручайника звичаним гніздовим птахом Полтавщини.

Перевізник (*Actitis hypoleucos*). Нечисленний літуючий і пролітний вид, даних про гніздування нема. Відмічався лише в липні–серпні в невеликій кількості. Як правило, це були поодинокі птахи або окремі пари.

Турухтан (*Philomachus pugnax*). Звичайний пролітний вид, більш чисельний весною. Найраніше відмічався 11.03.1984 р. Середня дата першої появи за 7 років спостережень – 8.04. Найчисельнішим турухтан буває у квітні – травні. У цей час на мілководді можна нарахувати до 50–200 особин. У зграях переважають самці. Осінній переліт починається в липні – серпні. Здобута 3.09.1994 р. молода самка мала такі розміри (мм): крило – 155, цівка – 41, середній палець – 34, дзьоб – 31, вага – 80 г.

Чорногрудий побережник (*Calidris alpina*). Нечисленний пролітний вид. З'являється частіше восени і не щороку. Це, як правило, поодинокі птахи. Здобутий 8.09.1991 р. кулик мав такі розміри (мм): крило – 119, цівка – 26, середній палець – 25, дзьоб до ніздрі – 27, дзьоб до оперення лоба – 33.

Гаршнеп (*Limnocyptes minima*). Нечисленний пролітний вид. Частіше відмічається восени. Здобутий біля с. Устимівки 23.10.1999 р. гаршнеп мав такі розміри (мм): крило – 115, дзьоб – 39, цівка – 25, середній палець – 30.

Бекас (*Gallinago gallinago*). Звичайний пролітний вид, на гніздуванні не виявлений. Восени набагато чисельніший, ніж весною. Весною перші птахи з'являються у кінці березня – на початку квітня. Восени в окремі роки бекаси затримуються до першої половини листопада. Найпізніша зустріч –

11.11.1984 р. Середні розміри 10 бекасів, здобутих з серпня по жовтень у 1984–1991 рр. (мм): крило – $135,9 \pm 1,3$; цівка – $33,5 \pm 0,4$; середній палець – $38,9 \pm 0,3$; дзьоб – $68,5 \pm 1,1$, вага – 107 ± 3 г.

Вальдшнеп (*Scolopax rusticola*). Нечисленний пролітний вид, почав відмічатися в останні роки. 29.11.1997 р. цей кулик був здобутий мисливцем В.В. Підвезьком між селами Устимівка та Яроші. 7.11.1998 р. одного птаха помітили в балці між селами Пирого та Черевані. 8.11.1998 р. бачили ще двох вальдшнепів: одного за с. Бориси, а другого – між селами Яроші та Бориси в насадженні шовковиці. Під час весняної міграції цей вид не відмічався.

Великий кроншнеп (*Numenius arquata*). Рідкісний пролітний вид, спостерігається не щороку. Іноді зустрічається також влітку. 29.03.1985 р. на залитій талими водами озимині трималася зграйка з 6 птахів. Неподалік від с. Пирого 26.06 і 6.09.1996 р. бачили по два птахи. Здобутий 5.09.1987 р. кроншнеп мав такі розміри (мм): крило – 300, цівка – 84, середній палець – 50, дзьоб – 100, хвіст – 125, вага – 600 г.

Великий грицик (*Limosa limosa*). Нечисленний пролітний і літуючий вид. Частіше спостерігається влітку та восени. Найраніша зустріч весною – 23.03.1983 р. Як правило, грицики тримаються зграйками від 5 до 20 особин. Найближче місце гніздування – Сульська затока (Клестов, 1991). Середні розміри 3 грициків, здобутих 18.08.1991 р. (мм): крило – $211,3 \pm 2,6$; цівка – $75,0 \pm 0,3$; середній палець – $44,0 \pm 0,8$; дзьоб – $85,9 \pm 0,6$, вага – 215 ± 2 г.

ЛІТЕРАТУРА

- Гавриленко Н.И. (1929): Птицы Полтавщины. Полтава: Изд. Полт. Союза охотников. 1-133.
- Клестов Н.Л. (1991): Формирование околородных орнитокомплексов под влиянием гидростроительства (на примере р. Днепр). К. 1-70. (Препринт / АН УССР. Ин-т зоологии; 91.3).
- Клестов Н.Л., Гавриль Г.Г., Андриевская Е.Л. (1994): Орнитокомплексы Сульского залива Кременчугского водохранилища и их охрана. - Вестн. зоол. 6: 65-73.
- Роговий Ю.Ф. (1994): До фенології міграцій птахів у долині р. Кагамлик. - Мат-ли 1-ї конфер. молодих орнітологів України. Чернівці. 104-106.
- Роговий Ю.Ф. (1995): До екології чайки на Полтавщині. - Проблеми вивчення та охорони птахів. Львів-Чернівці. 111-112.
- Роговий Ю.Ф. (1996): Знахідка у Франції чайки (*Vanellus vanellus*), закільцьованої на Полтавщині. - Праці Укр. орнітол. т-ва. 1: 224.
- Роговий Ю.Ф. (1992): Особенности весеннего пролета птиц в долине р. Сухой Кагамлык. - Сез. миграции птиц на терр. Украины. Киев: Наук. думка. 127-133.

Роговий Ю.Ф., с. Пирого, Глобинський р-н, Полтавська обл., 39045, Україна (Ukraine).

О ПРОЛЕТЕ ЗОЛОТИСТОЙ РЖАНКИ В г. СУМЫ

И.Р. Мерзликин, А.В. Шевердюкова

About migration of Golden Plover in the city of Sumy. - I.R. Merzlikin, A.V. Sheverdyukova. - Avifauna of Ukraine. 3, 2006. - Golden Plover is a rare migratory species in Sumy region (NE Ukraine). During 1967–1992 only 34 birds were registered. In autumn of 2005 the unusually mass migration of the species was observed within the precincts of Sumy. Flocks of plovers were observed on ponds. In total 634 individuals were registered since 16.09 till 4.10. [Russian].

Key words: Golden Plover, *Pluvialis apricaria*, Sumy region, migration, number.

Address: I.R. Merzlikin, Lushpa Str. 20/1-45, Sumy, 40034, Ukraine; e-mail: mirdao@mail.ru.

Золотистая ржанка (*Pluvialis apricaria*) принадлежит к редким пролетным видам Сумской области (Кныш, 1992, 1994; Лебідь та ін., 1992). В работах по орнитофауне г. Сумы вид ни разу не упоминался (Матвиенко, 1969; Матвиенко, Осадчая, 2004). В последней статье по сезонной динамике фауны птиц Сумщины сказано только, что ржанка пролетает во второй декаде апреля, а осенний пролет начинается с конца июля (Матвиенко, 2005).

За период 1967–1992 гг. всего было зарегистрировано 34 особи (Лебідь та ін., 1992). Из них весной (30.04 1978 г.) было отмечено всего 14 особей, которые кормились на клеверном поле в окрестностях г. Сумы (Лебідь та ін., 1992; Книш, 1992). Осенью ржанки встречаются несколько чаще: 8.09.1990 г. 2 особи держались на сухой отмели пруда Конотопского рыбхоза, 31.08 и 1.09.1991 г. 7 и 3 ржанки были встречены на берегу большого пруда Сумского рыбхоза в долине р. Стрелки. Наиболее поздняя дата их встреч в Сумской области – 21.10.1973 г., 4 особи (Лебідь та ін., 1992; Книш, 1994).

18.09.2004 г. в 8¹⁰ мы наблюдали 7 золотистых ржанок, кормящихся на отмели довольно крупных Голубых озер, расположенных в северо-восточной оконечности г. Сумы.

Необычно мощная миграция золотистых ржанок отмечена нами осенью 2005 г. в г. Сумы на оз. Чеха (северо-восточный сектор города). На протяжении всего августа, сентября и первой половины октября стояла сухая жаркая погода. Мы не можем точно сказать, когда начался пролет ржанок. Первый раз они наблюдались нами 16.09. С 18⁰⁰ по 18³⁰ пролетели 4 стаи этих птиц, состоящие из 121 (54, 24, 22 и 21) особи. Птицы летели низко в северо-восточном направлении в сторону Голубых озер, где они, очевидно, останавливались на ночевку. Мы не имели возможности ежедневно следить за пролетом, но в последующие дни отмечали этих птиц на каждой экскурсии. Как правило, они появлялись в период с 17¹⁷ и заканчивали пролет около 18⁰⁰, когда садилось солнце.

Численность пролетающих ржанок была следующей: 17.09 пролетели 96 (52, 24 и 20), 19.09 – 59 (36, 18, 5), 21.09 – 38 (20, 16, 2), 24.09 – 38 (20,

10, 2, 6), 27.09 – 34 (25, 4, 5), 28.09 – 35, 29.09 – 110 (50, 60), 30.09 – 56 (50, 3, 1, 2), 2.10 – 17, 4.10 – 30 особей.

Не всегда ржанки пролетали транзитом через озеро. Так, 29.09 первая стая из 52 особей быстро пролетела в обычном направлении, а вторая – из 60 особей – с 17⁴⁵ по 18⁰⁰ кружила над берегом в северо-восточной части озера, явно ища место для ночлега. От нее время от времени отделялись группки по 5–7 особей и улетали к Голубым озерам. В отдельные дни наиболее поздние мигрирующие птицы, очевидно, оставались на ночлег на берегах оз. Чеха. Так, 26.09 в 5²⁶ на песчаном пляже были вспугнуты 2 ржанки.

Таким образом, за период наблюдений с 16.09 по 4.10 нами было отмечено не менее 634 золотистых ржанок. Представляется, что на самом деле их было гораздо больше.

ЛИТЕРАТУРА

- Книш М.П. (1992): Фенологія весняної міграції птахів в околицях м. Суми за даними спостережень 1967–1992 рр. - Проблеми охорони і рац. використання природних ресурсів Сумщини. Суми. 95-112.
- Книш М.П. (1994): Матеріали по фенології осінньої міграції птахів у лісостеповій частині Сумської області (за даними спостережень 1966–1993 рр.). - Беркут. 3 (2): 136-140.
- Лебідь С.О., Книш М.П., Хоменко С.В. (1992): Фауна та екологія куликів Сумської області. - Проблеми охорони і рац. використання природних ресурсів Сумщини. Суми. 76-94.
- Матвиенко М.Е. (1969): О птицах города Сумы. - Изуч. ресурсов наземных позвоночных фауны Украины: Мат-лы Республиканского координационного совещ. по проблеме "Биологические основы освоения, преобразования и охраны животного мира". Киев: Наук. думка. 69-71.
- Матвиенко М.Е., Осадчая И.В. (2004): Орнитофауна города Сумы. - Природничі науки. Суми: СДПУ. 13-25.
- Матвиенко М.Е. (2005): Сезонная динамика фауны птиц Сумской области. - Экологія і рац. природокористування: Наук. зап. Сумського держ. пед. ун-ту ім. А.С.Макаренка. Суми. 106-114.

*Мерзлякин И.Р., пр. Лушты, 20/1, кв. 45,
г. Сумы, 40034, Украина (Ukraine).*

ДИНАМИКА ЧИСЛЕННОСТИ ЧАЙКИ- ХОХОТУНЬИ В КОЛОНИИ У КАНЕВСКОЙ ГЭС В 1991–2006 гг.

В.Н. Грищенко, М.Н. Гаврилюк, Е.Д. Яблоновская-Грищенко

Number dynamics of Yellow-legged Gull in the colony near Kaniv hydroelectric power station in 1991–2006. - V.N. Grishchenko, M.N. Gavrilyuk, E.D. Yablonovska-Grishchenko. - Avifauna of Ukraine. 3. 2006. - The colony is located on the concrete breakwater near the Kaniv

hydroelectric power station. It has appeared in 1991. Now it is the biggest colony of Yellow-legged Gull on the Middle Dnieper. Number dynamics of gulls is described by classic s-shaped curve (Figure). After the quick jump in 1994 the number increased linearly. In 1998–2002 the colony was gradually stabilised at the level about 300 breeding pairs. In 2003 the number has jumped again in 1,5 times, but last two years it was stabilised at the lower level. The mean clutch size is $2,64 \pm 0,05$ (Table 1). About three fourth of full clutches have 3 eggs. The reason of number decreasing last years is not clear yet. May be it is connected with high mortality of young birds in 2001. Number of recoveries from gulls ringed in the colony that year is unusually low (Table 2). [Russian].

Key words: Yellow-legged Gull, *Larus cachinnans*, Cherkasy region, number, clutch size.

Address: V.N. Grishchenko, Kaniv Nature Reserve, 19000, Kaniv, Ukraine;
e-mail: vgrishchenko@mail.ru.

Хохотунья (*Larus cachinnans*) начала расселяться вверх по Днепру после создания каскада водохранилищ. На Каневском водохранилище первая колония из 10 пар была обнаружена в 1983 г. на песчаном островке недалеко от плотины ГЭС (Клестов, Фесенко, 1990). Регулярное гнездование возле Канева началось с 1990 г., когда 2 пары поселились на Змеиных о-вах Каневского заповедника в южной части водохранилища. Несколько пар гнездились здесь до 1992 г. (Гаврилюк, Грищенко, 1996).

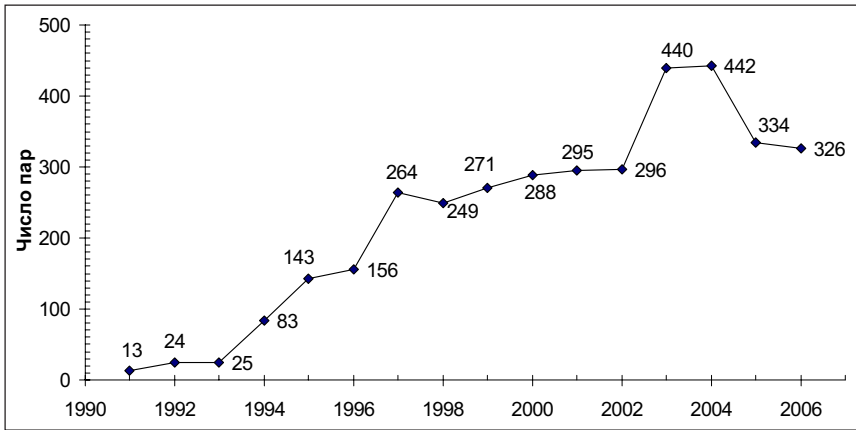
В 1991 г. появилась новая колония из 13 пар на бетонном волнорезе возле Каневской ГЭС (Грищенко, Гаврилюк, 1992). Численность чаек начала быстро расти, в настоящее время хохотунья уже стала обычным видом не

Колония чаек на волнорезе у Каневской ГЭС. 28.05.2005.

Фото В.Н. Грищенко.

Colony of gulls on the breakwater near the Kaniv hydroelectric power station.

Динамика численности чайки-хохотуньи в каневской колонии.
Number dynamics of Yellow-legged Gull in the colony near Kaniv.

только долины Днепра, но и ее окрестностей. В поисках пищи чайки могут подниматься вверх по притокам, залетать на пруды и свалки. Так, хохотунья является обычным кормящимся видом на затопленных участках Ирдынских болот за 25–30 км от Днепра. В настоящее время каневская колония является, по-видимому, крупнейшей на Среднем Днепре.

Материал и методика

Волнорез представляет собой дамбу с бетонным покрытием длиной около 2 км. Он тянется вдоль правого берега водохранилища и находится недалеко от г. Канева. Чайки устраивают гнезда в основном на верхней ровной площадке (фото), но некоторые из них располагаются и в верхней части боковых откосов дамбы. Строятся гнезда обычно из стеблей и листьев различных бурьянов, тростника, злаков, бытового мусора (Гаврилюк, Грищенко, 1996). Помимо чаек на волнорезе гнездятся также крачки, кулики (см. Гаврилюк, 1998), некоторые воробьиные, а в отдельные годы даже кряква (*Anas platyrhynchos*). Доступ людей на волнорез в последние годы ограничен.

Учеты гнезд чаек проводились на волнорезе ежегодно во второй половине апреля, обычно ближе к концу периода насиживания, когда численность колонии более-менее стабилизируется. Вообще, следует отметить, что провести учет с точностью до гнезда в большой колонии чаек практически невозможно из-за ее постоянной динамики – одни гнезда разоряются и исчезают, другие появляются. Массовая откладка яиц происходит в первой поло-

Таблиця 1

Величина полной кладки кладки в колонии чаек в разные годы
Full clutch size in the colony of gulls in different years

Год	n	M ± se	%1	%2	%3	%4
1993	23	2,61 ± 0,12	4,6	30,4	65,2	0,0
1994	86	2,78 ± 0,05	3,5	15,1	81,4	0,0
1995	142	2,44 ± 0,11	15,5	26,1	57,0	1,4
1996	156	2,86 ± 0,03	1,9	10,9	86,5	0,6
1997	264	2,47 ± 0,04	11,4	31,4	56,4	0,8
1998	249	2,69 ± 0,04	5,6	19,7	74,3	0,4
1999	262	2,54 ± 0,05	16,0	13,7	70,2	0,0
2000	254	2,52 ± 0,04	13,0	22,1	65,0	0,0
2001	284	2,31 ± 0,05	24,3	21,1	54,2	0,4
2002	241	2,52 ± 0,05	13,7	20,3	66,0	0,0
2003	437	2,78 ± 0,02	4,1	13,3	82,6	0,0
2004	434	2,85 ± 0,02	2,5	10,4	86,2	0,9
2005	321	2,82 ± 0,03	3,1	12,2	84,7	0,0
2006	312	2,73 ± 0,03	6,7	13,8	79,5	0,0
Всего:	3465	2,64 ± 0,05	9,0 ± 1,8	18,6 ± 1,9	72,1 ± 3,1	0,3 ± 0,1

вине апреля, но свежие кладки можно найти вплоть до начала июня. В некоторые годы мы проводили несколько учетов с интервалом в 5–10 дней и каждый раз получали разные цифры. В таких случаях в расчет принималась максимальная численность. При учетах подсчитывались не только гнезда с яйцами, но и свежестроенные.

Результаты и обсуждение

График динамики численности чаек в каневской колонии имеет классическую S-образную форму (рис.). Первые три года она возрастала медленно, в 1994 г. произошел резкий скачок – численность увеличилась в 2,3 раза. Затем до 1997 г. шел быстрый прямолинейный рост, в 1995 и 1997 гг. число гнезд в колонии увеличивалось примерно на 70 %. После этого за несколько лет численность чаек постепенно стабилизировалась на уровне около 300 пар. В 2003 г. произошел новый скачок – она увеличилась почти в полтора раза, после чего опять наступила кратковременная стабилизация. Однако уже в 2005 г. число гнезд в колонии сократилось на четверть и снова стабилизировалось на новом уровне.

Средняя многолетняя величина кладки составляет $2,64 \pm 0,05$. По годам этот показатель колеблется незначительно – от 2,31 до 2,86 (табл. 1). В среднем почти три четверти полных кладок имеют по 3 яйца. По годам их доля колеблется от 54,2 % до 86,5 %. Доля кладок из 1 яйца обычно не превышает 10–15 %. В некоторых случаях она может быть завышена, поскольку в учеты попадают и начатые повторные кладки, однако существенно это картину не меняет. Кладки из 4 яиц встречаются не каждый год, как правило, их доля составляет лишь десятые процента. По-видимому, это только исключение, и вполне вероятно, что кладки из 4 яиц сносят в одно гнездо две самки (Юдин, Фирсова, 2002).

Причина резкого снижения численности чаек в последние годы пока остается неясной. Возможно, достигнутый ее уровень превысил емкость среды обитания, и часть птиц была вынуждена переселиться в другое место. Однако, не в пользу этого предположения говорит то, что успешность размножения чаек в последние годы была стабильно высокой, т. е. действие факторов среды, зависящих от плотности популяции, не проявляется. В этой связи интерес представляют данные таблицы 2. На колонии с 1997 г. нами проводится регулярное кольцевание птенцов. Днепро-Днепровские хохотуны с июля массово мигрируют на запад и регистрируются в европейских странах – от Польши и Прибалтики до Великобритании (Grishchenko, 2003). Ежегодно приходит большое количество сообщений о находках окольцованных птиц. В основном это прочтения колец (resightings) в местах скопления чаек. В целом к началу декабря 2006 г. поступило 226 возвратов, что составляет почти 7 %. В таблице 2 виден “провал” для 2001 г. – сообщений о находках окольцованных птиц поступило на порядок меньше, чем за соседние годы. В этом же году был и наименьший средний размер кладки за весь период наблюдений (табл. 1). Т. е., по-видимому, в 2001 г. по какой-то причине была высокая смертность среди молодых птиц, чем и объясняется малое количество их находок. Это же могло спровоцировать и последующее снижение численности. Хохотунья может приступать к размножению в 3 года, но основная масса птиц впервые гнездится в 4–6 лет. По

Таблица 2

Количество возвратов колец с колонии за разные годы
Number of ring recoveries from the colony in different years

Год Year	Окольцовано Ringed	Возвраты, % Recoveries, %
1997	117	4,3
1998	344	6,1
1999	277	15,9
2000	316	11,7
2001	348	1,7
2002	313	11,2
2003	397	8,6
2004	503	4,0
2005	434	4,4
2006	360	1,4
Всего:	3409	$6,9 \pm 1,5$

нашим наблюдениям на колонии в 2004–2005 гг. (прочтение колец, $n = 30$), среди окольцованных птиц 10,0 % были в возрасте 3 лет, 10,0 % – 4, 43,3 % – 5, 36,7 % – 6–7. Спад численности прихешся как раз на годы, когда должны были массово приступать к размножению чайки, родившиеся в 2001 г.

ЛИТЕРАТУРА

- Гаврилук М.Н. (1998): Динаміка чисельності гніздуючих птахів на хвилерізі Канівської ГЕС (Черкаська область) у 1991–1998 рр. - Авіфауна України. 1: 99-100.
- Гаврилук М.Н., Грищенко В.М. (1996): До екології жовтогоного мартина у Канівському Придніпров'ї. - Мат-ли II конфер. молодих орнітологів України. Чернівці. 29-34.
- Грищенко В.М., Гаврилук М.Н. (1992): Нове місце гніздування мартина сріблястого на Середньому Дніпрі. - Беркут. 1: 89.
- Клестов Н.Л., Фесенко Г.В. (1990): Чайковые птицы водохранилищ Днепровского каскада. (Препр. АН УССР: Ин-т зоологии; 90.3). Киев. 1-50.
- Юдин К.А., Фирсова Л.В. (2002): Фауна России и сопредельных стран. Том 2, вып. 2. Ржанкообразные. Часть 1. Поморники семейства Stercorariidae и чайки подсемейства Larinae. СПб: Наука. 1-667.
- Grishchenko V. (2003): Migrations of yellow-legged gull *Larus cachinnans* ringed in the middle Dnieper area, Ukraine. - 4th Confer. of Europ. Ornithol. Union. Chemnitz, Germany 16–21 August 2003. Abstract Volume. Vogelwarte. 42 (1-2): 144.

Грищенко В.Н., Каневский природный заповедник, г. Канев, Черкасская обл., 19000, Украина (Ukraine).

ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ КРЯЧКІВ У ДОЛИНІ р. БУЖОК НА ПОДІЛЛІ

В.О. Новак

Number dynamics of terns in valley of the river Buzhok in Podolia. - V.O. Novak. - Avifauna of Ukraine. 3. 2006. - Data were collected in Letychiv district of Khmelnytskyi region in 1990–1997. 6 species of terns were registered, 4 from them breed. 6 colonies were discovered (Table 1). 3 from them were monospecies. The total number of terns in colonies fluctuated from 140 to 493 breeding pairs (Table 2). Number of Black and Common Terns decreases, number of Whiskered Tern increases. Obviously it forces out two previous species. [Ukrainian].

Key words: terns, Khmelnytskyi region, number, colony.

Address: V.O. Novak, Goloskiy, Letychiv district, 31535 Khmelnytskyi region, Ukraine.

Матеріал і методика

Дослідження проводили в нижній частині р. Бужок у межах Летичівського району Хмельницької області. Матеріали зібрані в 1990–1997 рр. Во-

Таблиця 1

Розташування колоній і кількість гніздових пар крячків у 1990–1997 рр.
Location of colonies and number of breeding pairs of terns in 1990–1997

Місце	Вид	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
с. Ярославка, ставок № 1	<i>Ch. nigra</i>	50	10	50	50	10	–	–	–
	<i>Ch. hybrida</i>	5	10	50	50	100	–	50	200
	<i>Ch. leucoptera</i>	–	–	–	–	–	–	1	–
с. Ставниця, ставок № 2	<i>Ch. hybrida</i>	?	?	?	–	20	–	–	20
смт Меджибіж, водосховище	<i>Ch. hybrida</i>	?	?	?	–	–	–	–	100
с. Митківці, ставок № 2	<i>Ch. hybrida</i>	?	?	?	9	–	200	100	150
	<i>Ch. nigra</i>	?	?	?	–	–	–	–	3
	<i>S. hirundo</i>	?	?	?	15	–	–	1	–
с. Митківці, ставок № 3	<i>Ch. hybrida</i>	?	?	?	–	–	10	50	20
	<i>Ch. nigra</i>	?	?	?	50	–	10	–	–
	<i>S. hirundo</i>	?	?	?	–	–	5	–	–
с. Митківці, ставок № 6	<i>S. hirundo</i>	?	?	?	–	10	–	–	–

дойми обстежували з травня по вересень. Виходи на ставки здійснювали 1–3 рази протягом місяця. Перші три роки (1990–1992) досліджували лише ставки поблизу с. Ярославка, а пізніше обстежували ставки поблизу сіл Митківці і Ставниця та водосховище Нижні Анаставці біля смт Меджибіж. Усі вони знаходяться в долині р. Бужок (за межами основного русла) від місця впадання її у р. Південний Буг до с. Ярославка (близько 12 км). Усі ці водойми належать Меджибізькому рибгоспу, тому тут за інтенсивною технологією вирощується товарна риба. Часто проводиться скошування прибережно-водної рослинності, що покращує умови гніздування крячків, але часті коливання води у ставках спричиняють загибель гнізд на острівцях.

Обліки гніздових пар у великих колоніях проводили шляхом підрахунку всіх дорослих особин, які знаходилися в межах поселень. У менших колоніях підраховували всі гнізда за допомогою бінокля 10 x 50. Обліки проводили з дамб, що оточують водойми.

За час досліджень виявлено 6 колоній (табл. 1), в яких у одній гніздування птахів реєструвалося протягом 7 сезонів, у 2–4, в одній – 2 і у 2 – протягом одного сезону. На гніздуванні відмічено 4 види крячків: річковий (*Sterna hirundo*), чорний (*Chlidonias nigra*), білокрилий (*Ch. leucoptera*) і білощокий (*Ch. hybrida*). Крім названих видів, на даній території відмічено одну особину крячка малого (*Sterna albifrons*) в репродуктивний період (16.06.1996

Таблиця 2

Загальна чисельність крячків у колоніях (пар) у 1993–1997 рр.
Total number of terns in colonies (pairs) in 1993–1997

Вид	1993		1994		1995		1996		1997	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
<i>Sterna hirundo</i>	15	8,6	10	7,1	5	2,2	1	0,5	–	–
<i>Chlidonias nigra</i>	100	57,0	10	7,1	10	4,4	–	–	3	0,6
<i>Ch. hybrida</i>	59	34,5	120	85,8	210	93,4	200	99,0	490	99,4
<i>Ch. leucoptera</i>	–	–	–	–	–	–	1	0,5	–	–
Всього (total):	174	100	140	100	225	100	202	100	493	100

р.) та кілька разів спостерігали крячка великого (*Hydroprogne caspia*) під час міграцій (30.04.1994 р., 12.04.1996 р., 14.04.1996 р. та 27.04.1996 р.).

З 6 виявлених колоній 3 були моновидовими, ще 3 – полівидовими, де в окремі сезони гніздилися до 3 видів крячків. Крім того, в межах цих колоній знайдено гнізда мартина звичайного (*Larus ridibundus*), мартина жовтоногого (*L. cachinnans*), норця чорношийого (*Podiceps nigricollis*), норця великого (*P. cristatus*) та лиски (*Fulica atra*).

Загальна чисельність усіх крячків у колоніях змінювалася від 140 до 493 пар (табл. 2), на що впливало певним чином викошування прибережно-водної рослинності, перепади рівня води чи повна її відсутність у водоймах, інтенсивні грозові дощі протягом періоду насиджування кладок.

Особливості гніздування та динаміка чисельності окремих видів

Крячок річковий. На гніздуванні виявлений у 3 колоніях, одна з яких моновидова. Але й у двох інших колоніях річкові крячки будували гнізда трохи відокремлено від особин інших видів. Гніздиться майже щороку. Кількість гніздових пар у колоніях зменшується, але деяка частина птахів гніздиться поодинокими парами за межами відомих колоній. Гнізда розташовує на мулистих острівцях чи заламах сухого очерету.

Крячок чорний. На гніздуванні виявлений у 3 полівидових колоніях (разом з білощоким і річковим крячками); лише в один із сезонів одна колонія була заселена тільки даним видом. Гніздиться щороку (крім 1996), але чисельність різко знизилася. Частка цих птахів серед крячків зменшилася з 57 % до 0,6 %. Гнізда знаходилися на плаваючих рослинах чи залишках скошеної рослинності.

Крячок білокрилий. Відомий лише один випадок гніздування в поліви-

довій колонії. Хоча поодиноких птахів ми регулярно спостерігали в репродуктивний період; можливо, вони гніздилися за межами відомих колоній. Знайдене гніздо було збудоване на плаваючих рослинах.

Крячок білощокий. На гніздуванні виявлений у 5 колоніях, з яких 2 – моновидові, а в інших – разом з чорним, білокрилим чи річковим крячками. Гніздиться щорічно. Чисельність постійно зростає. Частка цих птахів серед крячків збільшилася з 34,5 % до 99,4 %. Гнізда ми знаходили на земляних острівцях, плаваючих рослинах чи залишках скошеної рослинності.

Обговорення результатів

Наші дослідження свідчать про зниження чисельності чорного і річкового крячків на Поділлі (див. табл. 2), що ще з 1980-х рр. є характерним для Полісся (Бойко та ін., 1990) та долини Сіверського Дінця (Кривицький, 1994). Якщо чисельність річкового крячка на обстеженій території завжди була порівняно невисокою (кілька десятків пар), то чорного крячка раніше реєстрували сотні пар. На даний час обидва види гніздяться лише окремими парами. В той же час триває стрімкий ріст чисельності білощого крячка. Очевидно, що саме він витісняє два попередні види з місць їх гніздування. На можливість цього вказують і інші дослідники (Горбань, 1991 та ін.). Також висловлене припущення підтверджується і тим фактом, що на ставках у долині р. Вовк поблизу м. Деражня, де наявні поодинокі пари білощого крячків, чисельність чорного крячка сягає ще близько 60–100 пар (на 1996 р.). А це місце знаходиться лише 20 км південніше від району наших досліджень.

Відомо, що білощокий крячок з'явився на гніздуванні на Поділлі в 1970-х рр. (Талпош, 1977) під час першого спалаху свого поширення (Горбань, 1991). А вже в середині 1980-х рр. його чисельність тут була понад 3000 пар (Талпош та ін., 1990). Можливо, що це спричинило другий спалах поширення білощого крячка, оскільки в цей час зафіксоване гніздування виду в Полтавській (1986 р., Роговий, 1992), Луганській (1986 р., Ветров, Литвиненко, 1994), Рівненській (1989 р., Новак, Савчук, 1990) областях. У 1990 р. птахів вперше спостерігали в Чернівецькій (Годованець та ін., 1992) та Брянській (Російська Федерація) (Лозов, 1991) областях. Саме тоді з'являються перші гніздові пари в районі наших досліджень. У даний час ми стаємо свідками нового спалаху чисельності виду, що може спричинити катастрофічне зменшення чисельності чорного крячка та призвести й до інших несподіванок. Проведення ж комплексного моніторингу за водно-болотними птахами в місцях гніздування крячків допоможе знайти відповіді на низку питань, які постійно виникають у зв'язку з швидким ростом чисельності білощого крячка в регіоні.

ЛІТЕРАТУРА

- Бойко Г.В., Горбань І.М., Савчук О.В. (1990): Колонії навколородних птахів Західно-Українського Полісся. - Орнітофауна західних областей України та проблеми її охорони. Луцьк. 68-71.
- Ветров В.В., Литвиненко С.П. (1994): Современное состояние чайковых птиц Луганской области. - Птицы басс. Северского Донца. Харьков. 2: 23-25.
- Годованець Б.Й., Скільський І.В., Бундзяк П.В., Васін О.М. (1992): Спостереження крячка білошогого в Чернівецькій області. - Беркут. 1: 115.
- Горбань І.М. (1991): О пульсации ареала белошекой крачки. - Мат-лы 10 Всес. орнитол. конфер., Витебск, 17-20 сент. 1991 г. Минск: Наука і тэхніка. 2 (2): 160.
- Кривицкий И.А. (1994): По поводу изменений фауны птиц в среднем течении р. Северский Донец. - Птицы басс. Северского Донца. Харьков. 2: 5.
- Лозов Б.Ю. (1991): О встречах белошеких крачек в Брянской области. - Мат-лы 10 Всес. орнитол. конфер., Витебск, 17-20 сент. 1991 г. Минск: Наука і тэхніка. 2 (2): 39.
- Новак В.О., Савчук О.В. (1990): Про рідкісних гніздових птахів Рівенської області. - Орнітофауна західних областей України та проблеми її охорони. Луцьк. 140-142.
- Роговий Ю.Ф. (1992): Гніздування білошогого крячка на Полтавщині. - Беркут. 1: 64.
- Талпош В.С. (1977): О гнездовании крачки белошекой (*Chlidonias hybrida*) на западе УССР. - Вестн. зоологии. 4: 83-86.
- Талпош В.С., Майхрук М.І., Антонюк Ю.М. (1990): Крячки Тернопільської області. - Орнітофауна західних областей України та проблеми її охорони. Луцьк. 112-115.

Новак В.О., с. Голосків, Летичівський р-н,
Хмельницька обл., 31535, Україна (Ukraine).

ПРО СЦЕНАРІЇ ВНУТРІШНЬОВИДОВИХ ПІСЕННИХ ПЕРЕКЛИЧОК У ЗЯБЛИКА

Є.Д. Яблоновська-Грищенко

About scenarios of intraspecific song interactions in Chaffinch. - E.D. Yablonovska-Grishchenko. - Avifauna of Ukraine. 3. 2006. - 95 song interactions of Chaffinch have been recorded in Ukraine during breeding seasons 2002-2006. These interactions can happen differently: from stopping of communication to song duels, when one bird tries to suppress rival by own songs (Fig. 1). 4 scenarios of intraspecific song interactions are described: opposition of very differing or more complex song; answer by song of universal type; answer by song of similar type; answer by song of the same type (Fig. 2). First scenario is the most prevalent in interactions. [Ukrainian].

Key words: Chaffinch, *Fringilla coelebs*, Ukraine, bioacoustics, song type.

Address: E.D. Yablonovska-Grishchenko, Kaniv Nature Reserve, 19000, Kaniv, Ukraine;
e-mail: aetos@narod.ru.

Поселення горобиних птахів у лісах, особливо видів з високою чисельністю, не є однорідними. Вони мають внутрішню структуру, утворюючи локальні угруповання. Такі угруповання описані Г.М. Сімкіним (Симкин, 1979, 1982; Симкин, Штейнбах, 1984, 1988), що дав їм назву парцел, на прикладі,

у першу чергу, зяблика (*Fringilla coelebs*). Він також вказав на їх складну соціальну організацію. Формування та підтримання соціальної структури парцели відбувається найбільшою мірою саме завдяки пісні. Адже в парцелі кожен птах має свій ранг – від домінантів до “паріїв”. Під час взаємодії між членами парцели птахи підтримують свій ранг за допомогою пісні. Найбільш активно співають птахи-домінанти, вони ж мають і найбільші репертуари (кількість типів пісні). Але вони повинні постійно демонструвати це багатство репертуару під час становлення та функціонування парцели для утримання своїх позицій. Таким же чином поступають і більш низькорангові птахи, тільки репертуари в них бідніші. Тобто пісенні взаємодії, з одного боку, об’єднують птахів у парцели завдяки використанню типів пісень, притаманних домінанту-“засновнику”, з іншого боку сприяють підтриманню її структури (Симкин, 1979).

Під терміном “парцела” ми розуміємо локальне угруповання птахів на місцевості, просторово віддалене від інших, у якому відбувається постійна звукова комунікація між птахами, які, в той же час, ігнорують контакти з іншими подібними угрупованнями (крім домінантів, які можуть вступати в переключки з домінантами інших парцел), є чітко виявлена ієрархія (домінанти зі складними піснями і великими їх наборами, субдомінанти тощо).

Переключка – це така пісенна взаємодія між птахами, коли на спів одного птаха відповідає інший, причому відповідь відбувається швидко після співу першого птаха. Чим інтенсивніша переключка, тим менший інтервал між піснями птахів, що беруть у ній участь. Інколи переключка переходить до найвищої стадії – пісенної дуелі. Пісенна дуель – такий варіант переключки, при якому птах примушує суперника припинити спів, співаючи у той же час, коли й суперник, з незначним зміщенням у часі по відношенню до початку його пісні (рис. 1).

Матеріал та методика

Записи пісень ми проводили з моменту зайняття зябликами гніздових територій у другій половині березня до закінчення співу (кінець червня – початок липня) на території Лісової та Лісостепової зон України, а також у Карпатському регіоні, у гніздові періоди 2002–2006 рр. У 2006 р. у зв’язку з погодними умовами (пізня весна) відбувся зсув періоду пісенної активності зябликів, які співали з квітня до середини липня. Запис проводився на цифрові відеокамери Sony TRV 110 E та Sony TRV 550 E з виносним мікрофоном, кут охоплення запису якого не перевищував 20°. Для покращення якості запису на мікрофон одягався пристрій для заглушення звуків вітру, виготовлений з поролону. Птахів записували з відстані 2–50 м, добиваючись максимально чистого звучання пісень у записі. Для вивчення пісенних взаємодій зябликів записували під час переключок або дуелей таким чином, щоб обид-

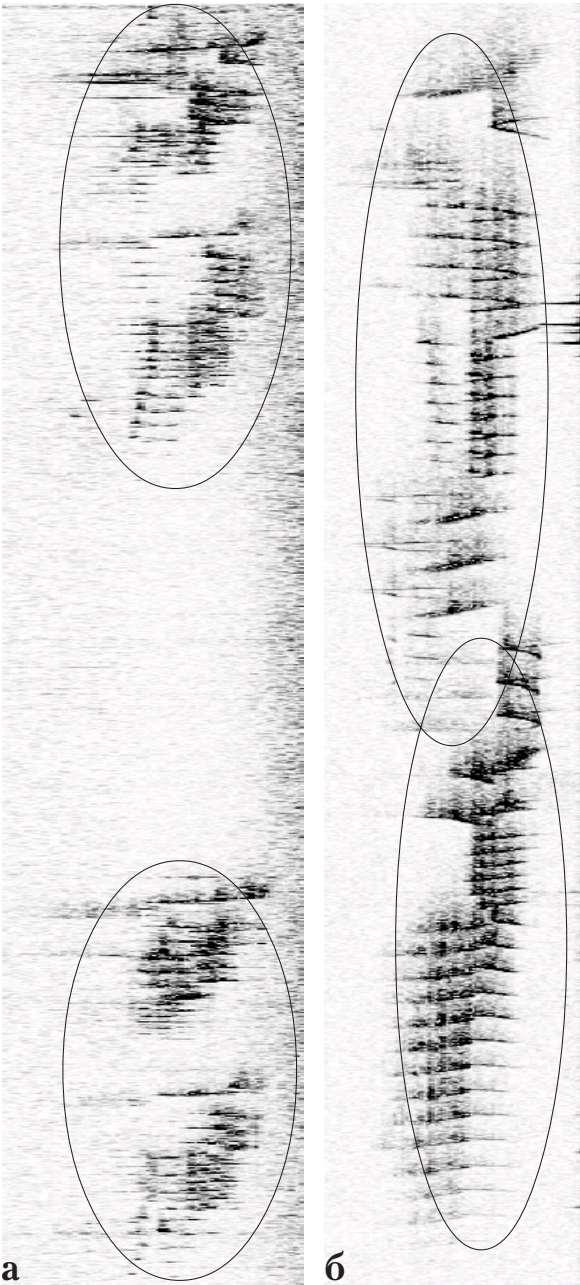

Рис. 1. Пісенні переключки та дуелі.

а – переключка: пісні особин, що переключаються, слідуєть одна за одною з невеликим інтервалом;
 б – дуель: пісня другої особини починається тоді, коли ще не скінчилася пісня першої.

Fig. 1. Song interactions and duels.

а – interaction: songs of two individuals follow one by one with short interval;

б – duel: song of the second bird begins while song of the first one did not end yet.

ва птахи знаходилися у зоні захвату мікрофона для одночасового запису їх у одному файлі. Аналізувалися пісні обох птахів з запису.

Дані переносилися на комп'ютер за допомогою програми Studio DV 1.0 з використанням шини IEEE 1394. Отримані Avi-файли оброблялися у програмі Sonic Foundry Sound Forge 5.0, де отримували окремі звукові доріжки. Кожен запис кожного птаха зберігався окремим файлом у Wave-форматі, причому ніякі засоби компресії та очищення звуку не використовувались. Для обробки звукових файлів і отримання сонограм використовувались програми Sonic Foundry Sound Forge 5.0 та Syrinx 2.5s. Для ілюстрацій використовувались сонограми, виконані у програмі Syrinx 2.5s. Для аналізу використовувались роздруковані та екранні зображення сонограм.

Для опису і аналізу типів пісень використовувався запропонований нами напівкількісний метод аналізу пісні (Yablonska-Grishchenko, in press).

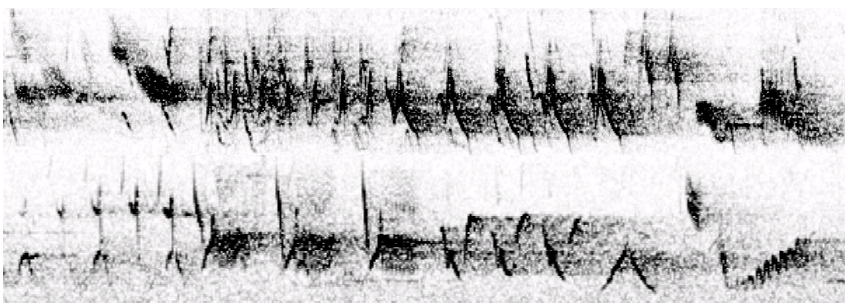
Результати та обговорення

Всього нами було проаналізовано 95 записів переключок та дуелей з різних місць України. Спостерігалися різні варіанти розвитку таких переключок – від припинення співу однією особою майже одразу після початку співу іншої до пісенних дуелей.

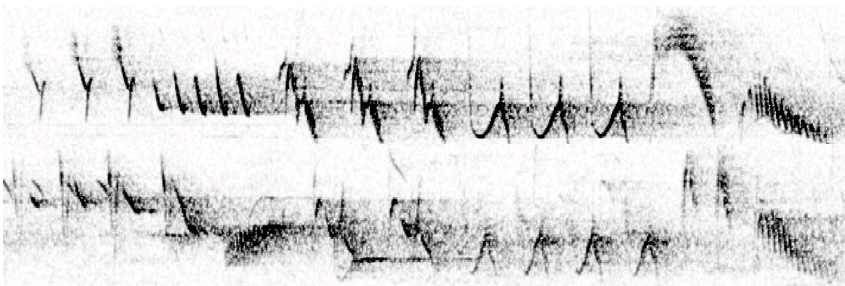
Було відмічено досить стереотипний розвиток будь-якої переключки. Спочатку, почувши спів суперника, птах або замовкає після виконання 2–3 пісень (14,7 % випадків), або починає перебирати доступні йому типи пісень (21,1 %), або продовжує співати той тип пісні, який співав до того. В цей час птахи співають досить автономно. Нерідко пісня може виконуватись не до кінця. Разом з вибором птахами типів пісень починається синхронізована переключка, яка може розвиватися кількома шляхами: або птахи деякий час співають, переключаючись один з одним, а потім інтервали між піснями суперників зростають, і птахи починають співати нескоординовано, або один з птахів замовкає, або переключка переходить у дуель, під час якої більш енергійний птах намагається співати таким чином, щоб початок його пісні припадав на час співу іншого – у таких спосіб він намагається примусити суперника замовкнути. Якщо це не вдається, птахи починають співати нескоординовано.

Ми виявили 4 сценарії використання різних типів пісень під час переключок та дуелей (рис. 2): протиставлення дуже несхожого або складнішого типу; відповідь піснею універсального (широко розповсюдженого у різних регіонах) типу; відповідь піснею, подібною за звучанням; відповідь піснею того ж типу. Всі ці варіанти були знайдені у різних регіонах.

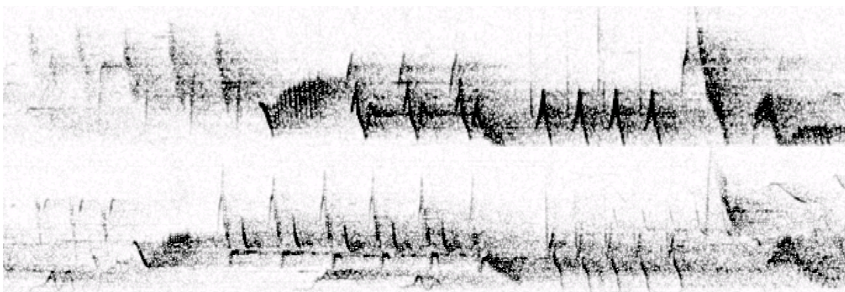
Протиставлення – найбільш розповсюджений сценарій переключки (виконувався у 41 випадку, 43,2 %). Птахи намагаються виконувати пісні мак-

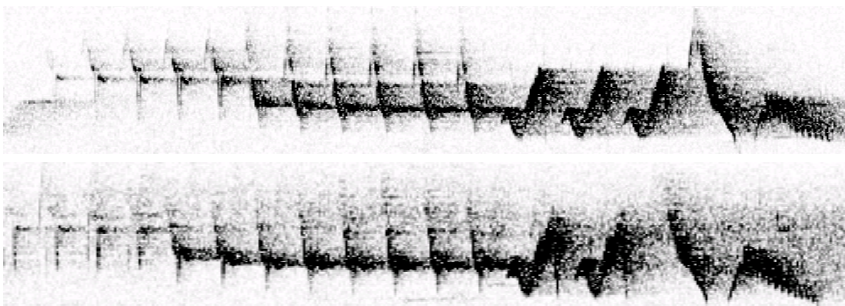
а

б

в

г

симально несхожі на ті, що виконує суперник, за можливості – якомога більш складної структури. Хоча якщо у виконанні дуже складної пісні птах не певен і не доспіває її до кінця, він може змінити пісню на більш просту.

Другий за розповсюдженням варіант, досить близький до попереднього – використання універсального типу у відповідь на запропонований, часто також універсальний тип (29 випадків, 30,5 %). При цьому також вибирається максимально не схожий на запропонований тип пісні.

Набагато менш поширені варіанти виконання пісень подібних за звучанням (16 випадків, 16,8 %) або однакових (9 випадків, 9,5 %) типів. Можливо, виконання подібних або однакових типів вимагає від птахів більшого напруження, ніж виконання незнайомого супернику типу, адже тут птахи вступають у боротьбу за краще виконання пісні, добре знайомої супернику.

Звертає на себе увагу те, що при протиставленні пісень ті типи, що мають елементи гармонікового або трелевого часто зустрічають у відповідь пісні з елементами свистово-гармонікової групи.

ЛІТЕРАТУРА

- Симкин Г.Н. (1979): Парцеллярный анализ экологии животных и принцип модальных групп. - VII Всесоюз. зоогеограф. конф. Москва, 7–9 января 1980 г. Тез. докл. М.: Наука. 314-317.
- Симкин Г.Н. (1982): Актуальные проблемы изучения звукового общения птиц. - Орнитология. М.: МГУ. 17: 36-54.
- Симкин Г.Н., Штейнбах М.В. (1984): Акустическое поведение и пространственно-этологическая структура поселений восточного воробья. - Орнитология. М.: МГУ. 19: 135-145.
- Симкин Г.Н., Штейнбах М.В. (1988): Песня зяблика и вокальные микрогруппировки у птиц. - Орнитология. М.: МГУ. 23. 175-182.
- Yablonovska-Grishchenko (in press): Semi-quantitative method of song similarity analysis on an example of Chaffinch songs in Ukraine. - Berkut.

Яблоновська-Грищенко Є.Д., Канівський заповідник, м. Канів, Черкаська обл., 19000, Україна (Ukraine).

Рис. 2. Сценарії розвитку пісенних переключок (відповідь внизу).

а – протиставлення дуже несхожого або складнішого типу; б – відповідь пісню універсального типу; в – відповідь пісню, подібною за звучанням; г – відповідь пісню того ж типу.

Fig. 2. Scenarios of development of song interactions (answer is below).

a – opposition of very differing or more complex song; б – answer by song of universal type; в – answer by song of similar type; г – answer by song of the same type.

НАБЛЮДЕНИЯ ЗА ПОВЕДЕНИЕМ ПТИЦ ВО ВРЕМЯ ВЕСЕННЕГО ПОХОЛОДАНИЯ

С.В. Домашевский

Observations on behaviour of birds during cold weather in spring. - S.V. Domashevsky. - Avifauna of Ukraine. 3. 2006. - There was bad weather with snowfall and cold in Kyiv and environs on 8–9.04.2003. Many birds were observed near human habitation: in settlements, on fields and heating mains. They were very trusting to people. Lapwings were found even on flower-beds in Kyiv. [Russian].

Key words: behaviour, migration, weather.

Address: S.V. Domashevsky, Zhukov Str. 22/42, Kyiv, 02166, Ukraine.

Неблагоприятные погодные условия, сложившиеся 8.04.2003 г. в Киевской области, характеризовались обильными снегопадами и понижением температуры. Снежный покров местами достигал 12 см. Чтобы проследить реакцию птиц на сложившуюся ситуацию, прилетевших на места гнездования, а также птиц-мигрантов, вынуждено прервавших миграцию, мы 9.04 осуществили выезд в окрестности г. Киева.

В утренние часы в окрестностях жилого массива Троещина наблюдали скопления чибисов (*Vanellus vanellus*) на полях сельхозугодий общей численностью около 400 птиц. Кулики сгруппировались в плотные стаи, на фоне белого снега такие скопления выглядели темными островками. От ТЭЦ до массива Троещина под слоем земли проходит теплотрасса, протяженностью около 2,4 км. Здесь на поверхности земли постоянно отсутствует снежный покров. Этот участок привлек чибисов, которых мы насчитали 117 особей. В селах Погребы, Зазимье и Пуховка Броварского района чибисы встречались на огородах, сельских улицах и во дворах построек, особенно в тех местах, где при плюсовой температуре стали образовываться лужи. Птицы вели себя доверчиво по отношению к людям, подпускали велосипедиста, например, до 7 м. В населенных пунктах в изобилии появились рябинники (*Turdus pilaris*), в незначительном количестве – певчие дрозды (*T. philomelus*) и белобровики (*T. iliacus*). Птицы были также довольно доверчивы, неохотно взлетали. За населенными пунктами по обочинам дорог сконцентрировались и другие виды воробьиных птиц. Примечательно, что сбитых автомобилями птиц мы не встретили.

На маршруте около 9 км (с учетом населенных пунктов) были отмечены такие виды птиц: чибис – 36 особей, лесной жаворонок (*Lullula arborea*) – 7, трясогузка белая (*Motacilla alba*) – 3, зарянка (*Erithacus rubecula*) – 7, рябинник – 400, белобровик – 18, певчий дрозд – 40, зяблик (*Fringilla coelebs*) – 1500, чиж (*Spinus spinus*) – 150, коноплянка (*Acanthis cannabina*) – 100, обыкновенная овсянка (*Emberiza citrinella*) – 80. При повторном учете по

маршруту теплотрассы учтено: чибис – 572 особи, хохлатый жаворонок (*Galerida cristata*) – 8, белая трясогузка – 20, скворец (*Sturnus vulgaris*) – 100, черноголовый чекан (*Saxicola torquata*) – 2, зарянка – 6, рябинник – 1500, белобровик – 10, певчий дрозд – 40, зяблик – 300, чиж – 80, коноплянка – 70.

В этот же день на окраине жилого массива Борщаговка чибисов регистрировали на новообразовавшихся лужах на клумбах и во дворах крайних домов города.

Домашевский С.В., ул. Жукова, 22, кв. 42, г. Киев,
02166, Украина (Ukraine).

ЗАМЕТКИ О МЕЖВИДОВЫХ ВЗАИМООТНОШЕНИЯХ У ПТИЦ

И.Р. Мерзликін, А.В. Шeverдюкова

Notes about interspecific relations in birds. - I.R. Merzlikin, A.V. Sheverdyukova. - Avifauna of Ukraine. 3. 2006. - Several interesting cases of relations between chicks and adult birds of different species and kleptoparasitism are described. [Russian].

Key words: behaviour, feeding, kleptoparasitism.

Address: I.R. Merzlikin, Lushpa Str. 20/1-45, Sumy, 40034, Ukraine; e-mail: mirdao@mail.ru.

Во время исследования фауны и населения птиц оз. Чеха, расположенного в г. Сумы весной и летом 2004–2005 гг., мы стали свидетелями любопытных межвидовых взаимоотношений у некоторых птиц.

Утром 27.06 на асфальтной дорожке среди трех молодых галок (*Corvus monedula*) сидел слеток сороки (*Pica pica*). Когда прилетела взрослая птица и принялась кормить этих галок, он тоже стал выпрашивать у нее корм и, ничего не получив, начал ее преследовать. Галка взлетела на растущую рядом иву, сорочонок полетел за ней и, призывно крича, еще трижды пытался к ней приблизиться, перепрыгивая с ветки на ветку. После этого галка улетила. Через 5 мин. галка снова прилетела кормить своих слетков. Сорочонок опять спорхнул с дерева и попытался выпрашивать у нее корм. В это время их испугнули прохожие и птицы разлетелись.

Утром 6.07 взрослый полевой жаворонок (*Alauda arvensis*) кормился в траве. Ему попало какое-то крупное насекомое, которое он не смог сразу проглотить. Птица вышла на асфальтную дорожку и принялась ударять своей добычей об асфальт. Три слетка хохлатого жаворонка (*Galerida cristata*), кормившиеся в метре от него, подбежали к нему и попытались отнять насе-

комое. Полевой жаворонок стал убежать от них, иногда перепархивая на расстояние 0,5–1 м. Хохлатые жаворонки тоже перепархивали и бежали за ним. Так продолжалось около 3 мин., пока их не спугнули.

Еще более интересная картина наблюдалась днем 19.06: по песчаной тропинке, призывно чирикаая, прыгал слеток полевого воробья (*Passer montanus*). За ним на расстоянии 5 см следовал взрослый полевой воробей. В 5 см слева от слетка бежал, постоянно поглядывая на него, самец горихвостки-чернушки (*Phoenicurus ochruros*). А справа, в 15 см от слетка, периодически перепархивая на несколько сантиметров вперед, следовал самец обыкновенной каменки (*Oenanthe oenanthe*), издавая слегка тревожные звуки. Таким образом, птицы перемещались около 1,5 м, и их вспугнули люди.

Утром 3.06 самец сирийского дятла (*Dendrocopus syriacus*) кормился на вербе. В тот момент, когда он вытащил из-под коры крупную гусеницу, к нему подлетел дрозд-рябинник (*Turdus pilaris*) и попытался ее отнять. Дятел перелетел на соседнее дерево. Дрозд последовал за ним. Так повторилось 5 раз, пока дятел не улетел.

Мы уже описывали случай клептопаразитизма галки (*Corvus monedula*) на озерной чайке (*Larus ridibundus*) (Мерзликин, 2003). Дальнейшие наблюдения показали, что этот случай не единичен. В разные месяцы мы еще трижды отмечали подобные взаимоотношения. Еще около 10 раз наблюдали внешне немотивированное преследование одиночными галками озерных чаек, которые летали над озером и в тот момент были без рыбы. Галки иногда до 3 мин. гонялись за чайками, после чего прекращали преследование и улетали.

28.01.2005 г. среди домов частного сектора, расположенного неподалеку озера, наблюдали грача (*Corvus frugilegus*), на протяжении 30 м преследовавшего сирийского дятла. Дятел, крича, нырнул в гущу веток, растущей в саду сливы, а грач улетел.

ЛИТЕРАТУРА

Мерзликин И.Р. (2003): О попытке клептопаразитизма галки на озерной чайке. - Беркут. 12 (1-2): 165.

Мерзликин И.Р., пр. Лушты, 20/1, кв. 45,
г. Сумы, 40034, Украина (Ukraine).

ФЕНОЛОГІЯ ВЕСНЯНОЇ МІГРАЦІЇ ПТАХІВ У ЛІСОСТЕПОВІЙ ЧАСТИНІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА ДАНИМИ СПОСТЕРЕЖЕНЬ 1967–2006 рр.

М.П. Книш

Phenology of spring migration of birds in forest-steppe part of Sumy region in 1967–2006. - N.P. Knysh. - *Avifauna of Ukraine*. 3. 2006. - Data were collected in south districts of Sumy region (NE Ukraine), mainly in environs of Sumy. Materials on 164 species are presented [Ukrainian].

Key words: Sumy region, migration, phenology.

Address: N.P. Knysh, Sumy Pedagogical University, Dep. of Zoology, Romenska str. 87, 40002, Sumy, Ukraine.

Спостереження проводилися в лісостеповій частині Сумської області – переважно в Сумському районі, а приблизно 3–4 % даних отримано в сусідніх Лебединському, Роменському, Недригайлівському, Буринському, Білопільському, Краснопільському та Тростянецькому районах. Всі дати першої появи птахів визначені шляхом прямих спостережень. Слід зазначити, що реєстрація початку прольоту деяких видів була ускладнена зимівлею частини особин на досліджуваній території. В таких випадках доводилося враховувати характер рухової та звукової активності птахів, присутність їх у гніздових біотопах та ін. Нижче представлена інформація про міграцію 164 видів – як місцевих, так і пролітних птахів, всього 2532 фенодати. Частина зібраних матеріалів публікувалася раніше (Книш, 1992).

Podiceps nigricollis перша зустріч

28.04.70 – 12.04.73 – 11.04.78 – 21.04.80 – 30.04.81 – 10.05.83 – 4.05.85 – 13.05.86 – 2.04.92.

P. grisegena перша зустріч 4.04.97.

P. cristatus перша зустріч

12.04.70 – 12.04.73 – 31.03.74 – 30.03.75 – 9.04.76 – 2.04.77 – 11.04.78 – 5.04.79 – 12.04.80 – 16.04.81 – 11.04.82 – 11.04.83 – 11.04.84 – 19.04.87 – 8.04.88 – 15.03.89 – 15.04.91 – 13.04.93 – 17.04.94 – 20.04.96 – 3.04.97 – 2.04.00 – 31.03.01 – 12.04.02.

Botaurus stellaris перша зустріч (крик)

9.04.79 – 27.03.81 – 6.04.88 – 25.03.92 – 9.04.93 – 6.04.94.

Ixobrychus minutus перша зустріч (крик)

8.05.74 – 6.05.78 – 4.05.93.

Egretta alba перша зустріч

22.04.83 – 30.03.84 – 8.04.86 – 31.03.88 – 17.04.90 – 1.04.92 – 25.03.93 – 30.03.02 – 1.04.05.

Ardea cinerea перша зустріч

26.03.70 – 31.03.73 – 19.03.74 – 30.03.75 – 3.04.76 – 28.03.77 – 30.03.78 – 22.03.79 – 30.03.80 – 23.03.81 – 28.03.82 – 18.03.83 – 18.03.84 – 9.03.86 – 5.04.87 – 6.04.88 – 24.03.89 – 22.03.90 – 24.03.91 – 23.03.92 – 17.03.93 – 20.03.94 – 6.04.96 – 3.04.97 – 5.04.98 – 26.03.99 – 26.03.00 – 17.03.01 – 23.03.02 – 30.03.03 – 27.03.04 – 26.03.06.

Ciconia ciconia перша зустріч

26.03.70 – 24.03.73 – 31.03.74 – 28.03.77 – 26.03.78 – 23.03.79 – 2.04.80 – 26.03.81 – 3.04.82 – 5.04.83 – 4.04.84 – 29.03.86 – 3.04.87 – 29.03.88 – 26.03.89 – 26.03.90 – 1.04.91 – 21.03.92 – 25.03.93 – 25.03.94 – 29.03.95 – 6.04.96 – 5.04.97 – 21.03.98 – 25.03.99 – 25.03.00 – 29.03.02 – 28.03.03 – 26.03.04 – 1.04.05 – 23.03.06.

C. nigra перша зустріч 5.04.92.*Anser anser*, *A. albifrons*, *A. fabalis* перша зустріч

2.04.67 – 29.03.72 – 2.04.73 – 31.03.74 – 6.03.75 – 13.03.77 – 26.03.78 – 27.03.79 – 1.04.80 – 15.03.81 – 26.03.82 – 14.03.83 – 17.03.84 – 30.03.87 – 26.03.88 – 19.03.89 – 23.02.90 – 16.03.91 – 15.03.92 – 20.03.93 – 15.03.94 – 3.03.95 – 1.04.96 – 28.02.97 – 11.03.98 – 7.03.99 – 2.03.00 – 18.02.01 – 3.02.02 – 16.03.03 – 26.02.04 – 1.04.05 – 30.03.06.

A. erythropus перша зустріч 24.03.92 – 28.03.94.*Cygnus olor* перша зустріч

1.04.79 – 17.03.84 – 5.03.90 – 22.02.91 – 5.04.92 – 14.03.93 – 21.03.94 – 7.03.95 – 6.03.99 – 25.03.00 – 7.03.01 – 18.03.02 – 10.04.03.

C. cygnus перша зустріч 6.03.99.*Anas platyrhynchos* початок прольоту

30.03.70 – 23.03.73 – 19.03.74 – 8.03.75 – 3.04.76 – 22.03.77 – 19.03.78 – 21.03.79 – 4.04.80 – 15.03.81 – 21.03.82 – 18.03.83 – 25.03.84 – 6.04.87 – 18.03.88 – 26.02.89 – 23.02.90 – 20.03.91 – 7.03.92 – 21.03.93 – 3.03.95 – 11.03.98 – 26.03.99 – 4.03.02 – 25.03.05.

A. crecca перша зустріч

24.03.74 – 8.04.76 – 29.03.77 – 11.04.78 – 12.04.80 – 16.04.81 – 2.04.82 – 28.03.84 – 3.04.85 – 14.04.87 – 25.03.88 – 21.03.89 – 5.03.90 – 24.03.91.

A. strepera перша зустріч 6.04.90.*A. penelope* перша зустріч

31.03.73 – 28.03.74 – 3.04.76 – 22.03.77 – 28.03.78 – 12.04.79 – 9.04.80 – 31.03.81 – 31.03.82 – 23.03.83 – 28.03.84 – 6.04.88 – 21.03.89 – 5.03.90 – 22.03.91 – 20.03.92 – 21.03.93 – 1.04.94 – 7.04.96 – 15.03.97 – 8.04.98 – 8.04.99 – 18.03.02 – 2.04.05.

A. acuta перша зустріч

31.03.73 – 30.03.75 – 9.04.76 – 22.03.77 – 30.03.78 – 22.03.79 – 9.04.80 – 22.03.83 – 14.04.87 – 15.03.89 – 17.03.90 – 24.03.91 – 26.03.92 – 30.03.02.

A. querquedula перша зустріч

2.04.69 – 4.04.70 – 3.04.73 – 24.03.74 – 27.03.75 – 3.04.76 – 22.03.77 – 28.03.78 – 22.03.79 – 3.04.80 – 7.04.81 – 28.03.82 – 23.03.83 – 1.04.84 – 3.04.85 – 30.03.86 – 30.03.87 – 25.03.88 – 21.03.89 – 18.03.90 – 24.03.91 – 20.03.92 – 1.04.93 – 7.04.96 – 3.04.97 – 2.04.00 – 30.03.02.

A. clypeata перша зустріч

31.03.74 – 29.03.75 – 28.03.77 – 16.04.78 – 2.04.79 – 21.04.80 – 16.04.81 – 13.04.82 – 11.04.84 – 19.04.87 – 17.04.89 – 18.03.90 – 8.04.91 – 13.04.93 – 13.04.94 – 10.04.02.

Aythya ferina перша зустріч

31.03.74 – 29.03.75 – 8.04.76 – 27.03.77 – 28.03.78 – 1.04.79 – 13.04.80 – 28.03.81 – 31.03.82 – 30.03.83 – 31.03.84 – 1.04.86 – 4.04.88 – 15.03.89 – 17.03.90 – 4.04.91 – 1.04.93 – 18.03.02.

A. nyroca перша зустріч 11.04.84.

A. fuligula перша зустріч

28.04.70 – 5.04.75 – 17.04.76 – 3.04.77 – 23.04.78 – 21.04.80 – 25.04.82 – 19.04.83 – 11.04.84 – 29.04.86 – 26.04.87 – 8.04.88 – 17.03.90 – 4.04.91 – 1.04.92 – 1.04.93 – 17.04.94 – 2.04.00 – 30.03.02.

A. marila перша зустріч

12.04.73 – 11.04.78 – 1.04.79 – 22.04.00.

Vescephala clangula перша зустріч

31.03.73 – 29.03.75 – 14.04.76 – 28.03.77 – 11.04.78 – 29.03.79 – 1.04.82 – 30.03.87 – 15.03.89 – 19.03.90 – 24.03.91 – 7.04.96 – 9.04.01.

Mergus albellus перша зустріч

9.04.76 – 13.04.78 – 28.03.81 – 29.03.87 – 3.04.93 – 16.04.02.

M. serrator перша зустріч

5.05.71 – 23.04.78 – 7.04.79 – 5.05.81 – 4.05.83 – 13.05.86 – 19.04.92.

M. merganser перша зустріч

2.05.73 – 9.05.75 – 3.04.92 – 29.03.03.

Pandion haliaetus перша зустріч

13.04.69 – 12.04.74 – 10.04.77 – 28.03.79 – 5.04.80 – 18.04.81 – 25.03.90 – 1.04.92 – 17.04.93 – 10.04.94 – 7.04.96.

Pernis apivorus перша зустріч 28.04.75 – 19.05.98.

Milvus migrans перша зустріч

7.04.67 – 30.03.70 – 9.04.76 – 30.03.78 – 28.03.79 – 24.03.80 – 3.04.83 – 30.03.84 – 13.04.85 – 14.04.87 – 12.04.88 – 13.04.89 – 8.04.91 – 4.03.92.

Circus cyaneus перша зустріч

24.03.74 – 28.03.75 – 9.04.76 – 19.03.78 – 25.03.79 – 2.04.80 – 13.03.83 – 9.03.84 – 2.04.88 – 22.03.91 – 9.03.92 – 17.03.94.

C. pygargus перша зустріч

3.04.76 – 28.03.78 – 24.03.79 – 2.04.80 – 28.03.82 – 22.03.83 – 1.04.84 –

1.04.86 – 10.04.89 – 1.04.92 – 21.03.93 – 25.03.94 – 5.03.95 – 31.03.96 – 5.04.03.

C. aeruginosus перша зустріч

6.04.78 – 12.04.79 – 12.04.80 – 11.04.82 – 4.04.83 – 11.04.84 – 6.04.85 – 10.04.86 – 6.04.88 – 10.04.89 – 12.04.91 – 25.03.92 – 4.04.93 – 25.03.94 – 2.04.97 – 12.04.98 – 17.03.02.

Accipiter gentilis початок прольоту

29.03.75 – 22.03.77 – 18.03.83 – 3.04.87 – 2.04.88 – 26.02.90 – 12.03.92 – 4.03.93 – 26.02.94 – 26.03.00.

A. nisus початок прольоту

31.03.73 – 3.04.76 – 2.04.80 – 21.03.81 – 2.04.82 – 26.03.83 – 7.03.84 – 7.04.86 – 7.04.87 – 24.03.88 – 12.03.89 – 9.03.90 – 22.03.91 – 9.03.92 – 6.03.93 – 26.02.94 – 18.03.95 – 7.03.98 – 5.04.05.

Buteo lagopus початок прольоту

30.03.70 – 27.03.75 – 31.03.76 – 13.03.77 – 19.03.78 – 22.03.79 – 25.03.80 – 17.03.81 – 28.03.82 – 16.03.83 – 7.03.84 – 24.03.85 – 23.03.86 – 14.03.88 – 25.02.89 – 26.02.90 – 22.03.91 – 29.02.92 – 2.03.93 – 26.02.94 – 5.03.95 – 28.02.98 – 6.03.00 – 31.03.03.

B. buteo перша зустріч

31.03.73 – 29.03.75 – 31.03.76 – 25.03.77 – 28.03.78 – 7.04.79 – 7.04.80 – 7.04.81 – 27.03.83 – 3.04.84 – 13.04.85 – 6.04.86 – 8.04.89 – 15.04.91 – 22.03.92 – 30.03.93 – 8.04.98 – 4.04.99 – 26.03.00 – 18.02.02 – 31.03.03 – 10.02.04 – 24.02.06.

Hieraetus pennatus перша зустріч

11.04.82 – 31.03.84 – 20.03.05.

Aquila chrysaetos початок прольоту 26.03.70 – 29.02.92.

Haliaeetus albicilla початок прольоту 26.03.87 – 24.03.91.

Falco peregrinus початок прольоту

29.03.75 – 28.03.78 – 13.04.96.

F. subbuteo перша зустріч 25.04.91.

F. columbarius початок прольоту

22.03.70 – 13.03.71 – 24.03.74 – 3.04.79 – 30.03.93.

F. vespertinus перша зустріч

27.04.76 – 3.05.78 – 7.04.80 – 5.05.84 – 7.05.96.

F. tinnunculus перша зустріч

3.04.76 – 10.04.77 – 28.03.78 – 1.04.79 – 2.04.80 – 7.04.81 – 16.03.83 – 3.04.84 – 11.04.86 – 14.04.90 – 11.04.93 – 20.03.95 – 15.02.02.

Coturnix coturnix перша зустріч (крик)

7.05.70 – 6.05.71 – 18.04.72 – 12.04.73 – 8.05.74 – 6.05.76 – 28.04.77 – 11.05.82 – 7.05.83 – 15.04.84 (візуально) – 26.04.86 – 2.05.87 – 28.04.89 – 1.05.93 – 11.05.94 – 13.05.95 – 1.05.97 – 28.04.01 – 8.05.06.

Grus grus перша зустріч

23.03.70 – 29.03.76 – 1.04.79 – 4.04.80 – 22.03.81 – 31.03.83 – 3.04.84 – 30.03.86 – 1.04.87 – 24.03.88 – 12.03.89 – 20.03.90 – 28.03.91 – 27.03.92 – 24.03.93 – 25.03.94 – 25.03.95 – 4.04.97 – 5.04.98 – 3.04.99 – 14.03.00 – 8.03.01 – 24.02.02 – 19.03.04 – 25.03.05 – 22.03.06.

Rallus aquaticus перша зустріч (крик)

14.04.76 – 8.04.77 – 7.04.79 – 26.04.80 – 28.03.81 – 18.04.86 – 17.04.94.

Porzana porzana перша зустріч (крик)

27.04.76 – 13.04.83 – 13.04.85 – 26.04.87 – 14.04.89 – 17.04.92.

P. parva перша зустріч (крик) 6.04.88 – 11.04.99.

Crex crex перша зустріч (пісня)

5.05.65 – 7.05.70 – 3.05.73 – 7.05.76 – 8.05.78 – 26.04.79 (візуально) – 12.05.80 – 9.05.82 – 9.05.84 – 4.05.85 – 9.05.86 – 2.05.87 – 10.05.88 – 23.04.89 – 3.05.90 – 9.05.91 – 7.05.93 – 4.05.94 – 8.05.95 – 8.05.96 – 4.05.97 – 4.05.98 – 2.05.99 – 9.05.00 – 16.04.01 – 4.05.02 – 10.05.03 – 3.05.04 – 12.05.06.

Gallinula chloropus перша зустріч

30.04.77 – 26.04.79 – 21.04.80 – 26.04.81 – 11.04.82 – 30.04.83 – 22.04.84 – 18.04.86 – 23.04.88 – 17.04.89 – 17.04.93 – 9.04.95 – 18.04.98.

Fulica atra перша зустріч

31.03.74 – 12.04.81 – 11.04.82 – 9.04.83 – 2.04.97 – 25.03.04 – 7.04.05.

Charadrius dubius перша зустріч

13.04.69 – 27.04.76 – 4.04.77 – 18.04.82 – 11.04.83 – 28.03.84 – 7.04.88 – 26.04.89 – 17.04.91 – 6.04.92.

Vanellus vanellus перша зустріч

19.03.70 – 18.03.74 – 8.03.75 – 31.03.76 – 20.03.77 – 15.03.78 – 22.03.79 – 1.04.80 – 12.03.81 – 13.03.82 – 16.03.83 – 18.03.84 – 30.03.86 – 1.04.87 – 24.03.88 – 12.03.89 – 9.03.90 – 20.03.91 – 9.03.92 – 18.03.93 – 19.03.94 – 5.03.95 – 31.03.96 – 10.03.97 – 26.03.00 – 14.03.01 – 2.03.02 – 28.03.03.

Tringa ochropus перша зустріч

29.03.75 – 17.04.76 – 6.04.77 – 9.04.78 – 20.04.80 – 11.04.82 – 11.04.83 – 4.04.84 – 3.04.85 – 29.03.87 – 12.04.88 – 26.03.89 – 18.04.91 – 1.04.92 – 1.04.93 – 12.04.95 – 7.04.96 – 3.04.97 – 6.04.98 – 2.04.00 – 3.04.01 – 18.03.02.

T. glareola перша зустріч

11.04.83 – 5.04.88 – 6.04.90 – 8.04.92 – 1.04.93.

T. nebularia перша зустріч

16.04.78 – 21.04.83 – 26.04.87 – 18.04.89 – 20.04.90 – 18.04.92 – 16.04.02.

T. totanus перша зустріч

30.03.70 – 31.03.74 – 28.03.75 – 3.04.76 – 3.04.77 – 26.03.78 – 3.04.79 – 7.04.80 – 27.03.81 – 4.04.82 – 26.03.83 – 28.03.84 – 3.04.85 – 1.04.86 – 29.03.87 – 28.03.88 – 19.03.89 – 22.03.90 – 24.03.91 – 26.03.92 – 30.03.93 – 28.03.94 – 18.03.02.

T. erythropus перша зустріч

11.05.81 – 3.05.88 – 10.05.89 – 20.04.90.

T. stagnatilis перша зустріч

25.04.69 – 27.04.84 – 4.04.88.

Actitis hypoleucos перша зустріч

28.04.70 – 26.04.74 – 25.04.77 – 8.04.90 – 17.04.92 – 16.04.95 – 16.04.02 – 24.04.05.

Philomachus pugnax перша зустріч

6.05.71 – 10.05.74 – 27.04.76 – 21.04.89 – 14.04.90 – 15.04.91 – 1.04.93 – 25.04.02.

Calidris alpina перша зустріч 11.04.75 – 21.04.92.

Gallinago gallinago перша зустріч

11.04.74 – 3.04.76 – 26.03.78 – 1.04.79 – 10.04.80 – 23.03.81 – 4.04.82 – 31.03.84 – 1.04.86 – 29.03.87 – 28.03.88 – 5.04.89 – 18.03.90 – 24.03.91 – 2.04.92 – 1.04.93 – 28.03.94 – 28.03.99 – 30.03.03.

G. media перша зустріч 28.04.74 – 29.04.88.

Scolopax rusticola перша зустріч

1.04.70 – 4.04.76 – 2.04.77 – 24.03.81 – 7.04.83 – 28.03.84 – 26.03.91 – 21.03.94 – 2.04.95 – 7.04.01 – 23.03.02 – 3.04.06.

Numenius arquata перша зустріч 5.04.70 – 31.03.88.

Limosa limosa перша зустріч

12.04.73 – 5.04.75 – 6.04.77 – 13.04.93.

Larus minutus перша зустріч 6.04.93.

L. ridibundus перша зустріч

5.04.70 – 29.03.73 – 22.03.74 – 28.03.75 – 3.04.76 – 27.03.77 – 28.03.78 – 28.03.79 – 7.04.80 – 23.03.81 – 30.03.82 – 25.03.83 – 28.03.84 – 3.04.85 – 30.03.86 – 1.04.87 – 24.03.88 – 15.03.89 – 5.03.90 – 24.03.91 – 17.03.92 – 24.03.93 – 25.03.94 – 23.03.95 – 2.04.96 – 21.03.97 – 1.04.98 – 26.03.00 – 18.03.02 – 25.03.05.

L. fuscus перша зустріч 11.04.83 – 1.04.93.

L. argentatus перша зустріч

5.04.70 – 14.04.81 – 16.04.84 – 21.04.87 – 21.03.89 – 1.04.93 – 1.04.94 – 3.03.95 – 10.03.99 – 26.03.00 – 21.03.01.

L. canus перша зустріч

5.04.70 – 29.03.73 – 31.03.74 – 29.03.75 – 3.04.76 – 28.03.77 – 2.04.78 – 1.04.79 – 2.04.81 – 1.04.82 – 11.04.83 – 11.04.84 – 6.04.85 – 7.04.86 – 19.04.87 – 7.04.88 – 17.03.89 – 24.03.91 – 26.03.92 – 5.04.93 – 26.03.94 – 22.03.95 – 7.04.96 – 23.03.97 – 17.03.00 – 18.03.02 – 5.04.03.

Chlidonias nigra перша зустріч

28.04.70 – 6.05.71 – 18.04.72 – 4.05.74 – 9.05.75 – 27.04.76 – 28.04.77 – 5.05.78 – 10.05.79 – 12.05.80 – 11.05.81 – 5.05.82 – 30.04.83 – 30.04.84 –

4.05.85 – 10.04.86 – 10.05.87 – 14.05.88 – 8.05.92 – 27.04.93 – 8.05.94 – 8.05.95 – 29.04.96 – 4.05.97 – 8.05.98 – 2.05.01 – 25.04.02.

Ch. leucoptera перша зустріч

6.05.71 – 2.05.73 – 8.05.74 – 4.05.75 – 30.04.77 – 5.05.78 – 4.05.83 – 5.05.84 – 10.05.87 – 14.05.88 – 3.05.92 – 27.04.93 – 11.05.94 – 11.05.95 – 7.05.96 – 9.05.97 – 1.05.01 – 25.04.02.

Ch. hybrida перша зустріч

6.04.92 – 27.04.93 – 8.05.96.

Sterna hirundo перша зустріч 14.05.95.

S. albifrons перша зустріч 13.05.86 – 13.05.89.

Columba palumbus перша зустріч

27.03.76 – 27.03.77 – 5.04.79 – 28.03.81 – 18.03.83 – 11.04.84 – 3.04.85 – 19.04.87 – 21.03.89 – 18.03.90 – 5.04.91 – 25.03.93 – 25.03.94 – 5.03.95 – 3.04.97 – 28.03.98 – 30.03.99 – 16.03.00 – 29.03.01 – 24.03.02 – 31.03.04 – 26.03.06.

C. oenas перша зустріч

3.04.76 – 12.03.78 – 28.03.82 – 24.02.84 – 10.03.89 – 22.03.91.

Streptopelia turtur перша зустріч (пісня)

1.05.67 – 27.04.69 – 30.04.70 – 2.05.73 – 27.04.76 – 2.05.77 – 30.04.79 – 29.04.80 – 2.05.83 – 2.05.84 – 27.04.86 – 2.05.87 – 6.05.91 – 8.05.92 – 4.05.93 – 28.04.94 – 20.04.96 – 29.04.97 – 27.04.98 – 29.04.99 – 29.04.00 – 9.05.01 – 11.05.02 – 9.05.03 – 2.05.04 – 30.04.05 – 20.04.06.

Cuculus canorus перша зустріч (пісня)

1.05.67 – 19.04.69 – 2.05.70 – 3.05.74 – 18.04.76 – 30.04.77 – 6.05.78 – 26.04.79 – 26.04.80 – 26.04.81 – 7.05.82 – 30.04.83 – 5.05.84 – 21.04.85 – 22.04.86 – 29.04.87 – 1.05.88 – 13.04.89 – 15.04.90 – 24.04.91 – 26.04.92 – 27.04.93 – 18.04.94 – 27.04.95 – 30.04.96 – 25.04.97 – 17.04.98 – 16.04.99 – 18.04.00 – 14.04.01 – 16.04.02 – 23.04.03 – 22.04.04 – 16.04.05 – 21.04.06.

Asio flammeus перша зустріч

2.04.80 – 5.04.87 – 17.03.93.

Caprimulgus europaeus перша зустріч 22.04.80 – 6.05.97.

Arus arus перша зустріч

16.05.67 – 11.05.74 – 16.05.75 – 16.05.76 – 18.05.77 – 18.05.79 – 10.05.80 – 9.05.82 – 11.05.83 – 11.05.84 – 14.05.86 – 15.05.87 – 5.05.88 – 2.05.89 – 12.05.90 – 11.05.91 – 8.05.92 – 6.05.93 – 12.05.94 – 9.05.95 – 6.05.96 – 9.05.97 – 7.05.98 – 13.05.99 – 12.05.00 – 7.05.01 – 6.05.02 – 11.05.03 – 11.05.04 – 14.05.05 – 11.05.06.

Coracias garrulus перша зустріч 13.05.69 – 30.04.80 – 8.05.92.

Alcedo atthis перша зустріч

21.04.70 – 26.04.79 – 20.04.80 – 28.04.90 – 20.04.91 – 18.04.92 – 28.04.93 – 18.04.94 – 23.04.95 – 11.04.98 – 27.03.01.

Merops apiaster перша зустріч

9.05.70 – 13.05.78 – 10.05.79 – 10.05.83 – 13.05.84 – 7.05.85 – 10.05.87 –
14.05.88 – 14.05.91 – 10.05.92 – 18.05.93 – 15.05.94 – 13.05.95 – 2.05.96 –
8.05.97 – 4.05.98 – 4.05.99 – 5.05.00 – 12.05.01 – 22.04.02 – 8.05.03 – 10.05.04
– 12.05.05 – 13.05.06.

Урира еропс перша зустріч

16.04.67 – 19.04.69 – 5.04.70 – 14.04.73 – 14.04.77 – 3.04.79 – 20.04.80 –
19.04.81 – 6.04.82 – 14.04.83 – 3.04.84 – 14.04.87 – 15.04.89 – 5.04.91 –
17.04.92 – 1.04.93 – 10.04.94 – 29.04.97 – 11.04.99 – 7.04.00 – 9.04.01 –
14.04.02 – 20.04.03 – 16.04.04.

Лунх торquilla перша зустріч (пісня)

16.04.67 – 19.04.69 – 21.04.70 – 11.04.72 – 18.04.76 – 11.04.77 – 14.04.79 –
12.04.81 – 20.04.82 – 22.04.83 – 15.04.84 – 17.04.85 – 8.04.86 – 23.04.88 –
14.04.90 – 17.04.91 – 25.04.92 – 23.04.93 – 14.04.94 – 22.04.95 – 14.04.96 –
26.04.97 – 17.04.98 – 3.04.99 – 2.04.00 – 7.04.01 – 14.04.02 – 19.04.03 –
18.04.04 – 16.04.05 – 20.04.06.

Riparia riparia перша зустріч

4.05.74 – 7.05.82 – 27.04.83 – 8.05.84 – 10.05.87 – 2.05.88 – 5.05.89 – 4.05.92
– 9.05.97 – 25.04.98 – 30.04.01.

Hirundo rustica перша зустріч

17.04.67 – 24.04.69 – 21.04.70 – 21.04.74 – 25.04.76 – 16.04.77 – 18.04.78 –
23.04.79 – 21.04.80 – 22.04.81 – 13.04.82 – 23.04.83 – 22.04.84 – 23.04.87 –
20.04.88 – 17.04.89 – 14.04.90 – 15.04.91 – 16.04.92 – 13.04.93 – 11.04.94 –
16.04.95 – 19.04.96 – 25.04.97 – 17.04.98 – 11.04.99 – 15.04.00 – 14.04.01 –
14.04.02 – 13.04.03 – 21.04.04 – 25.04.05 – 15.04.06.

Delichon urbica перша зустріч

23.04.67 – 24.04.73 – 24.04.76 – 4.05.77 – 7.05.78 – 5.05.82 – 27.04.83 –
5.05.84 – 4.05.85 – 7.05.86 – 26.04.87 – 2.05.88 – 4.05.89 – 29.04.90 – 25.04.91
– 22.04.92 – 24.04.93 – 19.04.94 – 28.04.96 – 25.04.97 – 26.04.98 – 18.04.99 –
19.04.00 – 16.04.01 – 7.05.03 – 29.04.05 – 12.05.06.

Calandrella cinerea перша зустріч (пісня)

31.03.74 – 12.04.75 – 4.04.77 – 5.04.87 – 25.04.88 – 13.04.89 – 17.04.90 –
16.04.94.

Eremophila alpestris остання зустріч

22.03.70 – 2.04.80 – 1.04.87.

Lullula arborea перша зустріч

19.03.70 – 15.03.72 – 18.03.81 – 16.03.83 – 4.04.87 – 28.03.88 – 9.03.90 –
22.03.91 – 29.03.92 – 28.03.93 – 25.03.94 – 11.03.95 – 31.03.97 – 7.03.99 –
26.03.00 – 28.03.02.

Alauda arvensis перша зустріч

1.04.69 – 19.03.70 – 15.03.72 – 24.03.73 – 3.03.74 – 7.03.75 – 29.03.76 –

12.03.77 – 12.03.78 – 16.03.79 – 1.04.80 – 14.03.81 – 13.03.82 – 16.03.83 – 21.03.84 – 27.03.85 – 30.03.87 – 18.03.88 – 26.02.89 – 24.02.90 – 16.03.91 – 3.03.92 – 14.03.93 – 16.03.94 – 26.02.95 – 29.03.96 – 1.03.97 – 22.02.98 – 2.03.99 – 5.03.00 – 5.03.01 – 18.02.02 – 15.03.03 – 9.03.04 – 27.03.05 – 8.03.06.

Anthus campestris перша зустріч (пісня)

6.05.78 – 5.05.84 – 2.05.88 – 22.04.89 – 4.05.91 – 29.04.92 – 30.04.97 – 17.04.98.

A. trivialis перша зустріч (пісня)

14.04.77 – 26.04.81 – 18.04.82 – 11.04.84 – 14.04.87 – 17.04.88 – 15.04.89 – 15.04.90 – 17.04.91 – 17.04.92 – 26.04.93 – 14.04.94 – 21.04.95 – 20.04.96 – 26.04.97 – 25.04.98 – 5.04.99 – 10.04.00 – 11.04.01 – 14.04.02 – 18.04.04 – 24.04.05.

A. pratensis перша зустріч

2.04.77 – 19.03.78 – 1.04.80 – 28.03.82 – 24.03.83 – 31.03.84 – 1.04.87 – 25.03.88 – 9.03.90 – 24.03.91 – 25.03.93 – 19.03.94 – 5.03.95 – 29.03.98 – 14.03.01.

A. cervinus перша зустріч 22.03.79.

Motacilla flava перша зустріч

17.04.67 – 13.04.69 – 5.04.70 – 21.04.73 – 21.04.74 – 3.04.75 – 9.04.76 – 10.04.77 – 17.04.78 – 12.04.79 – 12.04.80 – 22.04.81 – 13.04.82 – 11.04.83 – 11.04.84 – 26.04.87 – 17.04.88 – 15.04.89 – 15.04.90 – 14.04.91 – 30.03.92 – 22.03.93 – 5.04.94 – 23.04.96 – 28.04.97 – 10.04.98 – 10.04.99 – 11.04.01 – 10.04.02 – 16.04.04 – 24.04.05.

M. citreola перша зустріч 5.04.70 – 9.04.93 – 10.04.06.

M. alba перша зустріч

2.04.69 – 22.03.70 – 31.03.73 – 18.03.74 – 14.03.75 – 31.03.76 – 22.03.77 – 15.03.78 – 22.03.79 – 1.04.80 – 23.03.81 – 30.03.82 – 22.03.83 – 16.03.84 – 31.03.85 – 4.04.87 – 24.03.88 – 19.03.89 – 18.03.90 – 22.03.91 – 21.03.92 – 23.03.93 – 25.03.94 – 19.03.95 – 30.03.96 – 26.03.97 – 28.03.98 – 13.03.99 – 26.03.00 – 14.03.01 – 14.03.02 – 31.03.03 – 20.03.04 – 4.04.05 – 28.03.06.

Lanius collurio перша зустріч

12.05.67 – 5.05.68 – 30.04.70 – 11.05.71 – 6.05.72 – 7.05.73 – 9.05.74 – 8.05.75 – 6.05.76 – 5.05.77 – 5.05.78 – 6.05.79 – 7.05.80 – 5.05.81 – 9.05.82 – 6.05.83 – 9.05.84 – 3.05.85 – 10.05.86 – 5.05.87 – 12.05.88 – 30.04.89 – 6.05.90 – 4.05.91 – 7.05.92 – 8.05.93 – 13.05.94 – 13.05.95 – 8.05.96 – 26.04.97 – 4.05.98 – 2.05.01 – 4.05.02 – 10.05.03 – 9.05.04 – 9.05.05 – 13.05.06.

L. minor перша зустріч

12.05.67 – 7.05.70 – 8.05.76 – 10.05.81 – 13.05.82 – 8.05.84 – 13.05.86 – 8.05.88 – 12.05.89 – 8.05.92 – 21.05.93 – 13.05.94 – 9.05.96 – 14.05.04 – 17.05.05.

L. excubitor остання зустріч

2.04.73 – 31.03.74 – 5.04.78 – 7.04.79 – 2.04.81 – 3.04.82 – 20.03.83 – 9.03.84

– 6.04.85 – 28.03.88 – 19.03.89 – 24.03.91 – 6.04.02 – 31.03.03.

Oriolus oriolus перша зустріч (пісня)

12.05.67 – 7.05.70 – 12.05.74 – 10.05.78 – 7.05.80 – 11.05.81 – 11.05.82 – 3.05.83 – 8.05.84 – 3.05.85 – 13.05.86 – 10.05.87 – 12.05.88 – 3.05.90 – 6.05.91 – 7.05.92 – 4.05.93 – 2.05.94 – 4.05.96 – 26.04.97 – 4.05.98 – 5.05.99 – 5.05.00 – 29.04.01 – 9.05.03 – 9.05.04 – 8.05.05.

Sturnus vulgaris перша зустріч

23.02.67 – 13.03.70 – 21.03.72 – 28.02.73 – 13.03.74 – 15.03.75 – 14.03.76 – 4.03.77 – 16.03.78 – 13.03.79 – 2.04.80 – 20.03.81 – 14.03.82 – 14.03.83 – 11.03.84 – 28.03.85 – 18.03.87 – 24.03.88 – 1.03.89 – 25.02.90 – 24.03.91 – 20.03.92 – 21.03.93 – 19.03.94 – 3.03.95 – 31.03.96 – 13.03.97 – 6.03.98 – 5.03.99 – 14.03.00 – 9.03.01 – 10.03.02 – 10.03.03 – 2.03.04 – 26.03.06.

Corvus monedula початок прольоту 22.03.79 – 24.03.88 – 22.03.91.

C. frugilegus поява біля гнізд

24.02.70 – 21.03.72 – 10.03.74 – 31.03.76 – 4.03.77 – 21.03.79 – 1.04.80 – 18.03.81 – 14.03.82 – 16.03.83 – 13.03.87 – 16.03.88 – 3.03.89 – 24.02.90 – 19.03.91 – 11.03.92 – 6.03.94 – 21.02.95 – 2.03.97 – 26.02.98 – 2.03.99 – 19.02.00 – 27.02.01 – 22.02.02 – 12.03.03 – 16.03.04 – 9.03.05 – 14.03.06.

Bombycilla garrulus остання зустріч

9.03.72 – 28.02.73 – 10.04.74 – 10.04.75 – 10.04.76 – 2.05.78 – 16.04.79 – 28.03.82 – 2.05.83 – 8.04.84 – 24.04.85 – 1.05.87 – 10.04.88 – 12.04.89 – 14.04.90 – 7.04.91 – 16.03.92 – 3.05.93 – 26.04.94 – 21.04.95 – 20.04.96 – 20.04.97 – 1.04.98 – 12.04.99 – 28.03.00 – 6.04.01 – 21.04.02 – 29.02.04 – 14.03.05.

Troglodytes troglodytes перша зустріч

30.03.70 – 5.03.71 – 21.03.72 – 31.03.76 – 22.03.92 – 7.03.93 – 8.04.98 – 18.02.01.

Locustella luscinioides перша зустріч (пісня)

3.05.73 – 29.04.74 – 24.04.75 – 27.04.76 – 30.04.77 – 22.04.78 – 17.04.79 – 20.04.80 – 24.04.81 – 29.04.82 – 21.04.83 – 22.04.84 – 26.04.85 – 1.05.87 – 17.04.89 – 20.04.91 – 27.04.93 – 17.04.94 – 28.04.97 – 17.04.99 – 17.04.00 – 22.04.01 – 25.04.02 – 27.04.03 – 16.04.04.

L. fluviatilis перша зустріч (пісня)

9.05.70 – 17.05.72 – 7.05.78 – 26.04.79 – 18.05.82 – 17.05.84 – 9.05.86 – 14.05.91 – 13.05.92 – 18.05.93 – 16.05.94 – 13.05.95 – 13.05.96 – 15.05.97 – 19.05.98 – 13.05.99 – 22.05.00 – 11.05.01.

Acrocephalus schoenobaenus перша зустріч (пісня)

7.05.74 – 7.05.75 – 27.04.76 – 30.04.77 – 6.05.78 – 5.05.81 – 5.05.82 – 27.04.83 – 5.05.84 – 4.05.85 – 13.05.86 – 10.05.87 – 12.05.88 – 22.04.89 – 27.04.93.

A. palustris перша зустріч (пісня)

8.05.74 – 30.04.77 – 18.05.93 – 18.05.95 – 15.05.96 – 4.05.97 – 12.05.98 –

19.05.99 – 17.05.00 – 12.05.01 – 18.05.02 – 14.05.04.

A. scirpaceus перша зустріч (пісня)

11.05.93 – 11.05.94 – 29.04.96 – 8.05.98.

A. arundinaceus перша зустріч (пісня)

8.05.74 – 9.05.86 – 7.05.87 – 7.05.89 – 8.05.92 – 7.05.93 – 8.05.94 – 11.05.95 – 8.05.96 – 4.05.97 – 12.05.01 – 25.04.02.

Hippolais icterina перша зустріч (пісня)

10.05.69 – 8.05.72 – 7.05.73 – 17.05.76 – 10.05.78 – 18.05.80 – 19.05.81 – 11.05.82 – 7.05.83 – 8.05.84 – 12.05.85 – 22.05.86 – 21.05.87 – 15.05.88 – 13.05.89 – 11.05.90 – 14.05.91 – 14.05.92 – 16.05.93 – 15.05.94 – 18.05.95 – 7.05.96 – 11.05.97 – 5.05.98 – 10.05.99 – 14.05.00 – 9.05.01 – 14.05.03 – 11.05.04 – 16.05.05.

Sylvia nisoria перша зустріч

5.05.79 – 8.05.84 – 10.05.86 – 8.05.88 – 7.05.89 – 7.05.90 – 4.05.91 – 4.05.93 – 29.04.94 – 29.04.95 – 9.05.98 – 13.05.99 – 2.05.01 – 10.05.03 – 6.05.04 – 15.05.06.

S. atricapilla перша зустріч (пісня)

1.05.67 – 27.04.69 – 30.04.70 – 6.05.74 – 20.04.75 – 1.05.79 – 29.04.80 – 6.05.81 – 23.04.83 – 9.05.84 – 27.04.86 – 14.05.87 – 7.05.89 – 28.04.90 – 28.04.91 – 28.04.92 – 29.04.93 – 29.04.94 – 30.04.95 – 30.04.96 – 29.04.97 – 25.04.98 – 19.04.99 – 17.04.00 – 17.04.01 – 24.04.02 – 2.05.03 – 17.04.04 – 29.04.05 – 20.04.06.

S. borin перша зустріч (пісня)

4.05.83 – 17.05.93 – 13.05.96 – 20.05.97 – 5.05.98 – 14.05.99 – 16.05.00 – 8.05.02 – 10.05.03 – 9.05.04 – 9.05.05 – 15.05.06.

S. communis перша зустріч (пісня)

27.04.69 – 6.05.77 – 7.05.78 – 6.05.81 – 5.05.82 – 7.05.83 – 8.05.84 – 29.04.86 – 15.05.87 – 3.05.88 – 26.04.89 – 7.05.90 – 4.05.91 – 8.05.92 – 8.05.94 – 6.05.97 – 8.05.98 – 2.05.01 – 3.05.02 – 3.05.04 – 3.05.05 – 29.04.06.

S. curruca перша зустріч (пісня)

23.04.67 – 16.04.72 – 18.04.73 – 20.04.75 – 27.04.76 – 22.04.77 – 29.04.78 – 26.04.80 – 29.04.81 – 28.04.82 – 18.04.83 – 28.04.84 – 26.04.85 – 19.04.86 – 2.05.87 – 27.04.88 – 25.04.89 – 22.04.90 – 23.04.91 – 26.04.92 – 26.04.93 – 18.04.94 – 25.04.95 – 27.04.96 – 18.04.98 – 19.04.99 – 16.04.00 – 20.04.01 – 21.04.02 – 21.04.04 – 21.04.06.

Phylloscopus trochilus перша зустріч (пісня)

19.04.69 – 13.04.70 – 26.04.74 – 18.04.76 – 23.04.77 – 20.04.78 – 26.04.80 – 30.04.81 – 20.04.82 – 21.04.83 – 22.04.84 – 25.04.85 – 18.04.86 – 2.05.87 – 1.05.88 – 22.04.89 – 21.04.90 – 18.04.91 – 24.04.92 – 26.04.93 – 15.04.94 – 25.04.95 – 26.04.96 – 26.04.97 – 12.04.98 – 5.05.99 – 2.05.00 – 12.04.01 – 24.04.02 – 17.04.03 – 24.04.05 – 19.04.06.

Ph. collybita перша зустріч (пісня)

6.04.69 – 9.04.70 – 16.04.74 – 4.04.77 – 6.04.78 – 1.04.79 – 4.04.80 – 9.04.81 – 13.04.82 – 26.03.83 – 7.04.84 – 7.04.86 – 14.04.87 – 14.04.89 – 13.04.90 – 13.04.91 – 5.04.92 – 2.04.93 – 31.03.94 – 15.04.95 – 14.04.96 – 19.04.97 – 9.04.98 – 9.04.99 – 6.04.00 – 4.04.01 – 1.04.02 – 13.04.03 – 11.04.04 – 17.04.05 – 17.04.06.

Ph. sibilatrix перша зустріч (пісня)

23.04.67 – 2.05.69 – 29.04.70 – 2.05.74 – 24.04.76 – 3.05.77 – 2.05.78 – 12.05.80 – 2.05.81 – 4.05.82 – 26.04.83 – 28.04.84 – 1.05.86 – 12.05.87 – 1.05.88 – 29.04.89 – 27.04.90 – 21.04.91 – 23.04.92 – 29.04.93 – 15.04.94 – 29.04.95 – 27.04.96 – 2.05.97 – 24.04.98 – 6.05.99 – 2.05.00 – 22.04.01 – 21.04.02 – 3.05.03 – 3.05.04.

Ph. trochiloides перша зустріч (пісня)

19.05.80 – 11.05.81 – 20.05.86 – 24.05.88 – 15.05.89 – 20.05.95 – 11.05.96 – 11.05.97.

Regulus regulus остання зустріч

13.04.67 – 2.04.72 – 26.03.78 – 1.04.80 – 22.03.92 – 25.04.93 – 4.04.94 – 27.04.97 – 8.04.98 – 21.04.04.

Ficedula hypoleuca перша зустріч

12.04.67 – 27.04.74 – 28.04.79 – 26.04.80 – 8.05.86 – 17.04.92 – 20.04.93 – 1.05.94 – 24.04.98 – 27.04.99.

F. albicollis перша зустріч

25.04.69 – 17.04.77 – 1.04.79 – 30.04.81 – 22.04.84 – 13.04.85 – 18.04.86 – 3.05.87 – 21.04.91 – 9.04.92 – 14.04.93 – 15.04.94 – 11.04.95 – 21.04.96 – 25.04.97 – 15.04.98 – 7.04.00 – 16.04.01 – 19.04.02 – 18.04.04 – 21.04.05 – 17.04.06.

F. parva перша зустріч (пісня)

9.05.84 – 7.05.91 – 13.05.92 – 10.05.93 – 13.05.94 – 9.05.96 – 11.05.97 – 8.05.98 – 21.05.99 – 9.05.00 – 1.05.06 (візуально).

Muscicapa striata перша зустріч

18.05.67 – 22.05.74 – 15.05.82 – 8.05.91 – 13.05.92 – 18.05.93 – 6.05.96 – 4.05.98.

Saxicola rubetra перша зустріч

28.04.67 – 17.04.78 – 20.04.80 – 20.04.82 – 25.04.83 – 22.04.84 – 28.04.86 – 1.05.87 – 20.04.88 – 17.04.89 – 28.04.91 – 22.04.92 – 27.04.93 – 30.04.94 – 24.04.95 – 30.04.96 – 28.04.97 – 29.04.98 – 29.04.00 – 25.04.02 – 27.04.03 – 29.04.04 – 29.04.05.

S. torquata перша зустріч

2.04.73 – 6.04.75 – 30.03.77 – 7.04.79 – 10.04.80 – 14.04.81 – 4.04.84 – 1.04.86 – 5.04.87 – 6.04.88 – 21.03.89 – 29.03.90 – 29.03.91 – 12.04.95 – 7.04.96 – 16.03.02.

Oenanthe oenanthe перша зустріч

16.04.67 – 30.03.70 – 12.04.73 – 31.03.74 – 5.04.75 – 17.04.76 – 3.04.77 –
13.04.78 – 12.04.79 – 2.04.80 – 13.04.81 – 5.04.83 – 31.03.84 – 7.04.86 –
16.04.87 – 8.04.88 – 8.04.89 – 5.04.91 – 3.04.92 – 17.04.93 – 9.04.94 – 7.04.96
– 9.04.98 – 9.04.99 – 10.04.01.

Oe. isabellina перша зустріч

24.04.88 – 20.04.89 – 21.04.90 – 15.04.91.

Phoenicurus phoenicurus перша зустріч

14.04.67 – 20.04.80 – 30.04.86 – 7.04.91 – 6.04.92 – 26.04.96 – 29.04.97 –
21.04.02.

Ph. ochruros перша зустріч (пісня)

2.04.80 – 13.04.82 – 9.04.83 – 20.04.86 – 21.04.87 – 13.04.88 – 14.04.89 –
29.03.90 – 7.04.91 – 6.04.92 – 7.04.93 – 5.04.94 – 13.04.95 – 8.04.96 – 2.04.97
– 9.04.98 – 30.03.99 – 2.04.00 – 14.03.01 (візуально) – 16.03.02 – 5.04.03 –
11.04.04 – 26.03.06.

Erithacus rubecula перша зустріч

30.03.70 – 24.03.72 – 30.03.74 – 30.03.75 – 26.03.77 – 1.04.79 – 3.04.80 –
29.03.81 – 10.04.82 – 5.04.86 – 25.03.90 – 30.03.91 – 29.03.92 – 1.04.93 –
25.03.94 – 25.03.95 – 11.04.96 – 9.04.97 – 8.04.98 – 27.03.99 – 1.04.00 –
20.03.01 – 17.03.02 – 12.04.03 – 21.03.04 – 5.04.05 – 29.03.06.

Luscinia luscinia перша зустріч (пісня)

25.04.69 – 21.04.70 – 29.04.75 – 24.04.77 – 2.05.78 – 26.04.79 – 20.04.80 –
29.04.81 – 1.05.83 – 5.05.84 – 24.04.85 – 25.04.86 – 3.05.87 – 27.04.88 –
24.04.89 – 24.04.90 – 22.04.91 – 25.04.92 – 29.04.93 – 26.04.94 – 22.04.95 –
29.04.96 – 26.04.97 – 22.04.98 – 25.04.99 – 24.04.00 – 23.04.01 – 20.04.02 –
2.05.03 – 29.04.04 – 2.05.05 – 22.04.06.

L. svecica перша зустріч

12.04.67 – 13.04.69 – 10.04.70 – 14.04.73 – 10.04.75 – 9.04.76 – 3.04.77 –
2.04.78 – 3.04.79 – 3.04.80 – 12.04.81 – 8.04.82 – 31.03.83 – 4.04.84 – 7.04.86
– 19.04.87 – 5.04.88 – 14.04.91 – 16.04.92 – 9.04.93 – 6.04.94 – 12.04.95 –
14.04.96 – 25.04.97 – 9.04.98 – 2.04.00 – 9.04.01 – 12.04.02 – 16.04.04 –
10.04.06.

Turdus pilaris початок прольоту

13.03.70 – 31.03.74 – 3.04.76 – 22.03.77 – 15.03.78 – 21.03.79 – 2.04.80 –
7.04.81 – 4.04.82 – 24.03.83 – 1.04.86 – 30.03.87 – 2.03.88 – 5.03.89 – 22.03.91
– 9.03.92 – 9.03.93 – 19.03.94 – 4.04.95 – 1.04.97 – 11.03.98 – 28.03.99 –
2.04.00 – 18.03.02 – 27.03.03 – 20.03.04 – 2.04.06.

T. merula перша зустріч

30.03.70 – 30.03.75 – 27.03.77 – 5.03.78 – 7.04.80 – 9.04.81 – 4.04.82 – 7.04.83
– 19.04.87 – 24.03.88 – 20.03.90 – 26.03.91 – 28.03.92 – 15.03.93 – 21.03.94 –

18.03.95 – 3.04.96 – 31.03.97 – 7.04.98 – 27.03.99 – 2.04.00 – 17.03.01 – 11.03.02 – 21.03.04 – 5.04.05 – 29.03.06.

T. iliacus перша зустріч (пісня)

12.04.67 – 6.04.73 – 10.04.76 – 28.03.81 – 11.04.82 – 28.03.87 – 8.04.89 – 30.03.91 – 9.04.93 – 1.04.94 – 27.03.99.

T. philomelos перша зустріч

24.03.74 – 30.03.75 – 3.04.76 – 27.03.77 – 19.03.78 – 21.03.79 – 2.04.80 – 24.03.81 – 28.03.83 – 31.03.84 – 3.04.85 – 30.03.86 – 5.04.87 – 28.03.88 – 21.03.89 – 20.03.90 – 29.03.91 – 26.03.92 – 23.03.93 – 26.03.94 – 19.03.95 – 4.04.96 – 31.03.97 – 29.03.98 – 26.03.99 – 26.03.00 – 17.03.01 – 3.03.02 – 31.03.03 – 20.03.04.

T. viscivorus перша зустріч

12.04.67 – 13.04.69 – 31.03.76 – 27.03.77 – 28.03.78 – 17.04.79 – 2.04.80 – 4.04.84 – 9.04.93.

Remiz pendulinus перша зустріч

3.04.77 – 2.04.78 – 1.04.79 – 9.04.80 – 26.04.81 – 15.04.84 – 4.04.93 – 22.03.94 – 9.04.98.

Fringilla coelebs перша зустріч

26.03.67 – 2.04.69 – 29.03.70 – 24.02.72 – 31.03.73 – 30.03.74 – 15.03.75 – 31.03.76 – 13.03.77 – 26.03.78 – 21.03.79 – 1.04.80 – 16.03.81 – 28.03.82 – 18.03.83 – 30.03.84 – 31.03.85 – 4.04.87 – 18.03.88 – 12.03.89 – 17.03.90 – 24.03.91 – 15.03.92 – 5.03.93 – 19.03.94 – 4.03.95 – 23.03.96 – 22.03.97 – 11.03.98 – 23.03.99 – 17.03.00 – 10.03.01 – 2.03.02 – 27.03.03 – 3.03.04 – 14.03.05 – 21.03.06.

F. montifringilla початок прольоту

9.04.67 – 2.04.69 – 13.03.71 – 28.03.78 – 24.03.83 – 1.04.87 – 29.03.92.

Chloris chloris перша зустріч

1.04.70 – 21.03.72 – 26.03.73 – 19.03.74 – 15.03.75 – 1.04.76 – 13.03.77 – 19.03.78 – 21.03.79 – 1.04.80 – 23.03.81 – 17.03.82 – 18.03.83 – 25.03.84 – 31.03.85 – 1.04.87 – 18.03.88 – 24.03.89 – 9.03.90 – 16.03.91 – 16.03.92 – 18.03.93 – 23.03.94 – 3.03.95 – 3.04.96 – 2.03.97 – 27.02.98 – 17.03.99 – 7.03.00 – 8.03.01 – 10.03.02 – 31.03.03 – 9.03.04 – 31.03.05 – 28.03.06.

Spinus spinus остання зустріч

7.04.67 – 2.04.69 – 21.03.72 – 11.03.73 – 10.04.74 – 27.03.77 – 1.04.80 – 25.04.82 – 16.03.83 – 18.03.88 – 20.03.90 – 18.04.91 – 26.04.92 – 9.04.93 – 7.04.94 – 9.04.95 – 5.05.96 – 10.04.97 – 26.04.98 – 9.04.02 – 20.04.03 – 5.03.04 – 30.03.06.

Acanthis cannabina початок прольоту

13.03.71 – 10.03.73 – 2.03.74 – 15.03.75 – 31.03.76 – 1.03.77 – 26.03.78 – 21.03.79 – 1.04.80 – 18.03.81 – 17.03.82 – 16.03.83 – 7.03.84 – 1.04.87 – 16.03.88 – 25.02.89 – 26.02.90 – 19.03.91 – 29.02.92 – 9.03.93 – 5.03.94 –

3.03.95 – 6.03.97 – 22.02.98 – 6.03.99 – 3.03.00 – 17.02.01 – 25.02.02 – 10.03.03 – 3.03.04 – 2.03.05 – 29.03.06.

A. flammea остання зустріч

2.04.69 – 3.04.76 – 30.03.78 – 1.04.80 – 23.03.82 – 16.03.83.

Caprodacus erythrinus перша зустріч (пісня)

14.05.70 – 14.05.76 – 9.05.81 – 13.05.84 – 21.05.87 – 18.05.88 – 14.05.91 – 12.05.92 – 15.05.93 – 17.05.94 – 13.05.95 – 13.05.96 – 11.05.97 – 12.05.98 – 19.05.99 – 17.05.00 – 8.05.01 – 18.05.02 – 14.05.04 – 13.05.05.

Pyrrhula pyrrhula остання зустріч

9.04.67 – 6.04.69 – 8.04.73 – 10.03.74 – 30.03.75 – 31.03.76 – 27.03.77 – 5.04.78 – 15.04.80 – 2.04.82 – 24.03.83 – 31.03.84 – 13.04.87 – 12.03.89 – 27.03.90 – 3.04.91 – 4.04.92 – 1.04.93 – 5.04.94 – 15.04.95 – 17.04.96 – 2.04.97 – 7.04.98 – 5.04.99 – 7.04.01 – 20.04.02 – 13.04.03 – 21.03.04 – 8.04.05 – 30.03.06.

Coccothraustes coccothraustes початок прольоту

13.03.69 – 13.03.70 – 22.03.73 – 1.03.77 – 3.03.78 – 10.03.79 – 7.03.81 – 9.03.82 – 28.03.83 – 4.03.84 – 5.04.87 – 28.03.88 – 16.03.89 – 1.03.91 – 9.03.92 – 19.03.93 – 7.03.94 – 24.03.96 – 6.03.97 – 28.03.98 – 6.03.99 – 17.03.00 – 28.03.04.

Emberiza calandra перша зустріч (пісня)

10.05.82 – 12.05.88.

E. citrinella перша пісня

26.03.67 – 19.03.70 – 10.03.74 – 14.03.75 – 31.03.76 – 23.03.80 – 15.03.81 – 7.03.82 – 16.03.83 – 3.04.87 – 18.03.88 – 23.03.91 – 9.03.92 – 5.03.93 – 3.03.95 – 6.03.97 – 6.03.98 – 14.03.00 – 9.03.01 – 2.03.02 – 31.03.03 – 9.03.04 – 5.04.05.

E. schoeniclus перша зустріч

22.03.70 – 24.03.74 – 26.02.75 – 31.03.76 – 22.03.77 – 15.03.78 – 22.03.79 – 2.04.80 – 21.03.81 – 7.03.82 – 18.03.83 – 28.03.84 – 1.04.87 – 18.03.88 – 25.02.89 – 26.02.90 – 19.03.91 – 7.03.92 – 23.03.94 – 5.03.95 – 14.04.96 – 3.04.97 – 2.03.02.

E. hortulana перша пісня

1.05.70 – 3.05.77 – 6.05.78 – 29.04.80 – 5.05.82 – 27.04.83 – 2.05.84 – 4.05.85 – 27.04.88 – 22.04.89 – 28.04.92 – 4.05.93 – 1.05.96 – 29.04.04 – 29.04.05.

Подяки

За цінні відомості про перша зустріч деяких птахів автор глибоко вдячний Л.М. Басанець, І.А. Бугайову, О.В. Власенку, П.Ф. Клюєву, М.М. Кобозеву, Ю.В. Куксі, В.В. Ляху, М.Є. Матвієнку, В.В. Пархоменку, О.Д. Стаднику, М.М. Твердохлібу, а також студентам-біологам Сумського педагогічного

університету. В деяких випадках без їх дружньої допомоги навряд чи вдалося б уникнути ефекту “вихідного дня”.

ЛІТЕРАТУРА

Книш М.П. (1992): Фенологія весняної міграції птахів в околицях м. Суми за даними спостережень 1967–1992 рр. - Проблеми охорони і раціонального використання природних ресурсів Сумщини. Суми. 95-112.

*Книш М.П., Сумський педуніверситет, кафедра зоології,
вул. Роменська, 87, 40002, м. Суми, Україна (Ukraine).*

МАТЕРІАЛИ ПО ФЕНОЛОГІЇ МІГРАЦІЙ ПТАХІВ НА ПОДІЛЛІ 2. PASSERIFORMES

В.О. Новак

Materials on phenology of bird migrations in Podolia. 2. Passeriformes. – V.O. Novak. – *Avifauna of Ukraine*. 3. 2006. - Data were collected mainly in Letychiv district of Kmelnitsky region in 1990–2006. [Ukrainian].

Key words: Kmelnitsky region, migration, phenology.

Address: V.O. Novak, Goloskiv, Letychiv district, 31535, Kmelnitsky region, Ukraine.

Протягом 1990–2006 рр. нами проводилися фенологічні спостереження за весняним прильотом і осіннім відльотом птахів у центрально-східних районах (Летичівському, Деражнянському, Старосинявському, Хмельницькому) Хмельницької області. Основна частина даних зібрана в західній частині Летичівського району (околиці сіл Волосівці, Голосків, Лисогірка, Меджибіж, Митківці, Русанівці, Ставниця, Шрубків). З 1996 р. допомогу у зборі даних надавали члени Подільського клубу любителів птахів “Aves” та Подільсько-го відділення УТОП, за що я дуже їм вдячний.

За 17 років досліджень зібрані матеріали по фенології 210 видів, з яких для 180 видів дані по осінній міграції, а для 174 видів – по весняній. У попередніх публікаціях були подані матеріали по фенології негоробиних птахів (Новак, 2002), а також деякі матеріали по фенології в'юркових (Новак, 1996) і сорокопудів (Новак, 1998). В даному повідомленні наводяться дані по фенології представників ряду горобцеподібних.

Riparia riparia

Перша зустріч: 08.05.1990, 21.04.1991, 26.04.1992, 28.04.1993, 01.05.1994, 30.04.1995, 11.05.1996, 29.04.1997, 07.05.1998, 03.05.1999, 29.04.2000, 02.05.2001, 02.05.2002, 04.05.2003, 08.05.2005, 23.05.2006.

Остання зустріч: 14.09.1992, 18.09.1993, 05.09.1994, 10.09.1995, 29.09.1996, 21.09.1997, 17.09.1998, 28.08.1999, 10.09.2000, 23.09.2001, 28.09.2002, 12.09.2003, 18.09.2004, 17.09.2005.

Hirundo rustica

Перша зустріч: 15.04.1990, 15.05.1991, 24.04.1992, 07.04.1993, 07.04.1994, 15.04.1995, 04.04.1996, 25.04.1997, 04.04.1998, 09.04.1999, 17.04.2000, 05.04.2001, 14.04.2002, 13.04.2003, 01.04.2004, 16.04.2005, 07.04.2006.

Остання зустріч: 07.10.1992, 16.10.1993, 09.10.1994, 08.10.1995, 06.10.1996, 05.10.1997, 11.10.1998, 03.10.1999, 01.10.2000, 06.10.2001, 06.10.2002, 08.10.2003, 30.09.2004, 02.10.2005.

Delichon urbica

Перша зустріч: 30.04.1991, 23.04.1993, 11.05.1994, 26.04.1995, 27.04.1996, 26.04.1997, 02.05.1998, 27.04.1999, 30.04.2000, 22.04.2001, 18.04.2002, 26.04.2003, 22.04.2004, 29.04.2005, 04.05.2006.

Остання зустріч: 18.09.1992, 15.09.1993, 13.09.1994, 06.09.1995, 12.09.1996, 03.09.1997, 09.09.1998, 30.08.1999, 10.09.2000, 11.09.2001, 31.08.2002, 30.08.2003, 18.09.2004, 07.09.2005.

Lullula arborea

Перша зустріч: 14.04.1996.

Остання зустріч: 12.10.1996, 10.10.1998, 22.09.2001, 13.10.2003, 04.10.2004.

Eremophila alpestris

Приліт на зимівлю: 28.12.1992, 07.01.1997, 21.12.2002, 10.01.2004.

Остання зустріч навесні: 23.02.1997, 12.01.2003.

Alauda arvensis*

Перша зустріч: 27.02.1990, 5.03.1991, 28.02.1992, 14.03.1993, 28.02.1994, 20.02.1995, 30.03.1996, 23.02.1997, 21.02.1998, 06.03.1999, 29.02.2000, 04.03.2001, 03.02.2002, 16.03.2003, 07.03.2004, 17.03.2005, 20.03.2006.

Остання зустріч: 12.10.1992, 16.10.1993, 10.10.1994, 13.10.1995, 13.10.1996, 18.10.1997, 12.10.1998, 09.10.1999, 15.10.2000, 07.10.2001, 20.10.2002, 13.10.2003, 16.10.2004, 22.10.2005.

Anthus campestris

Остання зустріч: 16.08.2002.

A. trivialis

Перша зустріч: 09.05.1990, 03.05.1991, 26.04.1992, 24.04.1993, 24.04.1994, 10.04.1995, 20.04.1996, 27.04.1997, 18.04.1998, 18.04.1999, 21.04.2000, 22.04.2001, 18.04.2002, 28.04.2003, 17.04.2004, 22.04.2005, 30.04.2006.

Остання зустріч: 25.09.1993, 25.09.1994, 21.09.1995, 29.09.1996, 04.10.1997,

12.09.1999, 16.10.2000, 28.09.2001, 25.09.2002, 06.10.2003, 21.09.2004, 25.09.2005.

A. pratensis*

Перша зустріч: 16.04.1990, 22.03.1992, 30.03.1993, 08.03.1994, 06.03.1995, 30.03.1996, 05.04.1997, 21.03.1998, 20.03.1999, 24.03.2000, 15.03.2001, 06.03.2002, 29.03.2003, 11.04.2004, 24.03.2005, 29.03.2006.

Остання зустріч: 08.11.1992, 17.10.1993, 24.10.1994, 02.11.1995, 22.10.1996, 09.11.1997, 24.10.1998, 07.11.1999, 12.10.2001, 23.10.2002, 30.10.2003, 08.10.2004, 25.10.2005.

A. cervinus Перша зустріч: 16.05.2005.

Motacilla flava

Перша зустріч: 16.04.1990, 01.05.1991, 24.04.1992, 22.04.1993, 15.04.1994, 22.04.1995, 12.04.1996, 26.04.1997, 10.04.1998, 09.04.1999, 13.04.2000, 23.04.2001, 16.04.2002, 14.04.2003, 17.04.2004, 24.04.2005, 02.04.2006.

Остання зустріч: 26.08.1990, 26.09.1992, 10.09.1993, 24.09.1994, 09.09.1995, 06.09.1996, 06.09.1997, 05.09.1998, 03.09.1999, 23.08.2000, 09.09.2001, 12.09.2002, 12.09.2003, 15.09.2004, 22.09.2005.

M. citreola

Перша зустріч: 20.04.1994, 19.04.1996, 26.04.1997, 05.04.1998, 21.04.2000, 11.04.2004, 04.05.2005, 16.04.2006.

Остання зустріч: 14.08.1999, 17.08.2003, 19.09.2005.

M. alba

Перша зустріч: 24.03.1990, 24.03.1991, 21.03.1992, 27.03.1993, 17.03.1994, 04.03.1995, 26.03.1996, 23.03.1997, 21.03.1998, 21.03.1999, 25.03.2000, 07.03.2001, 11.03.2002, 25.03.2003, 19.03.2004, 13.03.2005, 22.03.2006.

Остання зустріч: 16.11.1991, 06.11.1992, 28.10.1993, 31.10.1994, 21.10.1995, 21.10.1996, 18.10.1997, 10.10.1998, 22.10.1999, 19.10.2000, 15.10.2001, 05.11.2002, 17.10.2003, 09.10.2004, 23.10.2005.

Lanius collurio

Перша зустріч: 19.05.1992, 13.05.1993, 11.05.1994, 09.05.1995, 05.05.1996, 01.05.1997, 09.05.1998, 07.05.1999, 14.05.2000, 11.05.2001, 06.05.2002, 09.05.2003, 10.05.2004, 12.05.2005, 28.04.2006.

Остання зустріч: 29.09.1992, 27.08.1993, 24.09.1994, 09.09.1995, 28.09.1996, 24.08.1997, 08.09.1998, 06.09.1999, 24.09.2000, 04.10.2001, 10.09.2002, 23.09.2003, 19.09.2004, 11.09.2005.

L. minor

Перша зустріч: 12.05.1991, 13.05.1995, 12.05.1996, 01.05.1997, 11.05.2001, 07.06.2005.

Остання зустріч: 28.07.2001.

L. excubitor**

Приліт на зимівлю: 16.10.1992, 22.10.1993, 24.10.1994, 21.10.1995,

02.11.1996, 18.10.1997, 08.11.1998, 28.11.1999, 19.11.2000, 07.10.2001, 30.10.2002, 08.10.2003, 27.09.2004, 28.02.2004, 01.10.2005.

Остання зустріч навесні: 28.03.1993, 19.03.1994, 19.03.1995, 29.03.1996, 08.03.1997, 05.04.1998, 20.02.2001, 23.03.2002, 02.04.2003, 05.03.2005, 02.04.2006.

Oriolus oriolus

Перша зустріч: 08.05.1990, 10.05.1991, 16.05.1992, 06.05.1993, 12.05.1994, 08.05.1995, 03.05.1996, 03.05.1997, 09.05.1998, 09.05.1999, 07.05.2000, 30.04.2001, 02.05.2001, 05.05.2002, 04.05.2003, 06.05.2004, 06.05.2005, 13.05.2006.

Остання зустріч: 28.08.1990, 08.09.1992, 15.08.1993, 04.09.1994, 13.09.1995, 25.08.1996, 15.08.1997, 21.08.1999, 13.08.2000, 25.08.2001, 22.08.2002, 23.08.2003, 30.08.2004, 26.08.2005.

Sturnus vulgaris*

Перша зустріч: 26.02.1990, 29.02.1992, 11.03.1993, 25.02.1994, 26.02.1995, 24.03.1996, 26.02.1997, 23.02.1998, 01.03.1999, 01.03.2000, 04.03.2001, 17.02.2002, 13.03.2003, 29.02.2004, 15.03.2005, 24.02.2006.

Остання зустріч: 17.11.1991, 29.10.1992, 21.11.1993, 24.10.1994, 27.10.1995, 07.11.1996, 08.11.1997, 31.10.1998, 31.10.1999, 04.11.2000, 10.11.2001, 06.11.2002, 26.10.2003, 02.11.2004, 26.10.2005.

Bombus garrulus

Приліт на зимівлю: 13.12.1990, 05.01.1996, 14.12.1997, 31.10.1999, 13.11.2000, 19.10.2001, 14.11.2004, 08.12.2005.

Остання зустріч навесні: 24.03.1991, 26.04.1992, 05.02.1993, 25.04.1994, 15.02.1995, 27.04.1996, 01.05.1997, 18.04.1999, 22.04.2000, 29.04.2001, 29.02.2004, 07.04.2005, 22.04.2006.

Prunella modularis*

Перша зустріч: 24.03.1991, 04.04.1993, 20.03.1994, 19.03.1995, 05.04.1996, 27.04.1997, 09.04.2000, 17.03.2001, 21.04.2002, 03.04.2003, 27.03.2005, 09.04.2006.

Остання зустріч: 27.10.1991, 03.11.1992, 24.10.1993, 02.11.1994, 07.11.1995, 06.10.1996, 15.10.2000, 07.10.2001, 07.10.2002, 02.11.2003, 09.10.2004, 07.10.2005.

Locustella luscinioides

Перша зустріч: 15.05.1995, 11.05.1996, 26.04.1997, 19.04.1998, 08.05.1999, 29.04.2001, 11.04.2004, 05.05.2005, 16.04.2006.

Остання зустріч: 28.07.1996, 26.07.1998, 19.08.2001.

L. fluviatilis

Перша зустріч: 30.04.1994, 11.05.1996, 17.05.1997, 31.05.1998, 11.05.2001.

Остання зустріч: 25.08.1990.

L. naevia Перша зустріч: 24.05.2003.

Acrocephalus shoenobaenus

Перша зустріч: 09.05.1990, 26.04.1993, 25.04.1994, 29.04.1995, 09.05.1996, 29.04.1997, 19.04.1998, 07.05.1999, 21.04.2000, 29.04.2001, 21.04.2002, 24.04.2004, 04.05.2005, 16.04.2006.

Остання зустріч: 29.09.1992, 12.09.1994, 02.09.1995, 25.08.1996, 21.09.1997, 25.09.1998, 26.08.1999, 21.08.2000, 16.09.2005.

A. palustris

Перша зустріч: 20.05.1992, 23.05.1993, 10.05.1994, 11.05.1995, 10.05.1996, 10.05.1997, 08.05.1998, 08.05.1999, 18.05.2001, 25.05.2002, 29.05.2003, 31.05.2004, 13.05.2006.

Остання зустріч: 14.08.1994, 02.09.1995, 12.08.1997, 19.08.2001.

A. scirpaceus

Перша зустріч: 16.05.1996, 25.05.2002, 31.05.2004.

Остання зустріч: 11.08.2005.

A. arundinaceus

Перша зустріч: 15.05.1992, 24.05.1993, 12.05.1994, 11.05.1995, 11.05.1996, 10.05.1997, 08.05.1998, 15.05.1999, 14.05.2000, 11.05.2001, 25.05.2002.

Остання зустріч: 10.09.1993, 03.09.1994, 21.09.1997, 26.08.1999, 19.08.2001, 11.08.2005.

Hippolais icterina

Перша зустріч: 02.05.1991, 22.05.1992, 15.05.1993, 29.05.1994, 09.05.1995, 04.05.1996, 08.05.1997, 12.05.1998, 07.05.1999, 06.05.2000, 06.05.2001, 30.04.2002, 11.05.2003, 10.05.2004, 19.05.2005, 20.05.2006.

Остання зустріч: 28.08.1990, 24.08.1991, 05.09.1993, 28.08.1999, 18.08.2001.

Sylvia nisoria Перша зустріч: 21.05.1999, 19.05.2006.

S. atricapilla

Перша зустріч: 08.05.1990, 27.04.1992, 29.04.1993, 01.05.1994, 29.04.1995, 30.04.1996, 29.04.1997, 18.04.1998, 18.04.1999, 03.04.2000, 22.04.2001, 02.05.2002, 04.05.2003, 24.04.2004, 24.04.2005, 27.04.2006.

Остання зустріч: 20.09.1992, 18.09.1994, 24.08.1997, 06.09.1998, 27.08.1999, 20.08.2000, 28.09.2001, 15.09.2003, 22.08.2004, 06.09.2005.

S. borin

Перша зустріч: 30.04.1994, 25.05.1995, 15.05.2006.

Остання зустріч: 24.08.1993, 07.08.2004.

S. communis

Перша зустріч: 09.05.1990, 03.05.1991, 28.04.1992, 30.04.1993, 17.04.1994, 29.04.1995, 30.04.1996, 29.04.1997, 18.04.1998, 23.04.1999, 25.04.2000, 23.04.2001, 20.04.2002, 02.05.2003, 04.05.2004, 17.04.2005, 23.04.2006.

Остання зустріч: 14.09.1992, 05.09.1993, 18.09.1994, 24.08.1995, 04.09.1998, 28.08.1999, 05.09.2000, 27.09.2001, 15.09.2002, 30.08.2003, 13.09.2004, 11.09.2005.

S. curruca

Перша зустріч: 02.05.1991, 26.04.1992, 26.04.1993, 16.04.1994, 22.04.1995, 26.04.1996, 29.04.1997, 11.04.1998, 17.04.1999, 15.04.2000, 09.04.2001, 20.04.2002, 24.04.2003, 15.04.2004, 14.04.2005, 15.04.2006.

Остання зустріч: 26.08.1990, 25.08.1992, 06.09.1998, 26.08.1999, 07.09.2003, 30.08.2004, 20.08.2005.

Phylloscopus trochilus

Перша зустріч: 30.04.1991, 25.04.1992, 24.04.1993, 13.04.1994, 22.04.1995, 19.04.1996, 26.04.1997, 18.04.1998, 10.04.1999, 19.04.2000, 16.04.2001, 18.04.2002, 21.04.2003, 18.04.2004, 16.04.2005, 16.04.2006.

Остання зустріч: 26.08.1991, 19.09.1993, 28.09.1994, 15.09.1995, 21.09.1997, 17.09.1999, 31.08.2000, 24.09.2001, 29.09.2002, 22.09.2003, 02.09.2004, 14.09.2005.

Ph. collybita

Перша зустріч: 16.04.1990, 22.03.1991, 28.03.1992, 31.03.1993, 02.04.1994, 09.04.1995, 05.04.1996, 26.04.1997, 03.04.1998, 26.03.1999, 27.03.2000, 31.03.2001, 29.03.2002, 03.04.2003, 25.03.2004, 02.04.2005, 31.03.2006.

Остання зустріч: 21.10.1991, 20.10.1992, 24.10.1993, 11.10.1994, 14.10.1995, 12.10.1996, 18.10.1997, 17.10.1998, 10.10.1999, 15.10.2000, 09.10.2001, 20.10.2002, 12.10.2003, 24.10.2004, 23.10.2005.

Ph. sibilatrix

Перша зустріч: 11.04.1991, 25.04.1992, 15.04.1993, 18.04.1994, 21.04.1995, 28.04.1996, 06.05.1997, 18.04.1998, 24.04.1999, 17.04.2000, 17.04.2001, 19.04.2002, 24.04.2003, 18.04.2004, 16.04.2005, 16.04.2006.

Остання зустріч: 29.09.1992, 04.09.1993, 18.09.1994, 09.09.1995, 08.09.1996, 24.08.1998, 19.09.1999, 02.09.2000, 20.09.2001, 11.09.2002, 23.09.2003, 28.08.2004, 17.09.2005.

Regulus regulus

Приліт на зимівлю: 21.10.1991, 11.09.1992, 26.08.1993, 19.09.1995, 26.09.1996, 08.10.1997, 23.09.1998, 11.10.1999, 27.09.2000, 23.09.2001, 28.09.2002, 07.10.2003, 04.10.2004, 08.10.2005.

Остання зустріч навесні: 28.03.1992, 21.04.1993, 01.04.1994, 15.04.1995, 27.04.1997, 06.04.1998, 20.04.1999, 31.03.2000, 04.04.2001, 24.04.2003, 06.04.2004, 02.04.2005, 10.04.2006.

Ficedula hypoleuca

Перша зустріч: 30.04.1991, 23.04.1993, 13.04.1994, 21.04.1995, 19.04.1996, 27.04.1997, 22.04.2000, 19.04.2001, 21.04.2002, 24.04.2003, 21.04.2004, 11.04.2005, 13.04.2006.

Остання зустріч: 25.08.1990, 06.09.1993, 21.08.1995, 08.09.1996, 12.09.1998, 21.08.1999, 03.09.2000, 26.08.2001, 24.08.2002, 31.08.2004.

F. albicollis

Перша зустріч: 24.04.1993, 24.04.1994, 29.04.1995, 07.04.1996, 29.04.1998, 07.05.1999, 14.05.2000, 20.04.2001, 21.04.2002, 18.05.2003, 29.04.2005, 03.05.2006.

Остання зустріч: 23.08.1996, 30.08.1999, 07.09.2003.

F. parva Перша зустріч: 15.05.1994.

Остання зустріч: 21.09.1992, 20.09.1996, 18.08.2001.

Muscicapa striata

Перша зустріч: 01.05.1991, 12.04.1992, 02.05.1993, 24.04.1994, 29.04.1995, 02.05.1996, 27.04.1997, 05.04.1998, 18.04.1999, 30.04.2000, 14.05.2001, 02.05.2002, 05.05.2003, 30.04.2004, 11.05.2005, 21.05.2006.

Остання зустріч: 20.09.1992, 22.09.1993, 05.09.1994, 24.09.1995, 06.10.1996, 05.09.1997, 11.09.1998, 07.09.1999, 09.09.2000, 19.09.2001, 17.09.2002, 12.09.2003, 27.09.2004, 08.09.2005.

Saxicola rubetra

Перша зустріч: 28.04.1993, 11.04.1994, 29.04.1995, 26.04.1996, 29.04.1997, 06.05.1998, 02.05.1999, 29.04.2000, 29.04.2001, 21.04.2002, 28.04.2003, 24.04.2004, 08.05.2006.

Остання зустріч: 10.09.1993, 12.09.1994, 09.09.1995, 26.08.1996, 26.08.1997, 17.09.1998, 26.08.1999, 03.09.2000, 30.08.2001, 26.08.2002, 29.08.2003, 23.09.2005.

S. torquata

Перша зустріч: 16.04.1990, 09.05.1993, 02.04.1994, 10.04.1995, 06.04.1996, 26.04.1997, 05.04.1998, 09.04.1999, 25.03.2001, 20.02.2002, 29.03.2003, 11.04.2004, 24.03.2005, 31.03.2006.

Остання зустріч: 29.09.1992, 13.09.1993, 22.08.1994, 31.08.1996, 24.08.1997, 25.09.1998, 12.09.1999, 21.10.2000, 28.09.2001, 18.08.2002, 05.10.2003, 29.09.2004, 04.09.2005.

Oenanthe oenanthe

Перша зустріч: 16.04.1990, 11.04.1991, 17.04.1993, 26.03.1994, 16.04.1995, 04.04.1996, 26.04.1997, 10.04.1998, 28.04.1999, 02.04.2000, 02.04.2001, 14.04.2002, 29.03.2003, 05.04.2004, 10.04.2005, 31.03.2006.

Остання зустріч: 25.08.1992, 11.09.1993, 24.08.1994, 24.08.1995, 26.08.1996, 06.09.1998, 12.09.1999, 23.08.2000, 22.08.2001, 22.08.2002, 29.08.2003, 15.08.2004, 11.08.2005.

Phoenicurus phoenicurus

Перша зустріч: 29.04.2001.

Остання зустріч: 29.09.1992, 05.09.1993, 23.09.1995, 02.10.1996, 12.09.1998, 03.09.2000, 30.09.2001, 13.09.2003.

Ph. ochruros

Перша зустріч: 15.04.1990, 07.04.1991, 25.03.1992, 30.03.1993, 26.03.1994,

29.03.1995, 30.03.1996, 26.03.1997, 03.04.1998, 27.03.1999, 23.03.2000, 17.03.2001, 10.03.2002, 29.03.2003, 19.03.2004, 24.03.2005, 21.03.2006.

Остання зустріч: 01.11.1992, 08.10.1993, 22.10.1994, 23.10.1995, 12.10.1996, 18.10.1997, 16.10.1998, 31.10.1999, 21.10.2000, 19.10.2001, 03.11.2002, 02.11.2003, 23.10.2004, 24.10.2005.

Erithacus rubecula*

Перша зустріч: 16.04.1990, 24.03.1991, 29.03.1992, 28.03.1993, 20.03.1994, 06.03.1995, 02.04.1996, 16.04.1997, 05.04.1998, 18.03.1999, 24.03.2000, 13.03.2001, 20.03.2002, 02.04.2003, 16.03.2004, 27.03.2005, 27.03.2006.

Остання зустріч: 27.10.1991, 12.11.1992, 29.10.1993, 03.11.1994, 17.11.1995, 23.10.1996, 29.10.1997, 24.11.1998, 30.10.1999, 24.10.2000, 26.10.2001, 02.12.2002, 06.11.2003, 23.10.2004, 16.10.2005.

Luscinia luscinia

Перша зустріч: 08.05.1990, 30.04.1991, 02.05.1993, 27.04.1994, 26.04.1995, 02.05.1996, 01.05.1997, 24.04.1998, 22.04.1999, 30.04.2000, 22.04.2001, 26.04.2002, 03.05.2003, 25.04.2004, 30.04.2005, 23.04.2006.

Остання зустріч: 02.09.1992, 17.08.1996, 26.08.1999, 02.09.2001, 17.08.2002, 27.08.2004.

L. svecica

Перша зустріч: 30.04.1994, 29.04.1995, 20.04.1996, 26.04.1997, 05.04.1998, 22.04.1999, 21.04.2000, 29.04.2001, 23.04.2002, 11.04.2004, 16.04.2006.

Остання зустріч: 13.09.1994, 29.09.1996, 25.09.1998.

Turdus merula*

Перша зустріч: 24.03.1990, 24.03.1991, 23.03.1992, 03.04.1993, 10.03.1994, 04.03.1995, 29.03.1996, 22.03.1997, 18.03.1998, 05.03.1999, 01.04.2000, 14.03.2001, 08.03.2002, 10.03.2003, 24.03.2004, 06.04.2005, 24.03.2006.

Остання зустріч: 20.10.1991, 10.11.1992, 20.11.1993, 25.09.1994, 23.10.1995, 21.11.1996, 24.10.1997, 18.10.1998, 31.10.1999, 02.12.2000, 06.10.2001, 04.11.2002, 13.10.2003, 16.11.2004, 20.11.2005.

Turdus iliacus

Перша зустріч: 25.03.1990, 27.03.1991, 28.03.1992, 29.03.1993, 20.03.1994, 09.04.1995, 04.04.1996, 13.04.1997, 05.04.1998, 04.04.1999, 09.04.2000, 27.03.2001, 25.03.2004, 16.04.2006.

Остання зустріч: 01.11.1992, 08.11.1993, 02.11.1994, 07.11.1995, 13.10.1996, 04.11.1997, 10.10.1999, 15.10.2000, 20.10.2001, 29.10.2002, 26.10.2005.

T. philomelos

Перша зустріч: 25.03.1990, 24.03.1991, 28.03.1992, 01.04.1993, 21.03.1994, 05.03.1995, 05.04.1996, 22.03.1997, 04.04.1998, 21.03.1999, 29.03.2000, 24.03.2001, 17.03.2002, 28.03.2003, 19.03.2004, 25.03.2005, 28.03.2006.

Остання зустріч: 25.10.1992, 26.10.1993, 12.11.1994, 31.10.1995, 18.10.1996,

28.10.1997, 27.10.1998, 24.10.1999, 29.11.2000, 12.10.2001, 20.10.2002, 31.10.2003, 29.10.2004, 10.10.2005.

T. viscivorus

Перша зустріч: 24.03.1990, 04.04.1993, 20.03.1994, 08.04.1995, 29.03.1996, 20.02.1998, 26.03.1999, 21.04.2003.

Остання зустріч восени: 22.11.1992, 24.10.1993, 06.11.1995, 22.10.1997, 30.10.1999, 19.11.2000, 16.10.2001, 04.11.2005.

Остання зустріч навесні: 28.03.1992, 21.04.1993, 01.04.1994, 15.04.1995, 27.04.1997, 06.04.1998, 20.04.1999, 31.03.2000, 04.04.2001, 24.04.2003, 06.04.2004, 02.04.2005.

Remiz pendulinus

Перша зустріч: 30.04.1994, 29.04.1995, 19.04.1996, 26.04.1997, 05.04.1998, 09.04.1999, 21.04.2000, 29.04.2001, 19.04.2002, 20.04.2003, 11.04.2004, 16.04.2006.

Остання зустріч: 10.09.1994, 18.10.1997, 18.10.1998, 19.11.2000, 06.09.2004.

Fringilla coelebs*

Перша зустріч: 09.03.1990, 22.03.1991, 13.03.1992, 19.03.1993, 12.03.1994, 04.03.1995, 23.03.1996, 04.03.1997, 05.03.1998, 06.03.1999, 15.03.2000, 10.03.2001, 03.03.2002, 17.03.2004, 17.03.2005, 20.03.2006.

Остання зустріч: 06.11.1992, 23.10.1993, 07.11.1994, 07.11.1995, 03.11.1996, 11.11.1997, 02.11.1998, 09.11.1999, 29.10.2000, 20.10.2001, 09.11.2002, 27.11.2003, 30.10.2004, 02.11.2005.

F. montifringilla*

Перша зустріч: 24.03.1991, 03.04.1993, 27.03.1994, 12.04.1995, 29.03.1996, 20.03.1999, 30.03.2000, 30.03.2001, 17.04.2002, 01.04.2004, 17.03.2005, 23.03.2006.

Остання зустріч: 01.11.1992, 27.11.1993, 24.10.1994, 07.11.1995, 11.11.1996, 11.11.1997, 24.10.1998, 30.10.1999, 06.12.2000, 10.11.2001, 29.09.2002, 14.11.2003, 01.10.2004, 28.11.2005.

Serinus serinus

Перша зустріч: 01.05.1998, 23.04.2000, 22.04.2001, 10.05.2002, 04.05.2003, 13.04.2004, 16.04.2005, 22.03.2006.

Остання зустріч: 15.10.2000, 22.09.2001, 08.09.2003.

Chloris chloris*

Перша зустріч: 25.03.1990, 24.03.1991, 02.03.1992, 21.03.1993, 10.03.1994, 23.03.1996, 24.02.1997, 20.02.1998, 04.03.1999, 25.03.2000, 04.03.2001, 10.03.2004, 25.03.2005, 20.03.2006.

Остання зустріч: 22.11.1992, 27.11.1993, 21.11.1994, 29.10.1995, 20.11.1996, 09.11.1997, 14.11.1998, 07.11.1999, 09.12.2000, 04.11.2001, 09.11.2002, 27.11.2004, 22.11.2005.

Spinus spinus

Приліт на зимівлю: 16.11.1991, 23.10.1992, 26.09.1993, 24.09.1994, 04.10.1995, 05.10.1997, 10.10.1998, 02.10.1999, 27.09.2000, 21.09.2001, 05.10.2002, 12.10.2003, 16.09.2004, 01.10.2005.

Остання зустріч навесні: 04.04.1993, 24.04.1994, 30.04.1995, 27.04.1997, 25.02.1998, 04.04.1999, 31.03.2000, 29.03.2001, 23.03.2002, 27.03.2004, 03.04.2005, 19.04.2006.

Acanthis cannabina*

Перша зустріч: 08.03.1990, 12.03.1991, 02.03.1992, 05.03.1993, 26.02.1994, 24.03.1996, 23.02.1997, 14.02.1998, 11.03.1999, 27.02.2000, 04.03.2001, 05.03.2002, 01.03.2004, 08.03.2005, 03.03.2006.

Остання зустріч: 15.11.1992, 23.10.1993, 07.11.1994, 09.11.1997, 27.10.1998, 16.10.1999, 12.11.2000, 05.11.2001, 26.11.2002, 23.11.2003, 01.11.2004, 28.11.2005.

A. flammea

Приліт на зимівлю: 12.11.1995, 21.10.1996.

Остання зустріч навесні: 06.01.1996, 08.03.2006.

Carpodacus erythrinus

Перша зустріч: 17.05.1997, 21.05.1999.

Остання зустріч: 25.09.1998.

Pyrhula pyrrhula

Приліт на зимівлю: 14.12.1990, 07.11.1991, 01.11.1992, 23.10.1993, 21.10.1994, 17.10.1995, 27.10.1996, 18.10.1997, 24.10.1998, 29.10.1999, 28.10.2000, 10.10.2001, 27.10.2002, 22.10.2003, 19.10.2004, 26.10.2005.

Остання зустріч навесні: 09.03.1990, 29.03.1992, 04.04.1993, 28.03.1994, 31.03.1995, 06.04.1996, 23.03.1997, 27.03.1998, 04.04.1999, 04.03.2001, 03.04.2002, 28.03.2003, 26.03.2004, 29.03.2005, 28.03.2006.

Emberiza calandra

Перша зустріч: 30.03.1994, 05.04.1998, 22.04.2000, 03.05.2001, 09.04.2003, 04.05.2004, 27.03.2005, 29.03.2006.

Остання зустріч: 20.09.1992, 27.08.2004.

E. schoeniclus*

Перша зустріч: 22.03.1992, 15.03.1993, 08.03.1994, 05.03.1995, 31.03.1996, 09.03.1997, 21.03.1998, 20.03.1999, 18.03.2000, 29.04.2001, 30.03.2003, 11.04.2004, 27.03.2005, 29.03.2006.

Остання зустріч: 28.11.1993, 21.11.1994, 16.11.1995, 29.09.1996, 09.11.1997, 17.10.1998, 07.11.1999, 19.11.2000, 20.10.2001, 03.11.2002, 26.10.2003, 15.09.2004, 26.09.2005.

Plectrophenax nivalis

Приліт на зимівлю: 06.01.1996, 06.01.1997, 04.11.2000, 03.01.2004.

Остання зустріч навесні: 05.03.1993, 12.02.1994, 17.03.1996, 10.01.2004.

* – для цих видів спостерігаються випадки зимівлі.

** – в деякі роки для цих видів реєструвалися факти гніздування чи окремі птахи у гніздовий період.

ЛІТЕРАТУРА

Новак В.О. (1996): Зимівля в'юркових на Поділлі. - Мат-ли II конфер. молодих орнітологів України. Чернівці. 131-135.

Новак В.О. (1998): Сорокопуди Хмельницької області. - Мат-ли III конфер. молодих орнітологів України. Чернівці. 112-114.

Новак В.О. (2002): Матеріали по фенології міграцій птахів на Поділлі. 1. Non-Passeriformes. - Авіфауна України. 2: 73-86.

*Новак В.О., с. Голосків, Летичівський р-н,
Хмельницька обл., 31535, Україна (Ukraine).*

МАТЕРІАЛИ ДО ФЕНОЛОГІЇ ОСІННЬОЇ МІГРАЦІЇ ПТАХІВ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ

В.І. Шкаран

Materials to the phenology of autumn migration of birds in West-Ukrainian forest zone. - V.I. Shkaran. - Avifauna of Ukraine. 3. 2006. - Data were collected in Volynian region (NW Ukraine) in 1991–2006. [Ukrainian].

Key words: Volynian region, migration, phenology.

Address: V.I. Shkaran, Biogeostatsionar, P.O. "Lisova pisnya", Shatsk district, Volynian region, 44009, Ukraine.

Матеріал для даної статті збирався протягом 14 сезонів у 1991–2006 рр. на території Шацького національного природного парку та в околицях с. Датинь Ратнівського району Волинської області (ці дати позначені зірочкою).

Podiceps cristatus останнє спостереження 1.11.05 – 30.09.06.

Phalacrocorax carbo останнє спостереження 9.12.05.

Ardea cinerea останнє спостереження 5.11.04.

Ciconia ciconia останнє спостереження

11.09.92* – 19.09.95 – 25.09.98 – 24.09.05 – 8.09.06.

C. nigra останнє спостереження 20.10.91 – 4.10.95 – 4.10.00.

Anser sp. початок прольоту

26.09.93 – 17.10.94 – 24.09.95 – 14.09.96 – 16.09.98 – 21.09.00 – 26.09.01 – 14.09.02 – 21.09.03 – 4.10.04 – 5.10.05 – 11.10.06.

останнє спостереження

8.11.91* – 18.10.93 – 19.10.94* – 15.10.95 – 13.10.01 – 3.11.02 – 6.11.03 – 19.10.05 – 28.10.06.

Grus grus початок прольоту

18.09.92 – 28.09.93 – 24.09.94 – 25.09.95 – 14.09.96 – 21.09.00 – 25.09.01 – 25.08.02 – 1.09.03 – 5.09.04 – 13.09.05 – 16.09.06.

останнє спостереження

12.10.95 – 11.10.96 – 20.10.01 – 12.10.03 – 16.10.05 – 11.10.06.

Fulica atra останнє спостереження 18.11.02 – 26.10.03 – 1.11.05.

Vanellus vanellus останнє спостереження 22.09.91* – 10.09.92*.

Gallinago gallinago останнє спостереження 10.11.91*.

Numenius arquata останнє спостереження

7.10.95 – 26.09.98 – 23.09.03 – 20.10.06.

Larus ridibundus останнє спостереження

10.12.94 – 23.11.02 – 9.11.05 – 9.11.06.

Columba palumbus останнє спостереження 23.09.91 – 7.10.95.

Upupa epops останнє спостереження 4.09.94* – 8.09.98 – 20.09.03.

Hirundo rustica останнє спостереження

1.10.92 – 5.10.93 – 4.10.93 – 7.10.95 – 6.10.96 – 9.10.98 – 7.10.03 – 5.10.04 – 28.09.05 – 4.10.06.

Alauda arvensis останнє спостереження

24.10.92 – 26.10.93 – 26.10.94 – 28.10.03 – 22.10.04 – 14.10.05 – 2.11.06.

Lullula arborea останнє спостереження 29.09.05 – 11.10.06.

Anthus pratensis початок прольоту

17.09.03 – 13.09.04 – 6.09.05 – 21.09.06.

останнє спостереження

19.11.91 – 26.10.93 – 4.11.94* – 21.10.00 – 25.10.02 – 29.10.04 – 22.10.05 – 8.11.06.

Motacilla flava останнє спостереження 10.09.92* – 17.09.98.

M. alba останнє спостереження

9.11.91* – 14.10.94 – 8.10.95 – 16.10.96 – 25.11.02 – 27.10.04 – 8.11.05 – 19.10.06.

Oriolus oriolus останнє спостереження 30.09.93.

Corvus frugilegus початок прольоту 25.09.03 – 17.10.04 – 13.09.05.

Bombycilla garrulus приліт

18.11.91 – 14.10.94* – 28.11.96 – 1.12.00 – 7.11.03 – 26.10.04 – 8.11.05 – 5.11.06.

Sylvia communis останнє спостереження 9.09.91.

Phylloscopus collybita останнє спостереження

19.10.91 – 20.10.92 – 19.10.93 – 14.10.94 – 13.10.00 – 11.10.03 – 17.10.04 – 8.10.05 – 5.10.05.

Regulus regulus приліт

8.09.92* – 12.09.93* – 19.09.94 – 16.09.96 – 19.09.98 – 5.09.00 – 13.09.02 – 16.09.03 – 7.09.04 – 4.09.05 – 13.09.06.

Ficedula hypoleuca останнє спостереження 15.09.02

Phoenicurus ochruros останнє спостереження 29.10.06.

Turdus viscivorus початок прольоту

11.09.92* – 17.09.93 – 14.10.94* – 28.09.95 – 4.09.98 – 14.09.00 – 27.09.03 – 8.09.05 – 9.09.06.

Fringilla montifringilla початок прольоту

26.09.92 – 6.10.93 – 14.10.94* – 24.09.95 – 30.09.96 – 25.09.98 – 27.09.00 – 1.10.01 – 25.09.02 – 28.09.03 – 18.09.04 – 14.09.05 – 20.09.06.

F. coelebs останнє спостереження 11.11.91* – 2.11.95 – 2.12.96.

Spinus spinus приліт

16.09.91 – 19.09.92 – 12.09.93* – 19.09.94 – 22.09.95 – 2.10.96 – 23.09.98 – 11.09.00 – 14.09.02 – 25.09.03 – 1.09.04 – 2.09.05 – 23.09.06.

Pyrrhula pyrrhula приліт

11.09.91 – 28.09.92 – 29.09.93 – 21.09.94 – 28.09.95 – 15.10.96 – 17.09.98 – 2.10.03 – 19.09.05 – 16.10.06.

Шкаран В.І., Біогеостаціонар ЛНУ, н/в “Лісова пісня”,
Шацький р-н, Волинська обл., 44009, Україна (Ukraine).

МАТЕРІАЛИ ПО ЕКОЛОГІЇ БІЛОКРИЛОГО КРЯЧКА НА КОРОСТИШІВЦІНІ

Білокрилий крячок (*Chlidonias leucoptera*) є досить звичаним видом птахів у Коростишівському р-ні Житомирської обл. Більш чисельний під час міграцій, гніздиться спорадично. Останнім часом відмічається ріст чисельності виду.

На території району місця гніздування білокрилого крячка виявлені на болотах біля с. Кам'яний Брід, на ставках у селах Віленька, Студениця, Торчин, на мілководних болотах біля сіл Більківці та Козак. На останній ділянці в 2005 р. були проведені більш детальні дослідження.

Весною білокрилі крячки з'являються у переважно у травні. Приліт відмічено: 13.05.2005 р., 19.04.1998 р., 2.05.1999 р., 27.05.2000 р., 6.05.2003 р., 22.05.2004 р., 10.05.2005 р., 2.06.2006 р. Весняна міграція триває 15–20 днів. Птахи летять переважно на північний схід на висоті до 60–80 м. Пролітні зграї нараховують від 10 до 40 птахів, рідше – 2–4.

Біля с. Козак крячки гніздяться на мілководному осоковому болоті. Глибина його в районі колонії на початку гніздування становить 20–30 см, а під кінець насиджування деякі гнізда виявляються на сухих місцях через зниження рівня води. Колонія чисельністю до 20 пар займала площу близько 20 м². Гнізда птахи влаштували на невеликих купинах осоки, лише два з них були збудовані на ґрунті. Будівельний матеріал – листя та стебла осоки.

20.06.2005 р. було знайдено 9 гнізд з кладками. У них було від 1 до 3 яєць, середній розмір кладки – $2,3 \pm 0,3$ яйця. Розміри яєць, мм ($n = 21$): $31,1\text{--}37,6 \times 21,0\text{--}27,0$, в середньому $34,6 \pm 0,4 \times 25,3 \pm 0,3$. Розміри гнізд, см ($n = 9$): діаметр гнізда – $8\text{--}25$ ($15,6 \pm 2,0$), висота гнізда – $1,5\text{--}8$ ($5,3 \pm 0,8$), глибина лотка – $1,2\text{--}3$ ($2,2 \pm 0,2$).

Вже 20.07.2005 р. крячків на колонії не було, не спостерігалися вони й на інших водоймах.

І.М. Полюшкевич

*Полюшкевич І.М., с. Більківці, Коростишівський р-н,
12505, Житомирська обл., Україна (Ukraine),*

О ТРАГИЧЕСКОЙ ОХОТЕ ЯСТРЕБА- ТЕТЕРЕВЯТНИКА НА ЗАЙЦА-РУСАКА

Из рассказа очевидца нам стало известно об охоте ястреба–тетеревятника (*Accipiter gentilis*) на зайца-русака (*Lepus europaeus*), которая закончилась для ястреба трагически. 16.06 2006 г. в окрестностях с. Верхняя Пожня Краснопольского р-на Сумской обл. в 6¹⁵ наблюдали, как вылетевший из леса ястреб сделал несколько кругов над открытой местностью, спикировал в небольшие заросли травянистой растительности и вцепился в крупного зайца. Тот вскочил и, сделав несколько зигзагов, помчался к лесу, неся на спине хищника. Птица раскрыла крылья и, взмахивая ими, пыталась остановить зайца. Когда они поравнялись с растущей на опушке березкой, ястреб одной ногой отпустил свою жертву и схватился ею за ствол дерева. В тот же миг она была оторвана и осталась на стволе. А заяц вместе с ястребом на спине скрылся в глубине леса. Его судьба осталась неизвестной.

И.Р. Мерзликін

*Мерзликін І.Р., пр. Лушпы, 20/1, кв. 45,
г. Сумы, 40034, Україна (Ukraine).*

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ЗИМІВЛЕЮ БОЛОТЯНОЇ СОВИ У КОРОСТИШІВСЬКОМУ РАЙОНІ НА ЖИТОМИРЩИНІ

Болотяна сова (*Asio flammeus*) у Коростишівському р-ні належить до рідкісних гніздових птахів, в осінньо-зимовий період більш численна. Взимку 2005/2006 рр. на зимівлі вона була досить звичайною, чому сприяла висока чисельність мишовидних гризунів.

Перші сови були відмічені 13.11 – 2 птахи вилетіли з високої трави серед поля біля с. Червоний Ровець. Через 100 м піднялися ще 8 особин. Протягом зими болотяні сови спостерігалися ще кілька разів: 11.12 – 5 особин на долині з сухою осокою біля с. Слобідка; 24.12 – 3 птахи на забур'яненому полі неподалік від с. Більківці; 5.01 – 5 сов на осоковому болоті південніше с. Більківці. 8.02 – 2 сови на болоті за 2 км від с. Студениця.

І.М. Полюшкевич

*Полюшкевич І.М., с. Більківці, Коростишівський р-н,
12505, Житомирська обл., Україна (Ukraine),*

ВИПАДКИ ПІЗЬНОГО ГНІЗДУВАННЯ ПТАХІВ НА ВОЛИНСЬКОМУ ПОЛІССІ

Сільська ластівка (*Hirundo rustica*). 19.08.1994 р. у с. Датинь Ратнівського р-ну в одній із господарських будівель у центрі села виявлене гніздо з 4 пташенятами. Їх вік, судячи за оперенням, був близько тижня. Подальша доля виводку не простежена.

Зеленяк (*Chloris chloris*). 2.09.2002 р. на території біогеостационару Львівського університету ім. І. Франка біля оз. Пісочного (Шацький р-н) спостерігалася самка з гніздовою поведінкою. 5.09 біля входу в спальний корпус біло виявлене гніздо з 3 опереними пташенятами. Воно знаходилося у кущі туї західної на висоті 2 м. 7.09 пташенята успішно вилетіли з гнізда. Очевидно розтягнутість строків гніздування була спричинена постійним фактором турбування влітку.

В.І. Шкаран

*Шкаран В.І., Біогеостационар ЛНУ, н/в “Лісова пісня”,
Шацький р-н, Волинська обл., 44009, Україна (Ukraine).*

ЗМІСТ

Бескаравайный М.М. Крымские дневники М.А. Воинственского	1
Воинственский М.А. Дневники Крымских экспедиций 1957 и 1958 гг.	2
Мазютинець Я.В. Птахи гірського та низинних населених пунктів Закарпаття. Зимовий аспект	40
Новак В.О. Нові дані по орнітофауні Поділля	44
Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. Авіфауністичні знахідки у західній і центральній Черкащині у серпні 2006 р.	46
Борисенко М.М. До орнітофауни Золотоніського району Черкаської області	49
Янчук І.С. Рідкісні птахи східних околиць Кривого Рогу	50
Шибанов С.Ю. Встречи редких зимующих птиц в Днепропетровской области в 2002–2006 гг.	52
Витер С.Г., Волонцевич А.А. О встрече беркута в Харьковской области в гнездовой период	53
Роговий Ю.Ф. Кулики річки Кагамлик	54
Мерзликин И.Р., Шевердюкова А.В. О пролете золотистой ржанки в г. Сумы	58
Грищенко В.Н., Гаврилюк М.Н., Яблоновская-Грищенко Е.Д. Динамика численности чайки-хохотуны в колонии у Каневской ГЭС в 1991–2006 гг.	59
Новак В.О. Динаміка чисельності кричків у долині р. Бужок на Поділлі. 64	
Яблоновська-Грищенко Є.Д. Про сценарії внутрішньовидових пісенних перекличок у зяблика	68
Домашевский С.В. Наблюдения за поведением птиц во время весеннего похолодания	74
Мерзликин И.Р., Шевердюкова А.В. Заметки о межвидовых взаимоотношениях у птиц	75
Книш М.П. Фенологія весняної міграції птахів у лісостеповій частині Сумської області за даними спостережень у 1967–2006 рр.	77
Новак В.О. Матеріали по фенології міграцій птахів на Поділлі. 2. Passeriformes	92
Шкаран В.І. Матеріали до фенології осінньої міграції птахів Західноукраїнського Полісся	102
Полошкевич І.М. Матеріали по екології білокрилого кричак на Коростишівщині	104
Мерзликин И.Р. О трагической охоте ястреба-тетеревятника на зайца- русака	105
Полошкевич І.М. Спостереження за зимівлею болотяної сови у Коростишівському районі на Житомирщині	106
Шкаран В.І. Випадки пізнього гніздування птахів на Волинському Поліссі	106

CONTENTS

Beskaravayniy M.M. Crimean diaries by M.A. Voinstvensky	1
Voinstvensky M.A. Diaries of Crimean expeditions in 1957 and 1958	2
Mazyutinets Ya.V. Birds of mountainous and lowland settlements of the Transcarpathians. Winter aspect	40
Novak V.O. New data about the ornithofauna of Podolia	44
Grishchenko V.N., Yablonovska-Grishchenko E.D. Avifaunistic records in west and central parts of Cherkasy region in August of 2006	46
Borysenko M.M. About ornithofauna of Zolotonosha district (Cherkasy region)	49
Yanchuk I.S. Rare birds of eastern outskirts of Kryviy Rig	50
Shibanov S.Yu. Records of rare wintering birds in Dnipropetrovsk region in 2002–2006	52
Viter S.G., Volontsevich A.A. About record of Golden Eagle in Kharkiv region during the breeding period	53
Rogoviy Yu.F. Waders of the river Kagamlyk	54
Merzlikin I.R., Sheverdyukova A.V. About migration of Golden Plover in the city of Sumy	58
Grishchenko V.N., Gavrilyuk M.N., Yablonovska-Grishchenko E.D. Number dynamics of Yellow-legged Gull in the colony near Kaniv hydroelectric power station in 1991–2006	59
Novak V.O. Number dynamics of terns in valley of the river Buzhok in Podolia	64
Yablonovska-Grishchenko E.D. About scenarios of intraspecific song interactions in Chaffinch	68
Domashevsky S.V. Observations on behaviour of birds during cold weather in spring	74
Merzlikin I.R., Sheverdyukova A.V. Notes about interspecific relations in birds	75
Knysht N.P. Phenology of spring migration of birds in forest-steppe part of Sumy region in 1967–2006	77
Novak V.O. Materials on the phenology of bird migrations in Podolia. 2. Passeriformes	92
Shkaran V.I. Materials to the phenology of autumn migration of birds in West-Ukrainian forest zone	102
Polyushkevich I.M. Materials to ecology of White-winged Black Tern in Korostyshiv district (Zhitomir region)	104
Merzlikin I.R. About a tragic hunt of Goshawk for Brown Hare	105
Polyushkevich I.M. Observations on wintering Short-eared Owls in Korostyshiv district of Zhitomir region	106
Shkaran V.I. Cases of late breeding of birds in Volynian Polissya	105